

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**HODNOTA VZDĚLÁNÍ V KONTEXTU HODNOT
STUDENTŮ SOŠ A SOU PÍSEK**

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Autor práce: Bc. Petra Vítková

Studijní obor: NPVČK

Ročník: II.

2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

11. 3. 2016,

.....
Bc. Petra Vítková

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci bych chtěla touto cestou poděkovat RSDr. Jánů Mišovičovi, CSc. z Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Děkuji také svému manželovi a celé své rodině za trpělivost a podporu po celou dobu mého studia a také děkuji žákům a pedagogům ze SOŠ a SOU Písek, který mi poskytli rozhovor pro mé výzkumné šetření.

Obsah

Úvod.....	6
1 Hodnota a hodnotová orientace	9
1.1 Pojem hodnota	9
1.1.1 Hodnoty ve filosofickém pojetí	10
1.1.2 Hodnoty v psychologickém pojetí.....	11
1.1.3 Hodnoty v sociologickém pojetí.....	12
1.1.4 Hodnoty v pedagogickém pojetí.....	13
1.2 Hodnotová orientace	14
1.2.1 Hodnotová orientace v současné době	16
1.3 Determinanty ovlivňující formování hodnot u dospívající mládeže	19
1.3.1 Rodina.....	20
1.3.2 Škola	21
1.3.3 Vrstevnická skupina	21
1.3.4 Masmédia	22
2 Vyšší sekundární vzdělávání	24
2.1 Vyšší sekundární vzdělávání a problematika předčasných odchodů ze vzdělávání v ČR.....	25
2.1.1 Problematika předčasných odchodů žáků	26
2.1.2 Důvody předčasných odchodů žáků ze středních škol v ČR.....	33
2.2 Vyšší sekundární vzdělávání v zahraničí a problematika předčasných	36
odchodů žáků ze vzdělávání ve vybraných zemích EU.....	36
2.2.1 Velká Británie.....	37
2.2.2 Francie	42
2.2.3 Švédsko.....	46

2.3	Strategie vzdělávací politiky.....	50
3	Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Písek.....	55
3.1	Vznik a vývoj školy	55
3.2	Současnost	57
3.2.1	Prevence sociálně patologických jevů na SOŠ a SOU Písek	60
3.2.2	Spolupráce se zahraniční partnerskou školou v Geislingenu	62
4	Výzkum hodnot vzdělání na SOŠ a SOU Písek.....	65
4.1	Hodnocení školy žáky a pedagogy SOŠ a SOU Písek.....	67
4.2	Důležitost vzdělání u žáků SOŠ a SOU Písek	73
4.3	Názory žáků a pedagogů na předčasné odchody žáků na SOŠ a SOU Písek	75
4.4	Sociodemografické charakteristiky žáků a pedagogů.....	79
4.5	Analýza a prezentace získaných výsledků z kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru	81
	Shrnutí	93
	Diskuze.....	95
ZÁVĚR	101
	Seznam použitých zdrojů.....	104
	Přílohy.....	111
	Příloha č. I.....	111
	Seznam zkratk	123
	Abstrakt.....	125
	Abstract.....	126

Motto:

„Teprve pracující, stáváme se mistry ve své práci.“

Jan Amos Komenský

Úvod

Dospívání je nevyhnutelnou součástí života každého člověka a toto bouřlivé období přechodu k psychické dospělosti se tak stává prostorem překonávání vlastní závislosti na rodině a to zejména od závislosti na rodičích až k autonomii a nezávislosti. Tato doba dorůstání, dospívání neboli adolescence je charakteristická jako doba protestu proti jakémukoliv ustálenému způsobu jednání. Mladí lidé v tomto období mají velkou potřebu se diferencovat od převažujících společenských standardů a životních stereotypů. Adolescence se stává přechodným obdobím, které poskytuje prostor, čas a možnosti, aby se každý jedinec mohl připravit na dospělost v oblasti psychické, biologické i sociální. Toto vývojové období je velice důležité pro utváření vlastní identity a hodnot, které se do značné míry determinují pro život v dospělosti, které pak končí tehdy, když je člověk schopen zvládnout všechny role dospělého, včetně schopnosti vlastní obživy. Dospívání je tak nevyhnutelnou součástí života každého člověka, ve které se formulují názory, postoje a hodnoty. Doba středoškolského studia je tedy důležitou etapou života dospívající mládeže, ve které si jedinec dotváří své představy o vlastním životě a jeho pozdějším uplatnění na trhu práce.

Tato diplomová práce je zaměřena na hodnoty, hodnotovou orientaci a sekundární vzdělávání. Cílem této práce je zjistit, jaké faktory nejvíce ovlivňují hodnotovou orientaci mládeže, a to konkrétně u žáků SOŠ a SOU Písek, a jakou hodnotu má pro dané žáky vzdělání pro uplatnění v budoucím životě. Hlavním důvodem výzkumu hodnot v oblasti vzdělávání je snaha o zmapování aktuální situace na dané škole, ve které velké procento žáků z mnoha důvodů nedokončí vzdělání.

Jedna z klíčových výzkumných otázek je, zdali jsou předčasné odchody ze vzdělání spjaty se špatným zázemím žáků v rodině, či špatnou volbou oboru, nebo se jedná pouze o nezáměr o vzdělávání na daném typu školy. Výsledky daného výzkumu mohou naznačit možnosti prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, které vedou k nepříznivým jevům zejména z hlediska vyššího rizika nezaměstnanosti mladistvých.

Za cílovou skupinu byli vybráni žáci SOŠ a SOU v Písku ve věku 15 až 26 let, kteří jsou věkově, vzdělanostně i dle pohlaví heterogenní.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. První teoretická část je zaměřená na význam hodnot a jejich proměny, popisuje hodnotovou orientaci v současné společnosti a determinanty, které ovlivňují formování hodnot u dospívající mládeže. Práce dále specifikuje podstatu středoškolského vzdělávání a porovnává je s vybranými členskými státy EU a nastiňuje problematiku a důvody předčasných odchodů žáků ze středních škol v České republice. Poslední část teoretické kapitoly je věnována konkrétní střední odborné škole a střednímu odbornému učilišti, kde je zejména zmapovaná aktuální situace na této škole. Druhá praktická část práce se zabývá vlastním empirickým průzkumem, který je zacílen na hodnoty vzdělání a důvody předčasných odchodů žáků na SOŠ a SOU Písek. Průzkum je zaměřen na zjištění, zda je pro tyto žáky vzdělání důležité a jaké jsou konkrétní důvody předčasných odchodů žáků na jmenované škole. Cílem průzkumu je také potvrzení či zamítnutí hypotéz, které byly stanoveny před zahájením průzkumu. Hlavní motiv napsání práce vychází z vlastní desetileté praxe s žáky na SOŠ a SOU Písek, ve které zejména v posledních třech letech zaznamenávám velké rozdíly ve změně hodnot žáků, nezájmu o vzdělávání a špatné přípravě doma. Ve škole navíc stále převládá velký počet žáků, kteří nedokončí započaté vzdělání a novým trendem je přecházení z oboru na obor a opakování ročníku a to i více jak jednou.

Použitá literatura je zejména založená na současných výzkumech v oblasti hodnotové orientace Petra Saka a Libora Prudkého, kteří se této problematice věnují více jak dvacet let. Dále ke své práci používám aktuální statistické údaje Českého statistického úřadu, Národního ústavu vzdělávání a těžištěm práce jsou relevantní články a publikace uveřejněných v tištěných periodikách, tak na webových stránkách, kam patří zejména webový portál Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, kde jsou zveřejňovány Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělání v České republice a zprávy *Education at a Glance*, které každoročně vydává Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj/OECD, která analyzuje vzdělávací systémy členských zemí OECD, včetně EU a dalších zemí a definuje problémy, které je potřeba změnit.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Hodnota a hodnotová orientace

Hodnota je pro mnohé z nás relativním pojmem, a přestože se nedají uchopit, není přímo pozorovatelná, zaujímá významné místo v chování lidí, mladé lidi nevyjímaje.

Hodnota je jedním z nejčastěji používaných pojmů, přesto spojitost chápání hodnot je spojena s mnoha vlivy. Vymezení tohoto pojmu je v popředí zájmu nejen pedagogických disciplín, ale také filosofie, psychologie, sociologie a pedagogiky. Představy o hodnotách nalezneme v mnoha náboženských textech, v Bibli, ale i u známých filosofů jako byl Platón či Aristoteles až po v dobou, kdy hodnotou všeho je vydělávat peníze a bavit se.

1.1 Pojem hodnota

Hodnoty je možné chápat jako hlubinně zakořeněné motivace či orientace, které utvářejí naše postoje, názory a normy. Považují se za důležité motivy našeho chování, které se podílejí na našem hodnocení, ovlivňují naše stanoviska a často se stávají předmětem zkoumání. Hodnoty tedy mohou fungovat jako *stavební kameny kultury, či jsou součástí utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů, jsou jedním z definičních znaků osobnosti, ale mohou být i zdrojem motivace chování, sociální a kulturní soudržnosti, atributem morálky, fungují jako charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti, jsou součástí identifikátorů skupiny či etniky, společenství nebo i institucí a v neposlední řadě se promítají do různých ideologií a tvoří základ pro tvorbu politických filosofí.*¹

¹ PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot*, s. 44 – 58.

1.1.1 Hodnoty ve filosofickém pojetí

Problematikou hodnot se v rámci filosofie zabývá poměrně mladá speciální věda axiologie (z řec. *aksia* – hodnota). Tato filosofická disciplína měla podat obecnou teorii hodnot a hodnocení. Termín hodnota byl do této vědní disciplíny převzat z ekonomické vědy a „*pro vznikající axiologii byl příhodný jako výraz, kterým lze vyjádřit skutečnost, že věci, události i způsoby našeho jednání mají nebo nemají pro nás cenu, jsou tedy v našem životě více nebo méně významné*“². Za zakladatele axiologie jako vědy je považován německý metafyzik H. Lotze, jehož filosofie stojí na romanticko-náboženských základech, který tvrdí, že hodnoty jsou tvořeny Bohem a rozděluje svět na svět věcí, pravd a hodnot. Hodnoty podle Lotze existují jen v pocitech a cit rozhoduje o platnosti hodnot. Mezi další představitele, kteří se zabývali hodnotami, patří F. Brentano, A. Meinong, W. Windelband, H. Rickert, H. Münsterberg, M. Scheler, N. Hartmann, F. Nietzsche, J. Dewey, R. B. Perry a R. Polin. Mezi české představitele patří J. Tvrďý, A. Bláha, J. B. Kozák, Z. Neubauer, K. Engliš, M. Novák, B. Zbořil, J. Muchařovský a J. Popelová.

V knize S. Dorotíkové *Filosofie hodnot* autorka uvádí, že koncepty hodnot jsou velmi různorodé, často až protichůdné. Hodnoty tedy mohou chápat jako všeobecně platné normy lidského chování, nebo je hodnota chápána jako to, o co usilujeme, dále jsou hodnoty považovány za zvláštní vlastnosti/kvality či podstata hodnot spočívá ve vztahu. V jiných proudech jsou hodnoty chápány jako něco, co je dáno vyšší mocí, kdy například Scott Peck je přesvědčen, že „*pokud z celého systému vyloučíme Boha, nepodaří se nám obhájit žádný vznešenější cíl našeho konání než míru zisku v tomto čtvrtletí*“³ Zde je také možné uvést známý výrok F. M. Dostojevského „*Není-li Boha, vše je dovoleno.*“ Opačné tvrzení pak zastával F. Nietzsche, který odmítl jakoukoli metafyziku a zpochybnil pojetí dosud akceptovaných křesťanských hodnot a obhajoval lidskou dimenzi světa hodnot, kde právo silnějšího má být uznáno jako předpoklad platného hodnotového systému a vyslovil požadavek přehodnocení všech hodnot.⁴ Hodnoty z hlediska filosofie je tedy možné chápat jako ideje, které jsou potřebné a užitečné k životu, kvůli kterým o něco usilujeme, a pro které něco uskutečňujeme.

² ŠPŮR, J. *Úvod do systematické filosofie*, s. 328.

³ PRUDKÝ, L. *Studie o hodnotách*, s. 192.

⁴ Srov. DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot*, s. 144 – 145.

1.1.2 Hodnoty v psychologickém pojetí

Hodnoty z pohledu psychologie jsou rovněž velmi interdisciplinární a často se spojují s motivací, jejímž základním zdrojem jsou potřeby. Pojetí hodnot je v psychologii mnoho a budu se k nim vracet ještě v hodnotové orientaci, kde se zejména soustředím na E. Sprangerovu hodnotovou orientaci a M. Rokeachovu taxonomii hodnot.

Mezi další představitele, kteří se zabývali hodnotou, byli například V. Frankl a L. Gordon. Viktor E. Frankl rozděloval hodnoty do tří kategorií, a to na tvůrčí hodnoty, zážitkové hodnoty a postojové hodnoty. Nejblíže mnoha lidem budou zejména tvůrčí hodnoty, které v sobě hledají smysl skrze naši práci. Za zážitkové hodnoty je možné považovat naše tužby realizované v přijímání světa, krásy nebo umění. A postojové hodnoty lze chápat jako možnost přijmout odpovědnost za svoje postoje, které v průběhu života vytváříme a měníme. Leonard V. Gordon, se v psychologii zabýval zejména interpersonálními hodnotami, které se rozvíjejí zejména v mezilidských vztazích, a definoval šest interpersonálních hodnot, které se vážou k sociálním vztahům v zaměstnání, o které každý z nás usiluje v různé intenzitě. Mezi interpersonální hodnoty řadí podporu, konformitu, uznání, nezávislost, ohleduplnost a vůdcovství. *„Nepochybně nejvýznamnější interpersonální hodnotou je láska ve všech svých formách, erotickou počínaje a altruistickou konče.“*⁵

V psychologii je hodnota obvykle chápána jako subjektivní pojetí dobra, vyjádřeného v postojích, které mají často vazbu na osobní zkušenost, a slouží jako standardy pro posuzování vlastního chování i chování ostatních a vycházejí ze základní hodnotové hierarchie člověka. Hodnotu je možné klasifikovat jako vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, situacím a činnostem v uspokojování potřeb a zájmů vytvářených v procesu socializace, představující jednu ze základních složek kultury.

⁵ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*, s. 573.

1.1.3 Hodnoty v sociologickém pojetí

V této rovině se již dostáváme k hodnotám v sociologickém pojetí, kde za nejznámějšího sociologa zabývajícího se problematikou hodnot je považován americký sociolog T. Parsona, který se opírá o výsledky významných sociologů É. Durkheima, M. Webera a V. Pateru, a zastával názor, že hodnoty nelze pojímat jako „chtěné věci“, ale jako „koncepty o žádoucím“. Velký přínos v sociologii je zejména připisován výzkumům hodnot a hodnotových orientací, které napomáhají lépe porozumět dané společnosti. Mezi hlavní české představitele, kteří se zabývají problematikou hodnot a hodnotové orientace, patří P. Sak a L. Prudký, kteří se této problematice věnují dlouhodobě. Petr Sak během své profesní kariéry uskutečnil více jak padesát sociologických výzkumů, které jsou zaměřené zejména na hodnoty a hodnotovou orientaci mládeže, trávení volného času a médiím. Mezi jeho nejznámější publikace, které se soustřeďují na hodnoty a hodnotovou orientaci, patří *Mládež na křižovatce* a *Proměny mládeže*. Autor v těchto publikacích sleduje vývoj české mládeže v průběhu 80. až do současnosti, ve kterých se zaměřuje na hodnotové orientace mládeže, trávení volného času, či na média v životě mládeže, které jsou vyústěním tří desítek let vědecké práce. Mezi aktuální publikace, které se věnují zkoumání hodnot v české společnosti, patří *Inventura hodnot* od Libora Prudkého, která mapuje hodnoty a hodnotové preference v dané zemi od sedmdesátých let minulého století do současnosti.

Z pohledu sociologie se hodnoty jedince a společnosti utvářejí v procesu socializace a zjednodušeně se dá říci, že hodnoty do sociologie vstupují jako reflektovaný fenomén každodenního života. Sociologie se v oblasti hodnot nejvíce zaměřuje na výzkum hodnot, hodnotových orientací a hodnotových vztahů.

Známý sociolog É. Durkheim „dospívá až ke krajní jednostranné formulaci, že hlavní sociální jevy, jako je náboženství, morálka, právo, ekonomie, estetika, nejsou než systémy hodnot, a tudíž ideály.“⁶ Vlivem velké modernizace a industrializace se od padesátých let dvacátého století zvyšuje také počet výzkumů, které se zaměřují na hodnotovou orientaci a za zmínku zejména stojí početné empirické výzkumy v Polsku, které byly prováděny od druhé poloviny padesátých let, a to po celé období komunistického režimu. Tyto výzkumy ukázaly, že hodnotová orientace se v polské

⁶ PETRUSEK, M. a kol. *Velký sociologický slovník II.*, s. 1063.

společnosti utváří nejen pod vlivem modernizace, ale také pod vlivem ideologie.⁷ Hodnoty jsou tedy osvojovány v procesech socializace a enkulturace, kde důležitou roli hraje i výchova a vzdělávání.

1.1.4 Hodnoty v pedagogickém pojetí

Z pedagogického hlediska je vzdělání chápáno jako hodnota sama o sobě, a proto mají výchova a vzdělání své nezastupitelné místo ve společnosti. Důležitost hodnot je dána také tím, že hodnoty a postoje jsou součástí cílů a obsahů školní edukace vymezovaných ve vzdělávacích programech⁸ a v neposlední řadě je pozornost věnována také hodnoticích procesům, kde obecně platí, že „*předpokladem vzniku hodnot je hodnocení a hodnoty jsou výsledkem hodnocení a zároveň dalších hodnocení.*“⁹ Hodnocení tedy plní v životě člověka/žáků důležité funkce, vychází a čerpá z dané kultury a z požadavků dané společnosti. Poskytuje zpětnou vazbu, na jejímž základě se tvoří hodnoty a hodnotové orientace. Hodnocením se tak uspokojují nejen poznávací potřeby, ale i potřeby uznání a seberealizace žáků. Výchova je jedním z nejdůležitějších vlivů při formování osobnosti žáků, protože právě předávání znalostí, hodnot a hodnocení, dochází k procesu socializace a škola tedy nemůže být hodnotově neutrální.

Podle známého francouzského filosofa E. Mouniera je důležité, aby výchova mladé lidi seznamovala s různými životními způsoby a hodnotami a učila je rozpoznávat, co je pro mladého člověka důležité, morální a potřebné, a významným činitelem se zde stává osoba učitele jako jeden z nositelů hodnot.

Mezi pedagogy, kteří se zabývají hodnotami, je možné zařadit S. Kučerovou, která hodnoty klasifikuje podle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět, které popsala ve své knize, *Člověk, hodnoty, výchova*. Hodnoty se podle těchto dimenzí dělí na přírodní, civilizační a duchovní.

⁷ Srov. PETRUSEK, M. a kol. *Velký sociologický slovník II.*, s. 1412.

⁸ Srov. PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*, s. 74.

⁹ PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot*, s. 23.

1.2 Hodnotová orientace

Stejně tak jako hodnoty se hodnotový systém/hierarchie/žebříček a hodnotová orientace obtížně definují. Hodnotový systém/hierarchie někdy též hodnotový žebříček je souhrn hodnot, které člověk uznává, a hodnotová orientace je chápána jako výběrová zaměřenost jedince na tvorbu a užívání hodnot, kterou ve vztahu ke skutečnosti zaujímáme. V pedagogickém slovníku je hodnotový systém/hodnotová orientace „*hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období.*“¹⁰

Důležitým prvkem pro utváření hodnotové orientace hrají již zmíněné hodnoty, ale také hodnocení, které jsou základem pro vytváření hodnotových orientací. Ty vychází z potřeb a zkušeností, které si každý z nás vytváří v průběhu socializace. Klasifikace hodnot tedy souvisí s potřebami, které se během života jednice mění, vyvíjejí, vznikají a zanikají. Zkušenost by pak mohla být chápána jako prostředník, který nám určuje zacílení, směr, kterým se hodnoty a chování jednotlivce budou ubírat. Vedle potřeb, zkušeností jsou pro hodnoty a hodnotovou orientaci důležité normy, postoje a přesvědčení.

Normy stejně jako hodnoty slouží k tomu, aby člověk jednal v souladu se společenskými potřebami a zájmy. Normy však na rozdíl od hodnot vystupují jako závazná pravidla jednání a chování lidí, která jsou součástí každé kultivované společnosti, musí se dodržovat a porušením jsou postižitelná.

Postoje vyjadřují vztah k hodnotám, které si utváříme v průběhu edukace a předpokládají větší a menší míru orientace ve světě těchto hodnot.

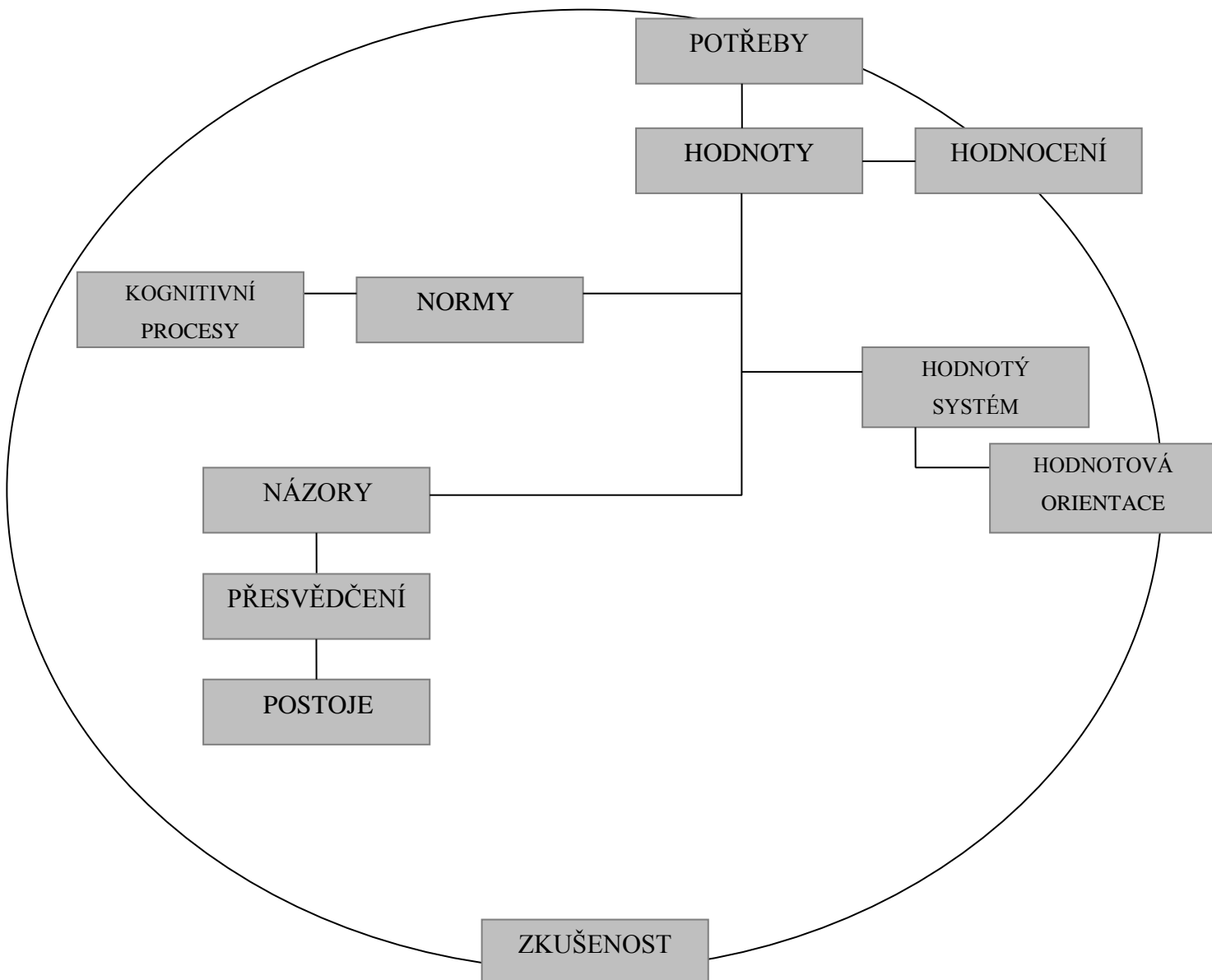
*„Přesvědčení je regulativní a hnací síla lidského jednání, tvoří dlouhodobou někdy i trvalou ideově citovou zaměřenost lidí, která se projevuje v jejich aktivních vztazích a postojích ke světu.“*¹¹

Pro pochopení hodnot, hodnotového systému a hodnotové orientace slouží schéma, které ukazuje provázanost zmíněných pojmů s potřebami, postoji, přesvědčením, názory, ale i normami.

¹⁰ PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*, s. 74.

¹¹ HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy*, s. 38.

Obrázek č. 1: Schéma hodnot, hodnotového systému, hodnotové orientace¹²

Autor: Josef Horák, 1996, doplněno o zkušenost

Hodnotová orientace je tedy soustava hodnot regulující a usměrňující chování jednice, která je hierarchicky uspořádaná jednotlivcem, sociální skupinou nebo společností, kde hrají důležitou roli naše postoje, přesvědčení, názory, normy, ale i světonázorové, politické, filosofické a morální přesvědčení, podle kterých jednáme na základě našich zkušeností. Tato orientace, nám pomáhá v rozlišování podstatných

¹² Srov. HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy*, s. 27.

a nepodstatných, hodnotných a nehodnotných preferencí, které v sobě odráží kulturní prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, věk, ale i vzdělání a jiné.

Z pohledu psychologie se problematikou typologie zabýval zejména M. Rokeach, dále pak E. Spranger, G. W. Allport, H. J. Eysenck a L. Kohlberg.

Milton Rokeach se ve 2. polovině 20. století zabýval typologií hodnot, které rozlišil na osmnáct cílových a instrumentálních cílů, které jsou prostředkem k dosažení konečných hodnot. Mají subjektivní charakter a jsou uspořádány podle preferencí jednotlivce od nejvýznamnějších po méně významné, které se během vývoje jedince mohou měnit a jsou podkladem testování hodnotové orientace. Mezi cílové hodnoty například patří pohodlný život, rovnost, štěstí, sebeúcta a do instrumentálních hodnot je zařazena například tolerance, ambice, radost, odvaha a jiné.¹³

Podle známého německého psychologa Eduarda Sprangera lze hodnotovou orientaci rozdělit na typ *teoretický*, jehož cílem je hledání pravdy a hodnotou je poznání, dále pak na typ *ekonomický*, jehož cílem je sebezáchova, hodnotou je užitečnost, typ *estetický*, jehož cílem je hledání harmonie, hodnotou je krása, dále typ *sociální*, jehož cílem je konání dobra, hodnotou je láska, typ *politický*, jehož cílem je ovládání druhých, hodnotou je moc a typ *náboženský*, jehož cílem je „sebepřesah“, hodnotou je jednota s Bohem.¹⁴

1.2.1 Hodnotová orientace v současné době

Hodnoty, hierarchie hodnot a hodnotová orientace mají ve společnosti své nezastupitelné místo a v evropském kontextu jsou hodnoty spojené s židovskou, antickou a křesťanskou tradicí. Například „*prolnutí hodnot a norem v desateru představuje velmi silný zdroj řádu*,“¹⁵ který člověku napomáhá spatřovat smysl v tom, co dělá a o co usiluje. Přesto je současná doba spojována s krizí hodnot, která je vyvolána řadou sporů, které souvisí se změnami ve společnosti, ale i trvalou proměnou hodnot.

¹³ Srov. NAKONEČNÝ, M. Sociální psychologie, s. 141 – 142.

¹⁴ Srov. KOHOUTEK, R. *Zájmy, potřeby a hodnotová orientace člověka* [online] 3. 12. 2009. [cit. 2015-09-12]. Dostupné na WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/zajmy-a-hodnotove-orientace-cloveka>>.

¹⁵ PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot*, s. 26.

Nahlédnu-li například do studie *Centra pro výzkum veřejného mínění/CVVM*, výzkumného oddělení Sociologického ústavu AV ČR, která se od roku 1990 věnuje výzkumům na téma: „*Jaké hodnoty jsou pro nás důležité*“, zjistíme, že současná společnost považuje za důležité mít *dobré, spokojené rodinné zázemí, pomáhat své rodině a přátelům, mít děti, mít přátele, se kterými si dobře rozumí, mít vlastní pěkné bydlení, žít ve zdravém životním prostředí a mít zajímavou práci*. Porovná-li tyto hodnotové orientace s rokem 2011, zjistíme, že došlo k vzestupu hodnot žít ve zdravém prostředí, rozvoje demokracie a k nárůstu užitečných znalostí a vlastnictví hezkých věcí. Z dlouhodobého hlediska pak došlo k poklesu hodnoty různých charakteristik práce, dále pak vlastního přesvědčení, všeobecného přehledu a vzrušujícího života. Zajímavé je, že k podstatným změnám v hodnotové orientaci došlo mezi roky 1999 a 2004, které byly orientovány zejména na vlastní potřeby a preference.¹⁶ K podobným závěrům došel i výzkumný tým *Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy*, které jsou publikovány v knize Libora Prudkého *Inventura hodnot*, sledující období v rozmezí 1997 až 2007, kde jsem zjistila, že v současnosti je ve společnosti České republiky na prvním místě *rodina*, u které však přes prvenství došlo k poklesu její váhy, na druhém místě *přátelé a známí*, a poté *volný čas*, a teprve až na čtvrtém místě se umístila *práce* a za ní s velkým odstupem je *politika* a *náboženství*. Ze studie tedy vyplynulo, že v České republice jasně vítězí hédonistická hodnotová orientace, která je úzce spojená s individualismem.¹⁷

Přestože bylo v roce 2014 zaznamenáno určité zlepšení v preferovaných hodnotách v české společnosti, je nutné si uvědomit, že stále převládá egocentrismus, netolerance, rostoucí nebezpečí xenofobie, zejména v důsledku současné migrace, a lhostejnost vůči sociálnímu citění a povinnosti pro druhé. Liberální myšlení, kde svoboda jednotlivce je často chápána jako nejvyšší hodnotová idea, konzumismus, politická deziluze a korupce ve všech podobách jsou natolik běžné, že si česká společnost není často schopna ani položit otázku, natož hledat kultivované a závažné odpovědi.

Z publikace Petra Saka *Mládež na křižovatce* z roku 2004, která částečně navazuje na předchozí výzkum uvedený v knize *Proměny české mládeže*, má pro českou mládež stále velký význam rodina. Kromě rodiny jsou na předních místech hodnotového

¹⁶ Srov. TUČEK, M. *Jaké hodnoty jsou pro nás důležité – červen 2014?* [online]. Praha: CVVM. [cit. 22-05-12]. Dostupné na [www: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jake-hodnoty-jsou-pro-nas-dulezite-cerven-2014>](http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jake-hodnoty-jsou-pro-nas-dulezite-cerven-2014).

¹⁷ Srov. PRUDKÝ, L. *Inventura hodnot*, s. 287 – 305.

žebříčku uvedeny hodnoty jako je zdraví, láska, partner a svoboda. Naopak mezi méně preferované hodnoty u mladých lidí je užitečnost druhým lidem, společenská prestiž a politická angažovanost. Jak Petr Sak uvádí, s věkem stoupá význam spíše náročnějších aktivit a aktivit spojených s životní fází jako je ukončení školy a nástup do práce. Naopak klesá sledování televize, poslech CD, nicnedělání, návštěva diskoték a hry. Z výsledků je patrné, že mládež nejvíce času, s denní a týdenní frekvencí, tráví pasivním přijímáním informací z hromadných sdělovacích prostředků, což ukazuje na obrovskou moc masmédií na mladou generaci.¹⁸ Tyto výstupy z výzkumu však byly prováděny v roce 2002 a již v té době byl zaznamenán rapidní nárůst práce s počítačem, která samozřejmě s rozšířením technologií a její dostupností nadále stoupá. Počítač a mobilní telefon s internetem se tak stal nepostradatelnou/nutnou/samozřejmou součástí každodenního života. I u mladé generace tedy převládá liberalismus, individualismus, hédonismus a preference majetku před společenskou angažovaností.

Pro možnou ilustraci změn u mladé generace použiji vlastní výzkum z roku 2013, který byl součástí mé bakalářské práce, kde jsem zkoumala vliv masmédií na trávení volného času u žáků středních škol v Jihočeském kraji, městě Písek. Z výsledků empirického šetření jsem zjistila, že dnešní mládež nejvíce volného času tráví se svými vrstevníky a před obrazovkou svých počítačů, vedle toho mladí lidé rádi sportují a poslouchají hudbu. Dále je z výsledků patrné, že u dnešního mladého člověka hraje stále velkou roli rodina a přátelství. Pozitivním zjištěním je, že si mladí lidé uvědomují možná rizika, které s sebou přináší hromadné sdělovací prostředky, přesto se bez nich neobejdou. Na otázku *Co, podle vás nejvíce ovlivňuje dnešní mládež?*, odpověděli, že jsou to média, vliv vrstevníků a změna hodnot ve společnosti. Negativní výsledek byl zaznamenán u společenské angažovanosti, kde se velká část mladých lidí nevěnuje žádné dobrovolné činnosti.

¹⁸ SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 11 – 70.

1.3 Determinanty ovlivňující formování hodnot u dospívající mládeže

Životní styl současného člověka je významně ovlivněn mnoha podněty, které jej ovlivňují, přetvářejí a mění, a právě „prostřednictvím mládeže dochází k vývoji hodnotového systému společnosti, protože interiorizace/zvnitřnění hodnotového systému společnosti se neděje mechanickým kopírováním. Mládež je v tomto procesu aktivním subjektem a přebírá jednotlivé hodnoty diferencovaně a tak zpětně modifikuje hodnotový systém společnosti.“¹⁹ Mládež je specifická sociální skupina, která je vymezená obdobím mezi dětstvím a dospělostí, v němž je završen fyzický, ale především psychosociální vývoj včetně profesní přípravy. Věkové vymezení této skupiny se většinou uvádí v rozmezí 15 až 25/26 let. Hlavní předpoklad k dovršení dospělosti je možné vymezit i tím, že mládež ukončuje své vzdělání a plně se zapojuje do pracovního procesu, to znamená, že vymezení horní hranice věku je pohyblivá.

„Dospívání je významnou životní fází, která bývá označována jako období druhého, sociálního narození, spojená se samostatným vstupem do společnosti.“²⁰ Toto bouřlivé období přechodu k psychické dospělosti se stává prostorem k překonání vlastní závislosti na rodině a končí autonomní nezávislostí jedince. Doba dorůstání, dospívání neboli pozdní adolescence, je charakteristická jako doba protestu proti jakémukoliv ustálenému způsobu jednání. Mladí lidé mají velkou potřebu se diferencovat od převažujících společenských standardů a životních stereotypů. V této době se mladí lidé často oddávají hudbě, tanci a nezávaznému sexu. Pohlavní život mladých lidí, hledání vlastní identity a tělesný vzhled jsou pro mnohé dospívající hlavními předměty jejich zájmů. V pozdní adolescenci také někdy dochází k osobním krizím a nepochopitelnému chování, mladí lidé jsou tedy více náchylní k užívání drog a hledání neobvyklých zážitků vůbec. Na konci tohoto období ve většině případů nastává citové a rozumové uklidnění.²¹

Pozdní adolescence je tedy přechodným obdobím, ve kterém se každý jedinec připravuje na dospělost v oblasti psychické, biologické i sociální. Toto období končí tehdy, když je člověk schopen zvládnout všechny role dospělého, včetně schopnosti vlastní obživy.

¹⁹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 5.

²⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – Dětství a dospívání*, s. 346.

²¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*, s. 681 – 683.

Z mnoha studií, které se zabývají mládeží a hodnotovou orientací mládeže, je patrné, že na nedospělého jedince působí celá řada subjektů, s nimiž se každodenně setkává, a které tak ovlivňují i jeho hodnoty a hodnotovou orientaci. Na prvním místě je bezesporu rodina a rodinné prostředí, dále škola, vrstevnická skupina a média.

1.3.1 Rodina

Rodina je prvním sociálním útvarem, se kterým se člověk po svém narození setkává a pro dítě je tedy významným identifikačním vzorem, který zásadně ovlivňuje utváření hodnot jedince. Úkolem rodiny je chránit, vychovávat a starat se o své potomstvo, a i když se role a význam rodiny v průběhu historie měnila a mění, její základní funkce zůstávají stejné. Kromě biologicko-reprodukční, výchovné a ekonomické funkce poskytuje svým dětem, ale i dospívající mládeži pocit bezpečí, jistotu a pomáhá jim utvářet si názor na svět a životní hodnoty. Rodiče tedy svým potomkům skrze výchovu předávají své zkušenosti, způsoby komunikace, modely chování, rodinné zvyky a tradice, které si pak vychovávání s větší či menší intenzí uplatňují v rodině vlastní.

Pro dospívající mládež zůstává rodina stále významným sociálním zázemím, přesto postupně dochází k proměně vzájemných vztahů mezi jejími členy. Odpoutávání z vázanosti na rodinu je jedním z úkolů dospívání, které jsou spojené s proměnou citové vazby k rodičům, kde dochází k redukci rodičovské nadřazenosti. V této době také dochází k transformaci postoje k hodnotám uznávaným rodiči. Nejde však o jejich popření či odmítnutí, ale jde zejména o to se přesvědčit o jejich významu na základě vlastních zkušeností.²² I když v této době dochází k mnoha generačním střetům, které se často projevují v radikalismu, nadměrné kritičnosti, přecitlivělosti, vztahovačnosti a často i negací všeho, co do té doby platilo, dochází u dospívající mládeže k postupnému zklidnění, ve kterém se završuje ego-identita dospívajících.

²² Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – Dětství a dospívání*, s. 350 – 358.

1.3.2 Škola

Potřeba utvářet v dospívající mládeži zdravý hodnotový systém je stejně důležitým úkolem pro společnost, tak jako pro školské instituce. Autorita školy nespočívá jenom ve výchově a vzdělávání, ale také na tom, jakým způsobem předává žákům hodnoty, jakým způsobem žáky hodnotí a jaké jsou na škole vzájemné vztahy.

Přestože dochází integraci hodnot již v nejtělejší věku, tedy v rodině, je škola pro chápání a formování hodnot stejně důležitá, protože dítě/žák/dospívající mládež si v procesu edukace rozšiřuje své zorné pole o nové zkušenosti, které pak srovnává, hodnotí a formuje s hodnotami, se kterými se již ztotožnil.

Smysl hodnotové výchovy tedy není postaven na předávání žákům hotového systému hodnot, ale smyslem je pěstovat v nich potřebu hodnoty poznávat, rozumět jim, odlišovat je, ctít je, hodnotit je a reflektovat je nejenom se současným děním, ale i v kontextu dějinném. Výchova k hodnotám by měla být jednou z hlavních poslání školy, kde se žáci kromě získávání potřebných znalostí učí stát se občany a cítit zodpovědnost za svět, do kterého vyrůstají a kde jednou skutečně zodpovědnost ponесou.²³

Důležitým činitelem v předávání hodnot a hodnotového systému je učitel/pedagog, který prostřednictvím vhodných výukových metod motivuje žáky zejména k tomu, aby se nestali pasivními účastníky výchovného procesu.

1.3.3 Vrstevnická skupina

Vrstevnická skupina se v době adolescence rané i pozdní stává nejdůležitějším zdrojem emoční a sociální opory. Dospívající mládež, která se více osamostatňuje od rodiny, chce také něco znamenat ve své vrstevnické skupině, být uznávána druhými, sdílet stejné názory, hodnoty a normy i preferovaný způsob života bez větších závazků. Vrstevnická skupina slouží dospívajícímu jako opora poskytující ochranu a zázemí v době, kdy se uvolňují rodinné vazby. Důležitým prvkem vrstevnické skupiny je i to,

²³ Srov. ČERNÝ, K. *Vzdělanostní společnost po česku?*, s. 80.

že jednotlivci v této skupině jsou převážně ve stejném věku, řeší podobné problémy a jsou v k sobě navzájem v rovnocenném postavení.²⁴ Skupina vrstevníků také umožňuje dospívajícímu jedinci osvojování nových rolí, které jsou důležité pro formování vlastní identity každého člověka. „*Vrstevníci tedy plní jakousi funkci komunikační a interakční platformy, kde dospívající může testovat sám sebe.*“²⁵ Vědomí sociální identity může být také úzce svázáno i v členství v různých subkulturních skupinách, ve kterých jednotlivci sdílejí své zájmy, aktivity, vědomí společné identity, módy, hodnot a hodnotového systému, do kterých mladí lidé vstupují dobrovolně a ve kterých mají často potřebu se odlišovat od většinové společnosti. Tyto subkultury jsou také často spojovány s rizikových chování, resp. sociálně patologickými jevy, kde může docházet k různým typům výtržnictví, vandalismu, zkoušení drog a drogové závislosti, agresivitě, politické ortodoxii, sebepoškozování, alkoholismu, k promiskuitnímu chování a k trestným činům.²⁶

1.3.4 Masmédia

Hromadné sdělovací prostředky neboli masmédia slouží k předávání informací velkým skupinám lidí. Patří k nim především noviny, rozhlasové a televizní vysílání a poslední dvě desetiletí i internet. Masmédia mají velký vliv na společnost jako celek, mají nesporný vliv na utváření jednotlivých proudů, stylů komunikace, výchovy, bydlení, oblékání, hudby, ale i trávení volného času. Je to jednosměrný tok komunikace, který „*dnes stejně jako v polovině 19. století vyvolává jak naděje, že jsou spásným nástrojem při řešení zásadních společenských problémů, tak nejružnější obavy z neblahých důsledků, které svým jednáním mohou vyvolat.*“²⁷

Fenoménem posledních let je však bezesporu internet a sociální sítě, které se staly novým komunikačním kanálem a to zejména pro děti a dospívající mládež, kteří ve virtuálním světě tráví nejvíce času. Mladý člověk v obrovské záplavě zpráv čerpá velké množství údajů, ze kterých si vedle dosavadní nevelké zkušenosti vytváří určitý obraz

²⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Dětství a dospívání*, s. 349 – 388

²⁵ SMOLIK, J. *Subkultury mládeže*, s. 24.

²⁶ Srov. Tamtéž, s. 24 – 47.

²⁷ JIRÁK, J.; KÖPLOVÁ, B. *Média a společnost*, s. 41.

světa a reality, podle nichž si pak produkuje výstupy, které přijímá za vlastní. Přílišná fixace na kybernetický imaginární prostor, ve kterém dospívají, tráví svůj volný čas, nespočívá pouze v nebezpečí možné závislosti, ale díky neomezenému obsahu a přístupu k němu jsou v ohrožení i hodnoty a hodnotová orientace mladého jedince. Média často definují ideál krásy a ošklivosti, určují který výrobek, je nepostradatelný, a ovlivňují i podobu trávení volného času. *V posuzování možného účinku médií je nutné si uvědomit, že zde hrají rozhodující roli tři základní faktory: stav společnosti samé, rozvoj médií a rozvoj poznání společnosti a uvažování o ní,*²⁸ a proto je důležité učit mladé lidi číst mezi řádky, rozvíjet jejich mediální gramotnost a posilovat jejich kritické myšlení, protože, jak již naznačil Neil Postman ve své knize: „*Žádné médium totiž nepředstavuje přehnané riziko, pokud jeho uživatelé vědí, v čem tkví jeho bezpečí.*“²⁹

²⁸ JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*, s. 48.

²⁹ POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti*, s. 170.

2 Vyšší sekundární vzdělávání

Právo na vzdělání je jedno ze základních lidských práv, které je považováno za hodnotu, o kterou je nutné se starat, protože nám pomáhá rozvíjet naši osobnost, lépe se orientovat ve světě a je jedním z ukazatelů vyspělosti daného státu. V České republice je právo na základní vzdělání zaručeno ústavou a povinná školní docházka neboli povinné vzdělávání je v délce devíti let. Po splnění povinné školní docházky pokračuje převážná většina populace v České republice v nepovinném středním vzdělávání, které je zaměřené na všeobecné nebo na odborné vzdělávání. Pokud bych se chtěla zaměřit na střední vzdělávání a srovnat je se systémem zahraničního vzdělávání, je potřeba si ujasnit některé termíny, protože v mezinárodní terminologii nemá český termín *střední škola* svůj významový ekvivalent a stejně tak se liší délka povinného vzdělávání.

Povinná školní docházka v evropských zemích je stejně tak jako u nás naprostou samozřejmostí. Nicméně začátek a délka preprimárního, primárního vzdělávání, nižšího sekundárního a následného vyššího sekundárního vzdělávání se od sebe značně liší. Začátek povinného vzdělávání v zemích EU se pohybuje v rozmezích 4 až 7 let a obvykle končí ve věku 14 až 18 let. Po povinném vzdělávání následuje střední vzdělávání, neboli vyšší sekundární vzdělávání, které je definováno „*jako vzdělávání, které následuje po ukončení nižšího vzdělávání. Délka vyššího sekundárního vzdělávání se v jednotlivých zemích pohybuje od 2 do 5 let, obvyklý věk zahajování tohoto vzdělávání je 14 – 16 let.*“³⁰ V České republice se do vyššího sekundárního vzdělávání nastupuje po dovršení 15 let a délka vyššího sekundárního vzdělávání se pohybuje v rozmezí 2 až 5 let.

Vyšší sekundární vzdělávání má tedy dle definice charakter konečné fáze vzdělávání, což znamená, že žáci vyššího sekundárního vzdělávání mohou odcházet do zaměstnání nebo mohou pokračovat v následném postsekundárním nebo terciárním vzdělávání. Vyšší sekundární vzdělávání se dále z hlediska obsahu dělí na dva základní typy, a to na všeobecné vzdělávání (*general upper secondary education*), nebo na odborné/profesionální vzdělávání (*vocational/technical education*), kam spadá i učňovské vzdělávání a v současné době je uskutečňováno na státních, ale i soukromých školách.³¹

³⁰ PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*, s. 113.

³¹ Srov. Tamtéž.

2.1 Vyšší sekundární vzdělávání a problematika předčasných odchodů ze vzdělávání v ČR

Střední školy zajišťující takzvané vyšší sekundární vzdělávání prošly v průběhu trvání od svého vzniku mnoha změnami, které v sobě často odrážely mnoho vlivů, ke kterým zejména patřil vliv politický, ekonomický a ideologický. Zaměřím-li se na poslední zásadní změny českého školství v oblasti středního vzdělávání, musím se vrátit do roku 1989, které sebou přineslo změny zejména v systému řízení, obnovy a vzniku nových škol, financování školství a kurikula. Společným znakem všech současných středních škol u nás je, že *„rozvíjí v návaznosti na základní vzdělávání vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Umožňuje získat stupeň vzdělání a odbornou přípravu jak žákům do 18/19 let věku, tak dospělým.“*³²

Jednou z hlavních změn současného školství se stalo uvolnění dosavadního centralizovaného systému ve prospěch nižších článků, tj. krajů obcí a jednotlivých škol, přesto centrální model řízení zůstal zachován. Školy získaly právní subjektivitu, tedy jistou samostatnost v rozhodování o personálních, organizačních, finančních a kurikulárních otázkách, které samozřejmě musí vycházet z platného školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který nabyl účinnosti 1. ledna 2005.³³

Vedle školského zákona vznikl centrální dokument Národní program vzdělávání tzv. Bílá kniha z roku 2001, ve které jsou konkretizovány cíle vzdělávání stanovené novým školským zákonem a na které navázaly rámcové vzdělávací programy, které tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém a jazykovém a středním vzdělávání. Smyslem tvorby školních vzdělávacích programů, které si každá škola vypracovává samostatně a podle nichž vyučuje, je snaha o vytvoření školské kultury těsně spjaté se životem místního společenství, vycházející z místních podmínek a realizující představy a cíle konkrétní školy.³⁴

³² *Národní ústav pro vzdělávání* [on line]. Praha: NÚV. [cit. 2015-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/t/stredni-vzdelavani>>.

³³ Srov. VALÍŠKOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*, s. 87.

³⁴ Srov. Tamtéž, s. 89.

Tyto skutečnosti tedy napomohly ke vzniku nových škol. Vznikají soukromé školy, tedy školy, které jsou zřizované soukromými osobami, společnostmi či církvemi, které jednak navazují na domácí tradici, např. obnovení víceletých gymnázií, lyceí, nebo jsou ovlivněny vývojovými trendy ze zahraničí, kam patří například vznik alternativních základních a středních škol, z nichž nejúspěšněji si počínají školy vycházející z filozoficko-pedagogické koncepce waldorfského hnutí, či vznikají školy, které se snaží pružně reagovat na aktuální stav požadavků na trhu práce změnou nabídky studijních oborů s ohledem na uplatnitelnost v praxi.

Došlo tedy k radikální změně v oblasti středního vzdělávání, kdy původně existoval minimální převis poptávky po středoškolském studiu, a nastala tak opačná situace, kdy v současné době je počet středních škol třikrát větší než před rokem 1989 a tomu také odpovídá převis nabídky míst na školách nad poptávkou. Mezi faktory, které napomohly značnému převisu počtu středních škol, patří **liberalizace ve vzniku nových škol**, reálný **pokles populace** ve věku absolventů základních škol a **změna v systému financování školství**, které jsou od roku 1992 koncentrovány v normativní metodě financování a vychází ze skutečného počtu žáků určitého typu školy, to znamená, že jednotlivé školy dostávají peníze podle počtu žáků, které se také často liší nastavením krajských normativů v jednotlivých krajích v ČR.

2.1.1 Problematika předčasných odchodů žáků

Předčasné odchody žáků ze středních škol jsou spojeny s vyšším rizikem nezaměstnanosti a stávají se tak významnou překážkou pracovního uplatnění. Existuje řada publikací, které se zabývají předčasnými odchody žáků ze vzdělání a přestože Česká republika dosahuje v rámci EU příznivých výsledků, neznamená to, že problém odchodů v České republice neexistuje. Mladí lidé, kteří školu předčasně opustí, tvoří v ČR sice relativně malou, ale velmi problematiku skupinu. Nedostatečná kvalifikace znamená celoživotní riziko špatného uplatnění na trhu práce, nejistoty v zaměstnání, popřípadě vzniku závislosti na sociálních dávkách a jiné negativní společenské jevy. Z posledních dostupných výsledků dosahovala v Evropské unii procenta předčasných odchodů žáků ze škol 12,9 % a v některých zemích zejména jižní Evropy bylo procento

předčasných odchodů žáků několikanásobně vyšší. V České republice podle evropského ukazatele Labour Force Survey je dlouhodobě splněn cíl Evropské komise „*a podíl žáků, kteří předčasně odešli ze vzdělání, se, od roku 2006 do roku 2014, pohybuje v rozmezí 5,1 až 5,5 %.*“³⁵ Přesto v českém a zejména v evropském kontextu představují předčasné odchody žáků ze vzdělání jedno z podstatných témat a bylo zařazeno mezi hlavní deklarované cíle strategie Evropa 2020 jako významný faktor boje proti chudobě a sociální exkluze.

V České republice neexistuje zvláštní definice předčasných odchodů ze vzdělávání a sledováním předčasných odchodů ze vzdělání se zabývá Český statistický úřad a následně Národní ústav vzdělávání, který provádí monitoring předčasných odchodů žáků z jednotlivých oborů. Přesto tento monitoring nemůže být zcela stoprocentní, protože se již nesleduje další cesta žáků, to znamená, že se již nesleduje, zdali žáci školu dokončí v pozdějších letech nebo zdali žák přechází na jiné školy.

Důvodem, proč je v českém prostředí dlouhodobě nízké procento žáků, kteří předčasně odchází ze vzdělání, je hned několik. „*Jedním z nich je silná tradice odborného vzdělávání, kdy Česká republika, ale i Slovensko a Rakousko patří k zemím s největším podílem mladých lidí věku 15 – 34 let, kteří získali střední odborné vzdělání, jedná se o 84 až 85 % populace, což je výrazně nad evropským průměrem, jenž činí 60,3 %.*“³⁶ Druhým důvodem je **široká nabídka a dostupnost vzdělávacích oborů** a v neposlední řadě jde o poměrně dobrou **průchodnost napříč obory**.

V rámci středního vzdělání mohou žáci v České republice získat střední vzdělání zakončené závěrečným vysvědčením, výučním listem či maturitní zkouškou. Vedle státních škol, které jsou v České republice zastoupeny v nejširším měřítku, a výuka zde není zpoplatněna, přibyl i nestátní sektor, tedy školy soukromé, zřizované soukromými osobami, společnostmi či církvemi. Podle údajů z MŠMT „*fungovalo ve školním roce 2014/2015 na 1310 středních škol, ve kterých se vzdělávalo více 412 tisíc žáků, z toho 76,5 % žáků studovalo obor zakončený maturitní zkouškou, v oborech zakončených výučním listem pak 23 % a v oborech středního vzdělávání 0,5 %.*“³⁷

³⁵ NOVÁ, A. *Odborné vzdělávání a trh práce* [on line]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/O/17513/ODBORNE-VZDELAVANI-A-TRH-PRACE.html>>.

³⁶ TRHLÍKOVÁ, J. *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol*. Příručka opatření. Praha 2015. NÚV s. 8. [on line]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/t/prevence-a-intervence-predcasnych-odchodu-ze-strednich-skol>>.

³⁷ *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2014*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, s. 83. [on line]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/file/36121/>>.

Střední vzdělání je v ČR rozdělené do třech hlavní stupňů a to je **střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou**. Podle klasifikace kmenových oborů vzdělání (KKOV) rozdělujeme tyto stupně u středního vzdělání do osmi (pod) kategorií, u kterých používáme následné kódy studijních programů: **J, C, E, H, M, L, K**.

Z níže uvedené tabulce je pak tato klasifikace rozšířená o mezinárodní normu pro klasifikaci vzdělání (*International Standard Classification of Education – ISCED*), která dosažené vzdělání klasifikuje podle vzdělávacího programu (ISCED 2011-P) nebo podle dosaženého vzdělání (ISCED 2011-A) a přidává až trojmístný číselný kód. První číslo kódu označuje úroveň programu či dosaženého vzdělání, druhé číslo kódu označuje kategorii zaměření a třetí číslo dále označuje, do jaké míry program umožňuje další postup ve studiu.³⁸

Střední vzdělávání v ČR

Tabulka č. 1

KATEGORIE KKOV	CHARAKTERISTIKA DANÉ KATEGORIE vzdělávání	ISCED 97	ISCED 2011-P	ISCED 2011-A
C	Střední vzdělání Obor kategorie <i>C</i> je převážně určen pro žáky s těžšími a kombinovanými formami zdravotního postižení. Jedná se o jedno nebo dvouleté obory, kde si žáci osvojují základní dovednosti pro život. Absolventi získají závěrečné vysvědčení.	2C	253	253
J	Střední vzdělání Obor kategorie <i>J</i> je střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i výučního listu. Tento obor je vhodný pro žáky bez studijních aspirací. Ukončuje se závěrečnou zkouškou a	3C	353	353

³⁸ Srov. *Mezinárodní klasifikace pro vzdělávací programy ISCED ohlednutí za její historii a nová verze ISCED 2011* [on line]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na WWW: <http://www.refernet.cz/aktuality/ostatni/mezinarodni-klasifikace-pro-vzdelavaci-programy-isced-ohlednuti-za-jeji-historii>.

	žák po úspěšném absolvování získává závěrečné vysvědčení.			
E	<p>Střední vzdělání s výučním listem</p> <p>Obor kategorie <i>E</i> je nižší střední odborné vzdělání s výučním listem v délce trvání dva nebo tři roky, které jsou zaměřené zejména na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo na žáky, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než devátém ročníku. Obory kategorie E připravují žáky pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání a ve službách.</p>	3C	353	353
H	<p>Střední vzdělání s výučním listem</p> <p>Obor kategorie <i>H</i> je tradiční obor s tříletou přípravou ve středních odborných učilištích zakončený výučním listem. Z daného oboru je dále možnost pokračovat v navazujícím nástavbovém studiu a získat tak maturitní vysvědčení.</p>	3C	353	353
	<p>Zkrácené studium s výučním listem*</p> <p>(druhá kvalifikace po absolvování středního vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou)</p>	4C	353	353
M	<p>Střední vzdělání s maturitní zkouškou</p> <p>Obor kategorie <i>M</i>, jedná se o úplné střední odborné vzdělání s maturitou a délka studia je 4 roky. Po maturitě lze pokračovat ve vzdělání na vysoké nebo vyšší odborné škole.</p>	3A	354	354

	<p>Střední vzdělávání s maturitní zkouškou</p> <p>Jeden z dalších specifických oborů jsou lycea, která patří mezi obory zaměřené na odborné vzdělávání a absolventi se připravují pro další studium v terciárním vzdělávání. Specifikum těchto lyceí je, že tyto školy mají vyšší podíl všeobecného vzdělávání a nižší podíl odborného vzdělávání. A jsou zaměřeny specificky do určité oblasti.</p>	3A	344	344
	<p>Zkrácené studium s maturitní zkouškou*</p> <p>(druhá kvalifikace po absolvování středního vzdělání s maturitní zkouškou)</p>	4A	354	354
L	<p>Střední vzdělání s maturitní zkouškou a výučním listem</p> <p>Obor kategorie L je úplné střední vzdělání s maturitou a výučním listem. Významnou složkou daného typu studia je odborný výcvik a tato forma denního studia je v délce čtyř let.</p>	3A	354	354
	<p>L5 Nástavbové studium poskytující vzdělání s maturitní zkouškou</p> <p>Nástavbové studium je určené žákům, kteří dosáhli středního vzdělání s výučním listem. Délka studia jsou dva roky (dálkové studium je většinou v rozmezí tří let) a absolventi, kteří úspěšně zvládnou školu a získají maturitní vysvědčení, mohou dále pokračovat ve vzdělávání na vysoké či vyšší odborné škole.</p>	4A	354	354
K	<p>Střední vzdělání s maturitní zkouškou</p> <p>Obor kategorie K, jedná se o úplné všeobecné vzdělání ve čtyřletých a víceletých gymnáziích, které žáky připravuje především pro vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělávání.</p>	3A	344	344

	Rozlišení oboru se dělí podle délky přípravy a to na 4leté, 6leté a 8leté gymnázium, na které mají možnost se žáci přihlásit po ukončení 9. ročníku, 7. ročníku či 5. ročníků základní školy.			
--	---	--	--	--

Autor: Petra Vítková, 2015

*Další odbornou kvalifikaci je možné získat v programech tzv. zkráceného studia, za předpokladu, že zájemce již absolvoval vzdělání na stejné nebo vyšší úrovni. To znamená, že žák s výučním listem může získat další výuční list a osoba s maturitní zkouškou může získat další maturitu nebo výuční list v jiném oboru. Délka zkráceného studia v denní formě se pohybuje v rozmezí 1 až 2 let.

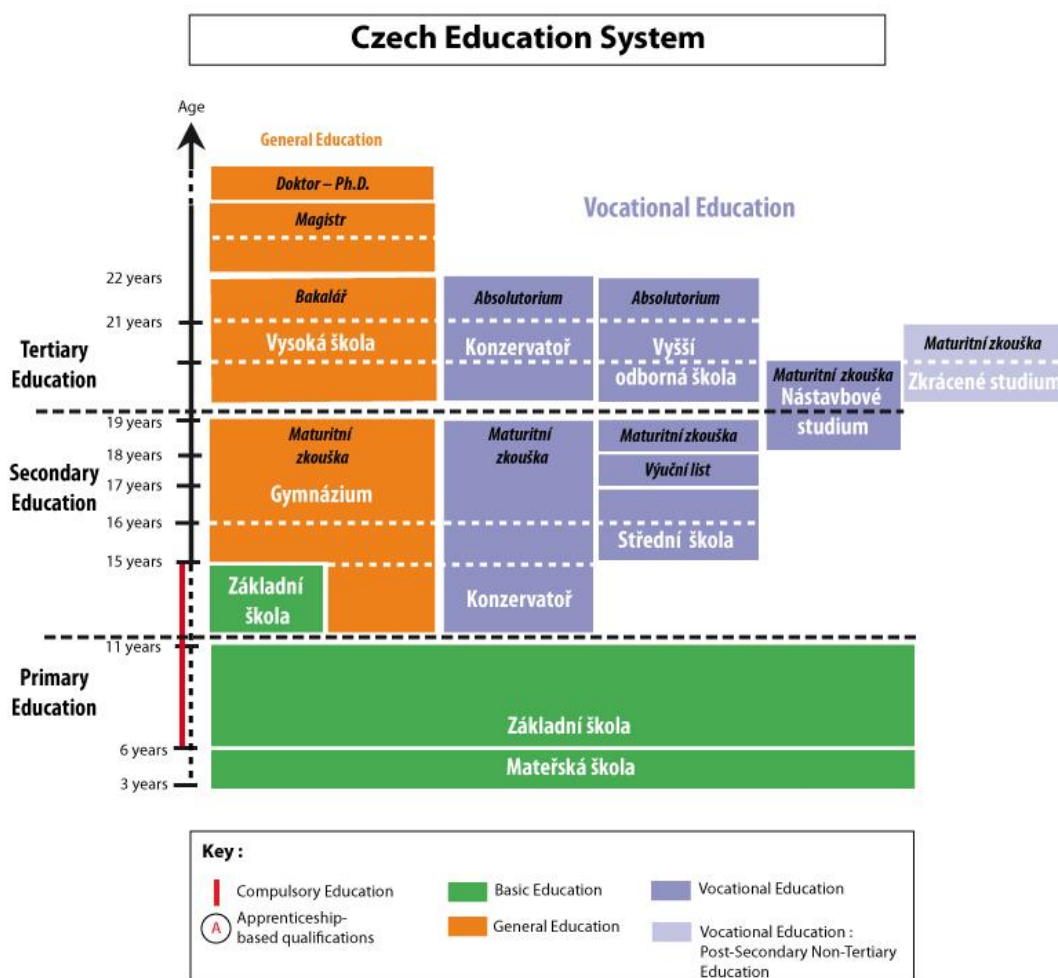
Do klasifikace **středního vzdělání s maturitní zkouškou** je možné také zařadit vzdělávání na konzervatořích, a i když se jedná o vyšší odborné vzdělání, které je podmíněné výrazným talentem žáka, vzdělání je také možné ukončit vykonáním maturitní zkoušky. Talentovaní žáci mohou na konzervatoř nastoupit po ukončení 5., 7. nebo 9. ročníku základní školy. Vzdělávání na konzervatořích probíhá v šestiletých a osmiletých programech. Žáci v osmiletých programech, kteří nastupují po 5. ročníku ZŠ patří první čtyři roky do ISCED-P 244, ročníky 5-6 patří do ISCED-P 354 a 7-8 do ISCED-P 554. A žáci v šestiletých programech, kam žáci vstupují po 9. ročníku ZŠ, kde ročníky 1-4 patří do ISCED-P 354 a ročníky 5-6 do ISCED-P 554.

Další možností jak získat střední vzdělání je také „*předložení souboru osvědčení o získání dílčí kvalifikace, definovaného v Národní soustavě kvalifikací; osvědčení nahrazují předchozí vzdělání a umožňují složit závěrečnou zkoušku nebo maturitní zkoušku.*“³⁹ Z výše uvedených kategorií je tedy dobře vidět, že vzdělávací systém v ČR zajišťuje poměrně dobrou průchodnost. Zejména vzdělávání v učebních oborech umožňuje absolventům odborného vzdělání s výučním listem pokračovat v nástavbovém studiu, které je rovněž ukončeno maturitní zkouškou. Nástavbové studium lze studovat denní a dálkovou formou, v délce trvání dva a tři roky. Dálkové formy studia využívají převážně mladí lidé a dospělí, kteří již nastoupili do zaměstnání a potřebují si pro udržení svého zaměstnání či z důvodu lepší uplatnitelnosti na trhu

³⁹ SOCHOROVÁ, Z. *Přijímací zkoušky na střední školu: termíny, jak vybrat SŠ, co potřebujete vědět k přijímacím zkouškám.* [on line]. Praha: AMOS – KamPoMaturite.cz, s.r.o. [cit. 2016-02-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.kampomaturite.cz/jak-si-vybrat-stredni-skolu/prijimaci-zkousky-na-stredni-skolu-terminy-jak#ixzz41r18upfB>>.

práce dodělat maturitu. V posledních letech se také více využívá možnosti zvolit si po vyučení čtyřletý maturitní obor, a to právě z důvodů delší přípravy žáka k úspěšnému zvládnutí státní maturitní zkoušky nebo možného oddálení nástupu žáka do práce. Dalším aspektem dobré průchodnosti a dostupnosti napříč obory je, že od roku 2006 dochází k poklesu žáků vstupujících do prvních ročníků středních škol a školy tak mají volné kapacity v jednotlivých oborech. Tato situace tak usnadňuje žákům přestoupit do jiné střední školy i změnit obor vzdělání. Z níže uvedeného obrázku č. 1 je dobře vidět Schéma vzdělávací soustavy v České republice.

Obrázek č. 2: Schéma vzdělávací soustavy v České republice⁴⁰

Autor: AGEFA PME, 2013

⁴⁰ Czech Republic, [on line]. © Onisep/AGEFA PME 2013. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/czech-republic/>>.

2.1.2 Důvody předčasných odchodů žáků ze středních škol v ČR

Počet předčasných odchodů žáků ze studia na středních školách i jejich důvody se liší jednak typem školy a rozdílnost je také vidět i napříč jednotlivými ročníky. „Z hlediska kategorie vzdělání platí, že čím jednodušší studijní obor, tím vyšší podíl předčasných ukončení.“⁴¹ V oborech středního vzdělání bez výučního listu a maturity, kategorie J, předčasně ukončilo studium zhruba 28 – 30 % žáků. Počet žáků v těchto vzdělávacích programech se však pohybuje kolem jednoho procenta z příslušného populačního ročníku. Ve středním vzdělávání s výučním listem, kategorie E, zaměřené na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo pro žáky, kteří ukončili povinnou školní docházku v nižším než devátém ročníku, ve které studuje kolem 5 % žáků z příslušného populačního ročníku, činil podíl předčasných ukončení 28 %. Problémem u těchto vzdělávacích programů je, že žáci mají jen omezené možnosti odejít do jiných vzdělávacích programů. V kategorii středního vzdělání s výučním listem v kategorii H, bylo zaznamenáno 17 % předčasných odchodů ze škol a v kategorii středního vzdělání s maturitní zkouškou kategorie M se pohyboval počet předčasných odchodů žáků kolem 10 %.⁴²

Studijní neúspěšnost je tedy významným problémem zejména v nižších kategoriích vzdělání. Je však nutné zmínit, že kategorie vzdělání bez výučního listu a maturitní zkoušky, tedy kategorie J a kategorie C praktická škola, připravují žáky ke zvýšené samostatnosti a tyto kategorie často nesměřují k získání pracovního uplatnění na běžném trhu práce a řada těchto žáků zůstává po vyučení doma či v péči sociálních ústavů.

Největším problémem tedy nastává v kategorii vyučení a v kategorii středního vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem. Žáci v kategorii H středního vzdělání s výučním listem velice obtížně přecházejí na méně náročný obor či na školu, která má nižší studijní nároky na žáka. Žáci v kategorii středního vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem, tedy kategorie L, mají největší problém úspěšně zvládnout státní maturitní zkoušky a dokončit tak započaté studium.

⁴¹ TILLNER, J. *Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání*, s. 43. [on line]. Praha: NÚV 2013. [cit. 2014-11-28]. Dostupné na WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/Predcasne_odchody_12_2013.pdf>.

⁴² Srov. Tamtéž, s. 43.

Důvody předčasných odchodů jsou často vyústěním dlouhodobé nepříznivé situace konkrétního žáka a představují velmi komplexní problém, ve kterém se odráží sociální, psychologické a ekonomické aspekty života jednotlivých žáků.

Podstatným rizikovým faktorem, který významně ovlivňuje zájem žáka o dokončení studia, je chybná volba oboru nebo školy. Žák často nemá ujasněné svoje životní zájmy, nemá ani odpovídající představu o náročnosti zvoleného oboru, a protože řada středních škol má potíže s naplněním kapacity, přijímají i žáky, kteří nemají pro studium dostatečné předpoklady. Chybná volba školy či oboru jsou také usnadněny tím, že není státem řízena přijímací zkouška. Školy tak často přijímají žáky pouze na základě ukončené devítileté povinné docházky a často se stává, že je žák přijat na střední školu ukončenou maturitní zkouškou i se špatným prospěchem. Žáci tedy zejména na druhém stupni základních škol mají nulovou motivaci k učení, k přípravě na studium i k rozváznému a odpovědnému výběru dalšího vzdělávání. A i když existuje široká síť kariérového poradenství, konečná volba výběru školy je vždy na žákovi, popřípadě v jeho rodinném zázemí.

S výše uvedenými problémy pak mohou souviset i špatné výsledky žáka, které mohou zapříčinit nepostoupení žáka do dalšího ročníku či nezvládnutí závěrečných a maturitních zkoušek. Žáci, kteří si neplní studijní povinnosti, nebo mají velikou absenci, mohou být také více ohroženi předčasným odchodem ze školy. Problémem je, že žáci nejsou zvyklí se systematicky připravovat do hodin, učit se, řešit aktuálně dané problémy a absence je často podporována a omlouvána ze strany rodiny. Velký problém pak nastává v době, kdy je žákům osmnáct let a omlouvání je již v plně kompetenci dospělých žáků. Často se tedy stává, že u žáků, kteří do školy chodí málo či sporadicky, nastane problém s neklasifikací v jednotlivých předmětech, a žák, který má na konci školního roku více neklasifikovaných předmětů, nezvládne tyto předměty v náhradním termínu opravit. Za příčinami absence žáků se skrývá mnoho důvodů, od zdravotních problémů žáka, potřebou si vydělávat, nutností vypomáhat rodině ať už finančně nebo tím, že musí hlídat mladší sourozence, až po nezájem chodit do školy, vzdělávat se, studium zdárně a úspěšně dokončit.

Mezi další faktory, které mohou zapříčinit předčasné ukončení studia, je socioekonomická úroveň rodiny. Rodinné zázemí má pro úspěšné dokončení školy zásadní vliv a zejména mladí lidé, kteří často vzdělávání nedokončí, pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jedná se o žáky, kteří pocházejí z rodin s nízkým

vzděláváním, finančními problémy, či se rodina potýká s dlouhodobou nezaměstnaností, nebo se jedná o žáky ohrožené sociálně patologickými jevy. Nízká motivace ke vzdělání, která se často projevuje u romských rodin. Nedostatečná podpora a různé rodinné problémy mohou tedy zvyšovat riziko nedokončení studia. Mezi příčinami předčasných odchodů ze škol se u žáků také objevují výchovné problémy nebo již zmíněné sociálně patologické jevy, „*kteře jsou často vnímány okolím jako nezdravé, nenormální, nežádoucí až nebezpečné chování, kam bezesporu patří nezdravý životní styl, porušování sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot.*“⁴³ U žáků se tyto sociálně patologické jevy projevují v podobě narůstajícího agresivního chování, šikaně, kyberšikaně, alkoholismu, drogové závislosti a kriminálního chování, které patří k závažným problémům a často vedou k vyloučení žáka ze školy.

Přesto důvody předčasného ukončení studia jsou zpravidla komplexní povahy a není snadné určit, co je příčinou a co je následkem. Mezi nejčastější důvody předčasných ukončení studia na středních školách je chybná volba oboru nebo školy, nezájem o studium, špatný prospěch žáka, ale i velká absence a neplnění školních povinností, výchovné problémy, agresivita mezi žáky, drogové závislosti, zdravotní problémy, těhotenství či časná snaha se osamostatnit.

⁴³ *Sociálně patologické jevy* [on line]. Praha: ICM Infokity 2016. [cit. 2016-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.icm-infokity.cz/socialne-patologicke-jevy-2/>>.

2.2 Vyšší sekundární vzdělávání v zahraničí a problematika předčasných odchodů žáků ze vzdělávání ve vybraných zemích EU

Zaměřím-li se na vyšší sekundární vzdělávání v zahraničí a problematiku předčasných odchodů žáků ze škol, je nutné vycházet z toho, že se vyšší sekundární vzdělávání často liší od českého školství, a to například délkou povinného vzdělávání, typem škol, prostupností mezi školami, testováním či inkluzivní politikou. Přesto podle výsledků Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) je vyšší sekundární vzdělání ve většině zemí OECD nejčastější dosahovanou úrovní vzdělání. *V průměru 43 % lidí ve věku 25-64 let získalo vyšší sekundární nebo postsekundární neterciární vzdělání jako nejvyšší dosažené vzdělání.*⁴⁴ Mezi zajímavá čísla, která uvádí OECD ve svých výzkumech a studiích je, že v zemích OECD průměrně každý šestý mladší dospělý ve věku 25-34 let nedokončí vyšší sekundární vzdělání. Česká republika v tomto ukazateli patří v rámci zemí OECD k nejlepším, to znamená, že 95 % stejného věku dokončí vyšší sekundární vzdělání.⁴⁵

Pro srovnání této problematiky jsem vybrala tři země EU s různou strukturou školského systému, kde se zejména zaměřím na vyšší sekundární vzdělávání a problematiku předčasných odchodů žáků ze vzdělávání.

⁴⁴ *České školství v mezinárodním srovnání 2015* [on line]. MŠMT © 2013 – 2016 [cit. 2016-01-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>>.

⁴⁵ Srov. Tamtéž.

2.2.1 Velká Británie

Tabulka č. 2

VELKÁ BRITÁNIE				
povinná školní docházka	11 let/od roku 2015 je povinná docházka do 18 let			
přechod ze ZŠ na SŠ	povinná zkouška			
předčasné odchody ze vzdělání (%)	2002	2006	2010	2011
	17,6	11,3	14,9	15

Autor: Petra Vítková, 2015

Vzdělávací systém ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku vyniká svou kvalitou a to nejen díky reputaci univerzit, které se jsou řazeny mezi nejlepší školy na světě, ale poměrně vysokou kvalitou vyniká i středoškolské vzdělávání, které stejně jako vysokoškolské vzdělávání podléhá striktním standardům zajišťování kvality nařízeným vládou nebo příslušnými vzdělávacími orgány. Ve Velké Británii je vzdělávací systém postaven na celonárodních testech, které jsou všechny školy povinny provádět a zveřejňovat. Tato povinnost je daná zákonem z roku 1988, kdy bylo zavedeno národní kurikulum. Vzdělávací systém je tedy založen na pravidelném přezkušování a to v 7, 11, 14 a 16 letech a na předmětech, které tvoří základ povinného vzdělávání, kam patří i výuka náboženství, která byla zavedena do školského systému v roce 1944. Zajímavé je, že není státem určen počet vyučovacích hodin nebo jejich délka, přesto se na mnohých školách vyučuje často více hodin, než je stanovena doporučovaná norma, která je 24 hodin týdně. Ve Velké Británii se školské systémy liší podle jednotlivých zemí (Anglie, Wales, Skotsko a Severní Irsko), který se například liší věkem přechodu mezi stupni.

Preprimární vzdělávání je nepovinné a žáci do základní školy/*primary schools* nastupují v pěti letech a v jedenácti letech pak přecházejí na střední školy/*secondary schools*, kde po ukončení povinné školní docházky ukončují dané vzdělání zkouškou GCSE/*General Certificates of Secondary Education*. Povinná školní docházka je tedy 11 let a převážná většina dětí navštěvuje státní školy/*public schools*, které jsou

bezplatné. Nejvíce středních škol/*secondary schools*, které jsou určené žákům ve věku 11 až 16 let, jsou všeobecného zaměření/*comprehensive*.

Vedle těchto škol existují také výběrové školy/*selective schools*, zvané gymnázia/*grammar schools*, které přijímají žáky na základě složení vstupní zkoušky známé jako 11+ nebo eleven-plus.

Žáci po ukončení povinné školní docházky mohou pokračovat dále ve vyšším sekundárním vzdělávání, na navazujících středních školách nebo *colleges*. Studovat mohou denní formou, ale i v kombinaci s prací či si mohou zvolit studium při zaměstnání.

Většina středních škol/*secondary schools* má takzvané *six-form*, kde mladí lidé, kteří chtějí studovat na těchto školách, musí dosáhnout dostatečně dobré úrovně ve zkoušce GCSE. *A levels*, které jsou obdobou našich maturitních zkoušek, je vyšší sekundární vzdělávání v délce trvání dvou až tří let, kde si studenti vybírají z více než 80 předmětů tři a více předmětů a po dosažení 18-19 let z nich skládají zkoušky. Předpokládá se, že studenti po úspěšném složení zkoušek budou pokračovat v dalším studiu na univerzitě či ve vyšší vzdělávací instituci. Podobnou alternativou *A levels* jsou také *Cambridge Pre-U* a *International Baccalaureate*, které jsou opět vhodné pro žáky, kteří chtějí studovat na univerzitách.

Jednou z dalších alternativ jsou *six form colleges*, které poskytují vzdělání studentům od 16 do 19 let a pomohou připravovat studenty na *Academic Qualifications* (vztahující se ke studiu) nebo na *Vocational Qualifications* (vztahující se k zaměstnání).

Další možností, která je britským studentům nabízena, je vyučení se řemeslu/*Apprenticeship*, která je určena zejména těm, kteří nedosáhli dostatečně dobré úrovně ve zkoušce GCSE nebo studentům, kteří by se rádi vyučili. *Apprenticeships* fungují tak, že mladí lidé pracují pro zaměstnavatele, dostávají výplatu a jednou za týden nebo v krátkých několikadenních blocích se jim dostává teoretické výuky. „*Apprenticeship lze podstoupit ve 170 odvětvích a 1400 různých povoláních, od zedníka až po letušku. Obvykle se dělí na čtyři různé úrovně –Intermediate, Advanced, Higher a Degree apprenticeship a jejich délka se liší od 1 do 3 let.*“⁴⁶ Studenti, kteří mají výukové problémy, mohou studovat na *Traineeship*, jejíž délka se pohybuje od 6 týdnů až do 6 měsíců. Ve Velké Británii lze také studovat na bezplatném studijním programu

⁴⁶ *Povinná školní docházka (16-18 let): Sixth Form, College, Apprenticeship* [on line]. © 2012 – 2016 velka-britanie.co.uk | © ČTK. [cit. 2016-03-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.velka-britanie.co.uk/povinna-skolni-dochazka-sixth-form-college-apprenticeships-16-18-let/>>.

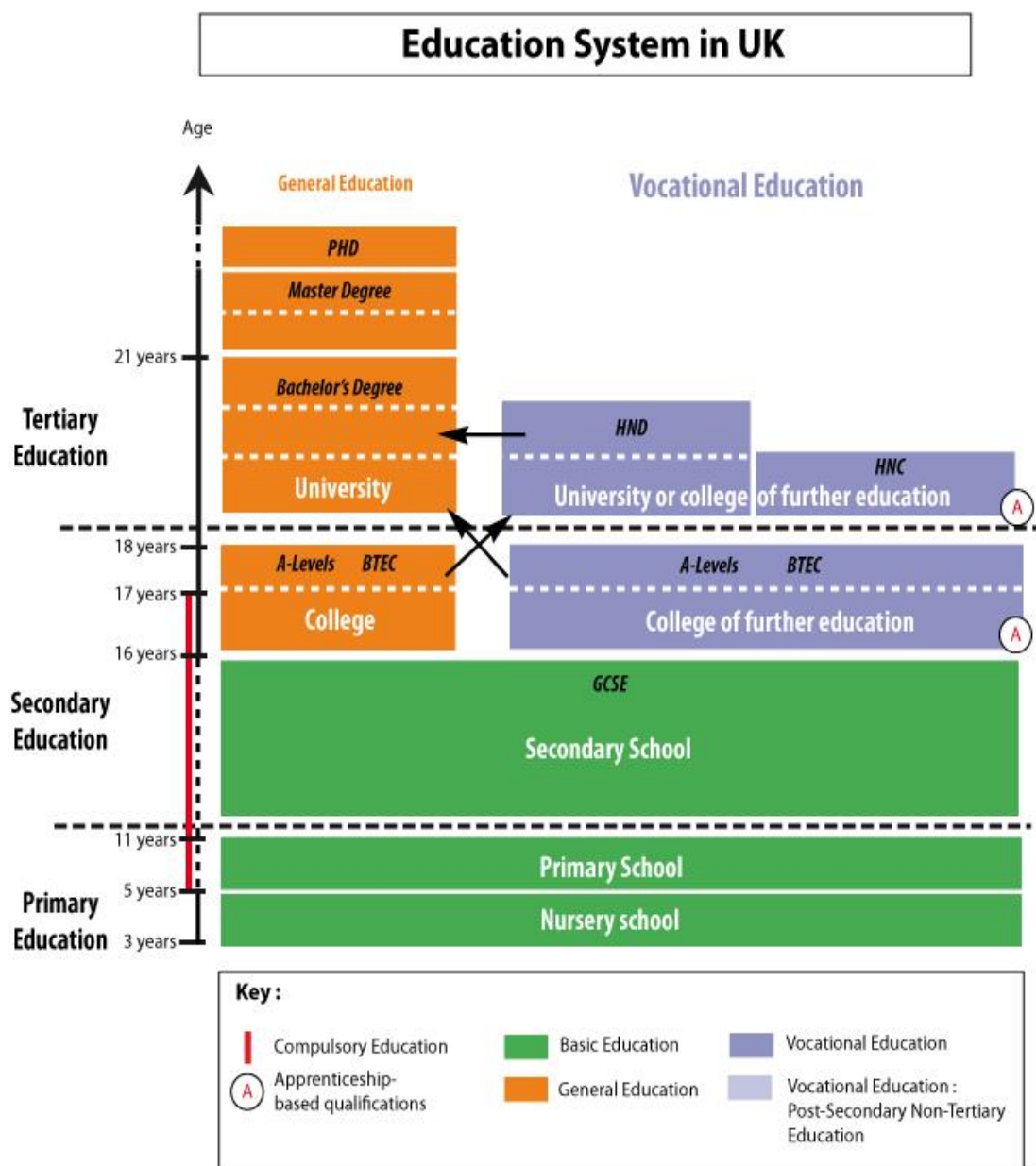
Praxe s podporou/*Supported internships*, které jsou určeny pro mladé lidi ve věku 16-24 let, chtějí pracovat, mají výukové problémy a potřebují větší podporu. Jeho účelem je usnadnit mladým lidem přechod do placeného zaměstnání.⁴⁷

Mezi dalšími možnostmi vzdělávání jsou kurzy dalšího vzdělávání/*further education collages*, které jsou určené pro osoby nad 16 let, a jsou zaměřené na různé specializace, které můžete studovat denní i dálkovou formou, přičemž některé z nich jsou bezplatné, jiné ne.

Po zkoušce GCSE mohou mladí lidé jít také přímo do pracovního procesu a k zaměstnání popřípadě využít řadu kurzů, které jim *colleges* a jiné vzdělávací instituce nabízejí. Tyto školy často studenty připravují k *A levels*, NVQ nebo BTEC. Je zajímavé, že například NVQ/*National Vocational Qualification*/Národní odborná kvalifikace, je rozdělena do pěti úrovní/*levels*, které nejsou nikterak věkově ani časově omezené. Lidé s touto kvalifikací mohou získat vyšší stupeň vzdělání a lépe se tak uplatnit na trhu práce. U zmíněné odborné kvalifikace BTEC/*Business and Technology Education Council*/Rady pro vzdělávání v oblasti obchodu a techniky je možné získat až sedm úrovní, přičemž *Level 7*, je již ekvivalentem postgraduálního studia, viz níže uvedený obrázek.

⁴⁷ Srov. *Povinná školní docházka (16-18 let): Sixth Form, College, Apprenticeship* [on line]. © 2012 – 2016 velka-britanie.co.uk | © ČTK. [cit. 2016-03-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.velka-britanie.co.uk/povinna-skolni-dochazka-sixth-form-college-apprenticeships-16-18-let/>>.

Obrázek č. 3: Vzdělávací systém ve Spojeném království⁴⁸

Autor: AGEFA PME, 2013

Vzdělávání ve Velké Británii prošlo řadou velkých změn a to zejména po roce 1997, kdy došlo k nejintenzivnějším reformním změnám v dějinách země. Velké investice do školství, které byly posíleny mnoha grantovými programy, daly prostor pro vznik lepšího vzdělávání, a zvýšenému povědomí o reputaci škol v očích veřejnosti.

⁴⁸ UK education system [on line]. Published on January 21, 2016. [cit. 2016-02-10] Dostupné na WWW: <<http://educounselor.xyz/2016/01/21/uk-education-system/>>.

V této době byla zahájena výstavba nových školních budov, zřizují se nové služby a centra na podporu vzdělávání, které se soustřeďují na rozvoj a propagaci formálního i neformálního vzdělávání. Dále došlo ke zvýšení platu učitelů a od roku 1997 došlo i ke zlepšení výsledků u zkoušek GCSE a zkoušek *A levels*. Pro srovnání existovalo v roce 1997 více než 1500 sekundárních škol, na nichž 30 % žáků u zkoušek GCSE nezískalo pět či více známek v rozmezí *A*–C*, včetně známek z angličtiny a matematiky, v roce 2009 bylo takovýchto škol pouze 638.⁴⁹ Tyto investice do vzdělávání, pečlivý monitoring výsledků ve vzdělávání u všech mladých lidí, které se získávají mnohem snadněji a to díky přijatému zákonu z roku 1997 *Education Act 1997*, který od roku 1999 přiřadil každému z žáků/studentů takzvané jedinečné číslo/*unique pupil number*, pod kterým se skrývají detaily žáka a jeho vzdělávací úspěchy, se mohou lépe evidovat a zapisovat a vyhodnocovat tak výsledky ve vzdělávání.⁵⁰

Míra předčasných odchodů ze vzdělání ve Velké Británii je poměrně vysoká a roce 2012 dosahovala 13,6 %, přestože je dané číslo vysoké, je zde velká snaha tomu čelit. V roce 2010 ve Velké Británii ministerské oddělení Department for Education and Employment/DfEE, který se právě zabývá předčasnými odchody ze vzdělávání a současně slouží školám a poskytuje poradenské služby ve vzdělávání, ale nabízí i pomoc při volbě povolání a hledání zaměstnání.

Vrátím-li se vyššímu sekundárnímu vzdělávání, je zde vidět i další posun v jeho důležitosti, protože *Education and Skills Act/Zákon o vzdělání a kvalifikacích* z roku 2008 zvýšil věk ukončení povinného vzdělávání na 18 let. Toto nařízení začalo platit v roce 2015. *Podle výše uvedeného vládního nařízení musí děti narozené po 1. 9. 1997 nějakým způsobem ve školní docházce pokračovat až do dovršení 18 let.*⁵¹ Snahou tohoto opatření je studenty udržet do daného věku ve školách a vybavit mladé lidi potřebnými dovednostmi pro lepší uplatnění na trhu práce.

⁴⁹ Srov. JEŽKOVÁ, V. *Školní vzdělávání ve Velké Británii*, s. 198 – 199.

⁵⁰ TILLNER, J. *Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání* [on line]. Praha: NÚV 2013. [cit. 2014-11-28]. Dostupné na WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/Predcasne_odchody_12_2013.pdf>.

⁵¹ GARNSWORTHY, J. *Povinná školní docházka: secondary school (11-14 let)* [on line]. Velká Británie online magazín [cit. 2015-07-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.velka-britanie.co.uk/povinna-skolni-dochazka-secondary-schools-11-14-let/>>.

2.2.2 Francie

Tabulka č. 3

FRANCIE				
povinná školní docházka	6 – 16 let/prodloužení povinné docházky do 18 let			
přechod ze ZŠ na SŠ	není státem centralizovaná zkouška k přijetí na vyšší sekundární vzdělávání			
předčasné odchody ze vzdělání (%)	2002	2006	2010	2011
	13,4	12,4	12,6	12

Autor: Petra Vítková, 2015

Školský systém ve Francii je svou strukturou podobný řadě jiných evropských zemí, přesto se zde najdou některé odlišnosti, které nás mohou překvapit.

Francouzský vzdělávací systém je od svých počátků centralizovaný, a i když se tento systém částečně decentralizoval, stále zde stát hraje primární úlohu. Stát je tedy stále garantem vzdělávání jako veřejné služby a prostřednictvím *Department of National Education* definuje rámec vzdělávání a kurikula pro každou úroveň vzdělání a to prostřednictvím detailních pokynů, které se týkají vymezení vzdělávacích cílů a vyučovacích metod, přípravy učitelů, organizaci vyučování a také personální nároky, zajišťuje finální zkoušky a vydávání národních diplomů a certifikátů jako je *baccalauréat*, který je možné získat na konci vyššího středního vzdělávání.

Vzdělávací systém patří pod správu ministerstva školství/*Ministry of National Education, Youth and Associations/Ministère de l'Éducation nationale, de la Jeunesse et de la Vie associative* a obsahuje veřejné i soukromé školství. Soukromé instituce uzavírají s ministerstvem smlouvy, kde je stanoven počet vyučujících a také financování, které se hradí formou nákladů na den/day school package. Přesto většina dětí navštěvuje veřejné školy.

Před nástupem do primárního vzdělávání mohou děti navštěvovat bezplatné školky, které děti navštěvují od 2 let. Pro děti, které jsou mladší, existují jesle/*la crèche*, kam děti mohou chodit pravidelně nebo mohou navštěvovat *la halte-garderie*, kde se děti do šesti let hlídají narázově dle potřeb rodičů. Povinná školní docházka je od 6 do 16 let

a zahrnuje tři samostatné etapy. Žáci ve věku od 6 až 11 let navštěvují primární vzdělávání/*École primaire*. Ve 12 letech přecházejí na čtyřleté středoškolské vzdělávání/*Collège* a v 15 letech přecházejí vyšší sekundární vzdělávání, jeho první rok je ještě povinný a instituce jsou zaměřené na všeobecné vzdělávání *lycée général et technologique* nebo na odborné/profesionní vzdělávání/*lycée professionnel*.

„Žáci mají garantované přijetí na *collège* nebo *lycée* v blízkosti jejich bydliště. Pokud jsou místa obsazená, o umístění rozhoduje inspektorát na základě zohlednění např. znevýhodnění, zohlednění zdravotního stavu apod.“⁵² Pro přijetí na nižší sekundární vzdělávání nemusí žáci skládat žádné zkoušky a první významnou zkoušku skládají až na konci *collège*, které je zakončeno diplomem *brevet des collèges*. Tato zkouška je povinná, ale nezaručuje přijetí do vyššího sekundárního vzdělávání. Tento typ vzdělávání odpovídá úrovni našeho druhého stupně základní školy.

Mezi odlišnosti ve francouzském vzdělávání patří rozdílná bodová klasifikace, kde se používá dvacetibodová stupnice, kdy známka nižší než deset znamená, neprospěl. Dále výuka neprobíhá v 45 minutových intervalech a doba jedné vyučovací hodiny se pohybuje v rozmezí 50 až 75 minut. Mezi další zajímavosti můžeme považovat i to, že žáci v mnoha vzdělávacích institucích chodí do školy čtyři nebo čtyři a půl dny v týdnu. V praxi to vypadá tak, že žák jde do školy v pondělí, v úterý, ve středu má volno, poté jde do školy ve čtvrtek a v pátek, někdy i v sobotu dopoledne.

V rámci inkluzivního vzdělávání patří Francie k státům, které nevytvářejí segregované vzdělávání a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami navštěvují běžné školy a žáci, kteří mají problémy např. sociální či vzdělávací na konci primárního vzdělávání, navštěvují *SEGPA/sections d'enseignement général et professionnel adapté*/všeobecné a odborné adaptované vzdělávací sekce v rámci *collège*. Pro žáky s vážnými potížemi jsou určeny specializované instituce.

Po ukončení studia na *collège*, mohou žáci studovat ve vyšším sekundárním vzdělávání, která má podobnou strukturu jako české. Žáci se mohou vzdělávat na **všeobecných lyceích, odborných lyceích a profesně zaměřených lyceích**. Přijímací zkoušky zde probíhají odlišně a jsou zcela v režii škol. Rozdíl je v tom, že studium trvá pouze tři roky a na konci třetího ročníku/*le terminale* žáci skládají *le baccalauréat*, tedy zkoušku, srovnatelnou s maturitní zkouškou, která je náročnější a s více předměty.

⁵² *Komparativní analýza vzdělávacích systémů ve vybraných zemích EU – ISCED 1,2* [on line]. Analýza byla vypracována pro potřeby společnosti Člověk v tísni, o.p.s. 2012. [cit. 2016-02-07] Dostupné na WWW: <https://www.clovekvtsni.cz/uploads/file/1360764270-an_KA3_komparace.pdf>.

Podle zvoleného oboru studia se rozlišují tři typy lyceí a to:

- *lycée général*/gymnázium – úplné střední všeobecné vzdělání
- *lycée technologique*/střední odborná škola – úplné střední odborné vzdělání s maturitou
- *lycée professionnel*/střední odborné učiliště – úplné střední odborné vzdělání s výučním listem i maturitou

V *Lycée général* v prvním ročníku/*le seconde* si žáci vedle dvanácti povinných předmětů volí jeden až dva volitelné předměty, popřípadě si mohou zvolit jeden další nepovinný předmět. Od druhého ročníku/*le première* se studium dělí na tři hlavní větve/*série*. *Série L/littéraire*, je větev se zaměřením na cizí jazyky a literaturu nebo na humanitní směry. *Série ES/économique et sociale* je větev, která je zaměřené na ekonomické a společenské obory. A *série S/scientifique* je větev přírodovědných oborů.

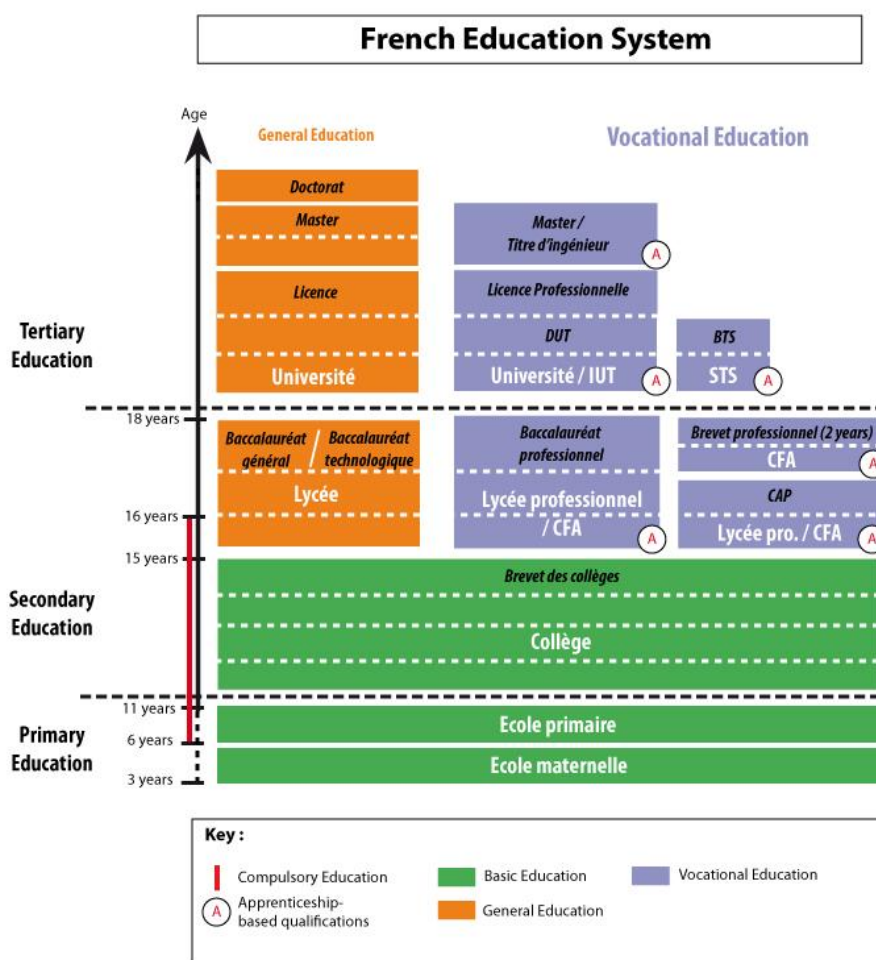
Na francouzských školách je možnost získat tři typy všeobecné maturity a sedm druhů technické maturity. Zajímavé je, že maturitní zkoušky žáci skládají na jiných školách, tak aby se předcházelo subjektivnímu hodnocení, a o tom na jaké škole budou maturovat, jsou vyrozuměni písemně. Po jejím úspěšném složení se mladí lidé mohou přihlásit na univerzitu nebo na vysoké školy. Na univerzitu jsou studenti přijímáni automaticky, stačí tedy mít jen maturitní vysvědčení a školné na těchto školách obvykle nepřesáhne 200 eur ročně naopak vysoké školy, které mohou být soukromé i státní, jsou naopak vysoce selektivní a školné je poměrně vysoké. Mladí lidé však mohou získat stipendium nebo čestnou bezúročnou půjčku, která se má splatit do deseti let po ukončení studia.

Kromě *le baccalauréat*, které jsou obdobou naší maturitní zkoušky, mohou mladí získat tři typy certifikátů, které jsou nabízené na jednoletých až tříletých odborných školách, nazývané; *CAP/certificat d'aptitude professionnelle*/osvědčení profesní způsobilosti, *BEP/brevet d'études professionnels*/vysvědčení o profesním vzdělání, *bac pro/baccalauréat professionnel*/profesní bakalaureát. „*Větve vedoucí k CAP a BEP připravují žáky v průběhu dvou let pro stejnou kvalifikační úroveň (kvalifikovaný dělník) liší se však účelem i obsahem. CAP poskytuje praktické dovednosti v určité oblasti (kadeřnictví, tesařství) a umožňuje bezprostřední profesní integraci. BEP poskytuje dovednosti v náročnějších odborných oblastech, ve kterých profesní integrace vyžaduje vyšší kvalifikaci (pomocná účetní, pomocná ošetřovatelka, a proto může vést*

do dalšího studia směřujícího k získání profesního nebo technologického bakalaureátu.“⁵³

Dalším druhem odborného vzdělávání pro mládež ve věku 16 – 25 let jsou CFA/ *centre de formation d'apprentis*/střediska přípravy učňů. „Příprava trvá obvykle dva roky a je realizována v podnicích na základě kontraktů o získání kvalifikace pro mladé lidi, kteří jsou nezaměstnaní nebo z různých důvodů nejsou začleněni ve výše uvedených institucích. Tato příprava může být ukončena získáním výučního listu nebo jiným profesním certifikátem.“⁵⁴

Obrázek č. 4: Schéma vzdělávací soustavy ve Francii⁵⁵

Autor: AGEFA PME, 2013

⁵³ Zpravodaj – odborné vzdělávání v zahraničí, XVII, 5/2006, [on line]. Praha: NÚV. [cit. 2015-12-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2006/Zp0605a.pdf>>.

⁵⁴ PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*, s. 117.

⁵⁵ France, [on line]. © Onisep/AGEFA PME 2013. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/france/>>.

Francie, stejně tak jako jiné členské státy EU, se zaměřuje na mladé lidi, kteří předčasně opustí školu. Na podporu předčasných odchodů žáků ze vzdělávání, kteří ve Francii představují okolo 12 %, existuje poměrně široká síť odborného vzdělávání a přípravy, která je jednou z možností, jak zabránit předčasným odchodům ze vzdělávacího systému. Zajímavým příkladem je například plán Naděje pro předměstí/*Espoir banlieues*, které prostřednictvím 200 škol poskytují intenzivní vzdělávání žákům, zejména z vyloučených lokalit a chudinských čtvrtí. Dalším krokem ke zlepšení vzdělanosti mladých lidí je Plán jednání ve prospěch mládeže/*Plan agir pour la jeunesse*, který prodlužuje povinné vzdělávání z 16 na 18 let věku.

2.2.3 Švédsko

Tabulka č. 4

ŠVÉDSKO				
povinná školní docházka	9 let			
přechod ze ZŠ na SŠ	rozhodují známky a rozsah a kvalita studia na základní škole			
předčasné odchody ze vzdělání (%)	2002	2006	2010	2011
	10	8,6	6,4	6,7

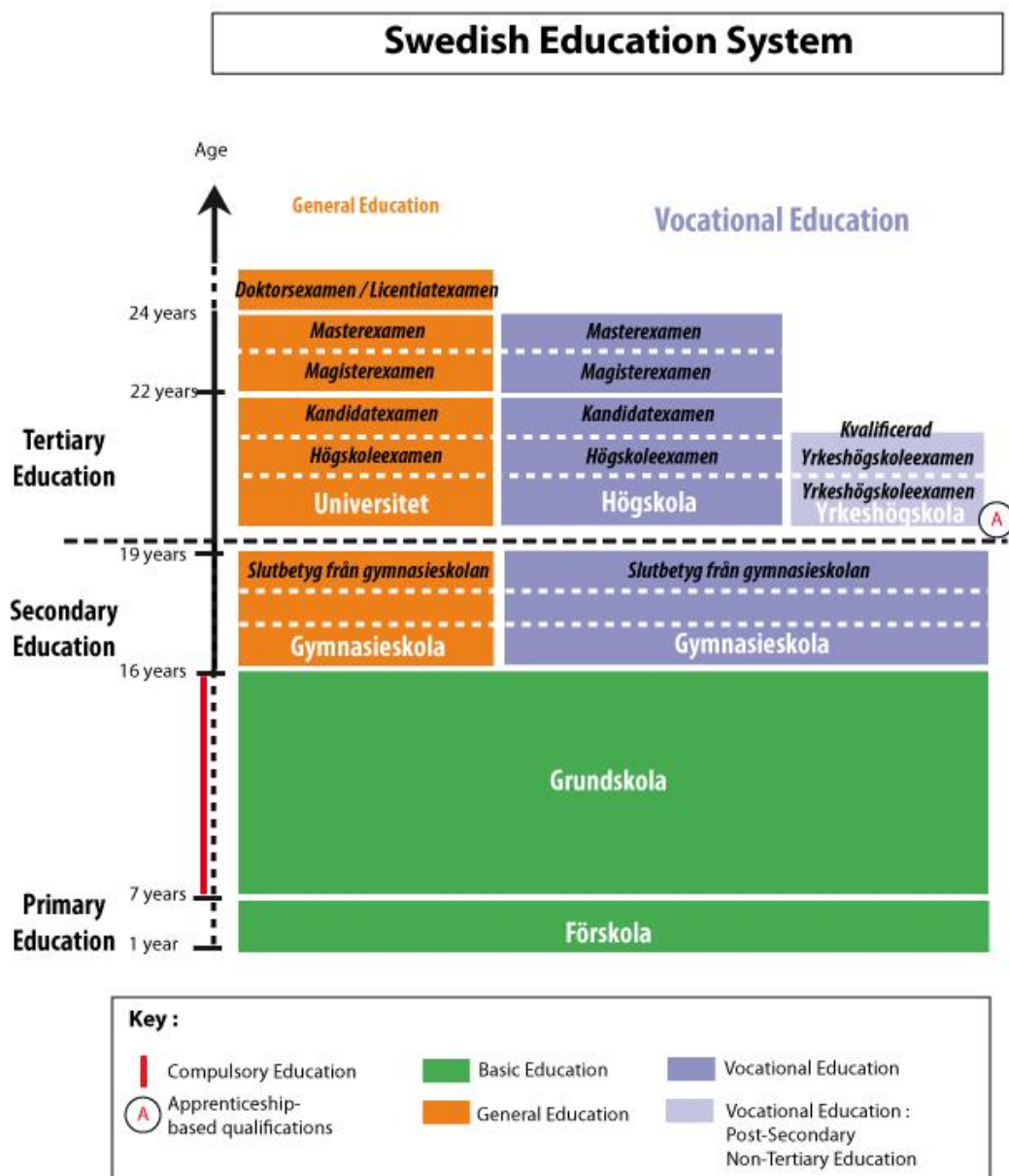
Autor: Petra Vítková, 2015

Švédské vzdělávání je z pohledu středoevropanů unikání a v mnoha ohledech se odlišuje. Tato odlišnost je dána zejména různorodou strukturou obyvatelstva, ve které z celkového počtu 9,8 milionů obyvatel je cca 25 % populace narozených v jiné zemi než ve Švédsku. Proto je ve švédském vzdělávacím systému kladen zejména důraz na demokratické hodnoty a výchova je směřována k toleranci a na podporu menšinové populace.

Švédský vzdělávací systém vychází z nového školského zákona z roku 2010, který reflektuje změny ve vzdělávání od konce osmdesátých let, kde se také více zohledňuje

rostoucí význam *friskolor*/nezávislých škol, které jsou obdobou soukromých škol. V níže uvedeném obrázku je dobře vidět strukturu švédského vzdělávání.

Obrázek č. 5: Schéma vzdělávací soustavy ve Švédsku⁵⁶

Autor: AGEFA PME, 2013

⁵⁶ Sweden, [on line]. © Onisep/AGEFA PME 2013. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/sweden/>>.

Primární vzdělávání ve Švédsku v sobě zahrnuje i předškolní vzdělávání, které je určené pro děti ve věku 1 – 6 let. Povinná školní docházka je 9 let a v rozmezí 7 – 16 Děti mohou v rámci primárního vzdělávání navštěvovat *Grundskolan*/základní devítiletou škola pro všechny, *Sameskolan*/školy pro Sámy či *Specialskolan*/speciální školy určené primárně pro žáky s poruchou sluchu. Děti s poruchami učení nebo speciálními vzdělávacími potřebami navštěvují základní školy typu *Särskolan*/základní škola pro děti s poruchami učení a nebo *Träningskolan*/základní škola pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve vyšším sekundárním vzdělávání žáci navštěvují *Gymnasieskola*/Gymnaziální školu, která je jediným typem vyššího sekundárního vzdělávání pro žáky ve věku 16 – 19 let. Tato škola však zabezpečuje jak všeobecnou, tak odbornou přípravu s ohledem na její rozličné vzdělávací zájmy, tak potřeby trhu práce. Žáci si tedy mohou vybrat ze šestnácti národních programů, z nichž dva mají akademický charakter, a připravují žáky k vysokoškolskému studiu, a zbývajících čtrnáct programů je zaměřeno na odborné vzdělávání. Většina těchto programů se ještě ve druhém a třetím ročníku diferencuje na specializace, resp. se přizpůsobuje podle potřeb a podmínek obcí. Tyto programy pak v sobě obsahují společné základní kurikulum a kurikulum specifické pro jednotlivé programy. Ve vyšším sekundárním vzdělávání se odlišuje způsob hodnocení žáků, který je odvozen od kreditního systému, které je u nás typické pro vysokoškolské studium.⁵⁷ „Kromě toho jsou studenti hodnoceni známkami při zakončení každého kurzu a na konci studia dostávají certifikát osvědčující jejich odbornou kvalifikaci nebo opravňující je k vysokoškolskému studiu.“⁵⁸

Co se týče vysokoškolského vzdělávání, řadí se Švédské školy mezi úspěšné a například v roce 2010 se tři švédské univerzity umístily v první stovce nejlepších škol na světě. Studium na vysokých školách je rozděleno do několika etap vedoucích k udělování tzv. všeobecných hodnot, které jsou vázány k získání určitých počtů kreditů a v určitém standardním časovém rozmezí. K dispozici jsou tři úrovně studijních programů – bakalářské, magisterské a doktorské nebo výzkumné. Ve Švédských vysokých školách panuje uvolněná atmosféra s neformálními vztahy mezi studenty a lektory. Velký důraz je kladen na praktickou část výuky, osobní iniciativu, práci v týmech a v mnoha magisterských programech se vyučuje v angličtině.

⁵⁷ Srov. PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*, s. 121.

⁵⁸ Tamtéž.

Jelikož je švédský školní systém založen na myšlence absolutní rovnosti, je veškeré vzdělání ve všech veřejných školách bezplatné. Rodiče dětí většinou neplatí ani žádné poplatky za učební pomůcky, dopravu či stravování. Taková to podpora je daná zejména tím, že ve skandinávských zemích je vysoké zdanění, které je pak kompenzováno např. dostupným a bezplatným kvalitním vzděláváním.

Švédské vzdělávání je také charakteristické tím, že jsou žáci klasifikováni až od 8. a 9. ročníku a na základních školách se nenalezne v závěrečné klasifikaci hodnocení, neprospěl. Hodnocení žáka skrze celou školní docházku probíhá prostřednictvím zpráv ze strany učitele, kde vymezuje pokroky, kterých žák ve škole dosáhl.

Pokud se žák hlásí na střední školu, rozhodují o přijetí známky a rozsah a kvalita studia na základní škole.

Přijímací řízení na vysokou školu/fakultu je poměrně náročné a skládá se ze dvou úrovní. V první úrovni musí uchazeč podstoupit centralizované testy, které jsou pro všechny vysoké školy stejné, a pokud je uchazeč úspěšný, postupuje do druhého kola výběru, která jsou již specifikována jednotlivou vysokou školou/fakultou podle profilu oboru. Zajímavé je, že na vysoké školy se může přihlásit i uchazeč, který neprospěl ve vyšším sekundárním vzdělávání. Tento uchazeč musí ale splňovat určité požadavky a to; mít minimálně 4letou praxi v daném oboru a musí mu být více jak 25 let. Tito zájemci však skládají některé speciální zkoušky pro přijetí, kam například patří zkouška z anglického jazyka. Proto na vysokých školách ve Švédsku se nalézá kromě velkého počtu zahraničních studentů také větší podíl starších studentů, než je obvyklé v jiných zemích.⁵⁹

Pokud srovnám míru předčasných odchodů ve Švédsku s Velkou Británií a Francií, jsou tyto výsledky poměrně příznivé a dalo by se říci, že podle cílů strategie Evropa 2020 splňuje Švédsko závěry Lisabonského procesu, který deklaroval zavedení opatření ke snížení předčasných odchodů ze vzdělávání v průměru pod 10 %.

K poměrně příznivým výsledkům předčasným odchodů žáků ze škol přispívá také výborně propracovaný systém integrační politiky ve švédských školách, který zaštiťuje program *Integrace ve vzdělávání*, který je rozdělený do několika částí, ve kterých se klade důraz například na předškolní vzdělávání, jazykovou či sociální kompetenci žáků či je podporována vzájemná spolupráce mezi učiteli a rodiči, vzdělávacími

⁵⁹ Srov. PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*, s. 158 - 159.

institucemi a zaměstnavateli. Švédsko má také bohaté zkušenosti s inkluzivním vzděláváním. A důležité je také zmínit propracovaný systém vzdělávání dospělých, což je ve Švédsku zcela běžnou záležitostí, často podporovaný ze strany zaměstnavatelů i státu. Toto vzdělávání se v největší míře poskytuje prostřednictvím veřejných kurzů nebo na vysokých školách.

2.3 Strategie vzdělávací politiky

Současné společenské, ekonomické a environmentální změny, kterými si společnost zejména v evropském kontextu prošla, posílily také význam kvalitního vzdělávání, který se odráží i v strategii EU „Evropa 2020“, jejímž cílem je dosáhnout hospodářského růstu a větší zaměstnanosti.⁶⁰ Unie si vedle cílů zaměstnanosti, inovací, sociálního začleňování, změny klimatu a energetiky stanovila také cíle ve vzdělávání, kam patří; *zlepšení úrovně vzdělání, zejména snahou snížit míru předčasného ukončování školní docházky pod 10 % a zvýšit podíl osob ve věku 30-34 let s dokončeným terciárním nebo srovnatelným vzděláním na nejméně 40%.*⁶¹ Tyto změny by měly být dosaženy do roku 2020. Všechny členské státy si v každé z těchto oblastí stanovily své vlastní cíle, Českou republiku nevyjímaje. **Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020**, jemuž předcházela Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, označovaný též jako Bílá kniha, je dokumentem, který byl schválen 9. července 2014 usnesením vlády č. 538, vymezující cíle dalšího rozvoje vzdělávací soustavy. Na základě důkladného zhodnocení současného stavu vzdělávací soustavy v ČR stanovuje Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 tři klíčové priority a to:

1. Snižování nerovnosti ve vzdělávání;
2. Podpora kvalitní výuky a učitele;
3. Odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.⁶²

⁶⁰ Srov. *Strategie Evropa 2020 v kostce* [on line]. [cit. 2014-11-28]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_cs.htm>.

⁶¹ *Strategie Evropa 2020* [on line]. Vláda ČR © 2009-2016 [cit. 2016-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>>.

⁶² Srov. *Strategie vzdělávací politiky 2020* [on line]. MŠMT © 2013 – 2016 [cit. 2016-02-03]. Dostupné 50

Mezi priority, které by měly snižovat nerovnosti ve vzdělání, patří zavedení povinné předškolní docházky, která by ze současných devět let povinné školní docházky zvýšila na deset let. Dále je zapotřebí zvýšit dostupnost a kvalitu předškolního vzdělávání a rané péče a specificky podporovat i děti zejména ohrožené sociálním vyloučením. Mezi další cíle patří snížení počtu odkladů školní docházky, resp. je povolovat pouze ve výjimečných případech a provázat je se systémem přípravných tříd. Zlepšovat kvalitu vzdělávání na druhém stupni základní školy jako hlavního vzdělávacího proudu. Podporovat kompenzaci všech typů znevýhodnění a rozvoj všech typů nadání, a to na principu individualizace podpory. Zařadit matematiku od roku 2020 do společné části maturitní zkoušky. Zavést mistrovské zkoušky pro absolventy oborů středního vzdělávání bez maturitní zkoušky. A udržet otevřený přístup k terciárnímu vzdělání. Pro podporu kvalitní výuky a učitele je nutné modernizovat počáteční vzdělávání učitelů a ředitelů a modernizovat systém hodnocení dětí, žáků a studentů a škol. Posílit význam vysokoškolského vzdělávání a v neposlední řadě dokončit a zavést kariérní systém pro učitele. K prioritám odpovědného a efektivního řízení vzdělávacího systému je nutné zřídit Národní radu pro vzdělávání, zlepšit dostupnost informací o vzdělávacím systému, systematicky využívat výběrové testování žáků ke zpětné vazbě a zlepšit komunikaci mezi všemi aktéry, kteří se účastní a podílí na vzdělávání.⁶³ Zaměřím-li se na priority z hlediska vyššího sekundárního vzdělávání, dotváří se nově navrhované řešení financování škol, které by v sobě mělo odrážet skutečný a předpokládaný stav zaměstnatelnosti absolventů středních škol a zohledňovat i objektivní kritéria kvality střední školy, protože současný systém financování regionálního školství, kdy jednotlivé školy dostávají finanční prostředky podle počtu žáků, je v dlouhodobě již nevyhovující. To znamená, že ministerstvo chce stanovit kvalitativní kritéria, podle kterých se budou střední školy posuzovat, a ve kterých se bude zejména zohledňovat uplatnitelnost oborů na trhu práce. Stát by tedy podle navrhovaného modelu měl určovat, které obory jsou klíčové a eliminovat tak současný stav, kdy střední školy přijímaly co největší počet žáků bez ohledu na jejich studijní předpoklady jen proto, aby získaly nezbytný objem finančních prostředků pro svoji činnost. Školy by mohly fungovat podle nového systému financování regionálního školství již od roku 2018,

na WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>>.

⁶³ Srov. *Strategie vzdělávací politiky 2020* [on line]. MŠMT © 2013 – 2016 [cit. 2016-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>>.

předtím je však nutné se soustředit na dlouhodobé prognózy progresu ekonomiky a určit tak další postupy, jejímž cílem je odstranit nerovnosti ve financování stejných škol v jednotlivých krajích a zajistit efektivní a spravedlivé financování vzdělávání a to právě proto, že aktuální obsazenost středních škol se pohybuje cca v 60 %, což je zejména dáno tím, že zde bylo vytvořeno mnoho středních škol. V roce 2014/2015 zde bylo na 1310 středních škol a 18 konzervatoří, a nenahrává tomu ani skutečnost, že od roku 2009/2010 stále klesá počet nově přijatých žáků na středních školách. Podle aktuálních výsledků by nadále nemělo docházet k výraznému poklesu nově přijatých žáků na střední školy, protože současné prognózy nasvědčují tomu, že tento stav bude spíše stagnovat.

Změny financování škol se tedy neobejdou bez zvýšení rozpočtu resortu školství, a to zejména pokud školy budou nadále pokračovat v inkluzivním vzdělávání.

Mezi další změny, které se mají uskutečnit již na jaře v roce 2017, patří zavedení povinných přijímacích zkoušek na všechny obory středních škol ukončených maturitní zkouškou. Tyto zkoušky by měly být jednotné a zadávané centrálně v jednom termínu. Jednotné testy z českého jazyka a matematiky, které dodá Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, tedy Cermat, se mají na hodnocení o přijetí podílet nejméně jednou polovinou. Jedním z důvodů pro zavedení povinných přijímacích zkoušek je skutečnost, že se na střední školy dostávají i uchazeči, kteří nemají předpoklady daný obor úspěšně dokončit. Ministerstvo si tedy od jednotných zkoušek slibuje, že umožní zjistit u uchazečů předpoklady pro studium a předpokládá se, že se tím zvýší kvalita výuky na základních školách, protože současná motivace žáků k učení je velice nízká a navíc z několika pilotních testování a známek z 9. tříd vyplynulo, že vypovídající hodnota známek na ZŠ je minimální. Proti tomuto tvrzení však stojí i mnoho opačných argumentů, které se domnívají, že právě zavedení jednotných přijímacích zkoušek je v jasném rozporu s nedávnou přijatou Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, a to zejména jedná-li se o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, které jednotné přijímací zkoušky znevýhodní, a to přesto, že mnozí z nich vykazují mimořádné předpoklady ke studiu. Dalším důvodem proti zavedení jednotných přijímacích testů je tvrzení, že tyto testy nejsou schopné rozeznat, zda je žák schopen odmaturovat či ne, protože o úspěchu na střední škole mnohem více rozhoduje motivace a snaha žáka na sobě pracovat, než výsledky v deváté třídě a úspěšnost u přijímacích zkoušek. Zatím se však počítá, že nebude zavedena striktně minimální hranice nezbytná

pro přijetí, protože se musí nejdříve změnit již zmíněné financování regionálního školství. Proto se počítá s tím, že si ředitelé středních škol budou moci tuto minimální hranici pro přijetí stanovit sami. Zde však, ale může nastat opět situace, že si ředitelé nastaví tuto hranici tak, aby mohli opět přijmout všechny uchazeče. Dalšími novinkami ve vyšším sekundárním vzdělávání je zavedení mistrovské zkoušky u absolventů oborů středního vzdělávání bez maturitní zkoušky. Snahou pro zavedení mistrovské zkoušky je umožnit absolventům tříletých oborů s výučním listem profesní růst, potřeba, která vzešla přímo z požadavků zaměstnavatelů a odborných svazů. Tato profesní kvalifikace by měla lépe reagovat na změny trhu práce bez toho, aby se absolventi učňovských oborů museli vracet do škol. První pilotní testování by se mělo uskutečnit v prosinci 2016 a celoplošné zavedení mistrovské zkoušky se plánuje na rok 2019. Mistrovské zkoušky navazují nejenom na staletou tradici, která byla v českém prostředí padesátých let minulého století zrušena, ale snahou je také umožnit uznávání mistrovských zkoušek napříč Unií, protože tato možnost je ve světě již běžná a mistrovské zkoušky je možné skládat například v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Nejznámějším modelem je švédský model označovaný 25+4, kde číslo 25 znamená minimální věkovou hranici a číslo 4 znázorňuje čtyřletou praxi v oboru. Kandidáti, kteří se budou hlásit k mistrovské zkoušce, musí být tedy vyučeni, splňovat požadovanou délku praxe a musí i prokázat, že se umí orientovat v daném oboru, ale i ekonomice a financích, to znamená, že jsou schopni vést například i vlastní živnost. Jeden z dalších pozitivních aspektů zavedení mistrovské zkoušky je, že absolventi daných zkoušek se budou moci hlásit na některé typy vysokých škol.

A poslední a zásadní změnou ve vyšším sekundárním vzdělávání bude povinná státní maturita z matematiky, která se podle slov současné ministryně Kateřiny Valachové o rok odkládá, a to na jaro roku 2021. Jedním z důvodů pro oddálení povinné státní maturity z matematiky je skutečnost, že na jaře roku 2017 budou žáci z devátých tříd povinně skládat přijímací zkoušky na střední školy s maturitou a právě tito žáci by také měli v roce 2021 povinně maturovat i z matematiky. Současná maturita se skládá ze státní a profilové části, kde žáci ve státní/společné části musí povinně složit dvě zkoušky, a to z českého jazyka a literatury, a poté si volí mezi cizími jazyky nebo matematikou. V profilové, tedy školní části, jsou povinné dvě až tři zkoušky, které stanovuje RVP dané školy popřípadě její ředitel. Další možností je, že si žáci mohou ke státní a k profilové části zvolit maximálně dvě další nepovinné zkoušky z nabídky cizí

jazyk nebo matematika. Zavedení povinné státní maturity z matematiky má podle nezávislé společnosti EDUin, která se věnuje otázkám ve vzdělávání, smysl, ale jen v případě, že se podoba maturitních testů změní. Protože zde není dostatečně věnován prostor pro dovednosti, které patří k intelektuální výbavě každého maturanta. Maturitní testy se více zaměřují na práci s algebraickými výrazy nežli na schopnosti logicky a strukturovaně přemýšlet, což znamená změnu výuky i přípravy učitelů, kteří matematiku vyučují,⁶⁴ protože podle mnoha výzkumů se obliba tohoto předmětu již vytrácí na druhém stupni základní školy a v rámci společné části státní maturity dopadla maturita z matematiky v minulém roce, tedy v roce 2015, opět statisticky nejhůře. U didaktického testu z matematiky propadl každý čtvrtý maturant, který si dobrovolně vybral matematiku namísto cizího jazyka, to znamená 24 % žáků.

⁶⁴ Srov. *Tisková zpráva: Maturita z matematiky by měla být povinná jen tehdy, pokud se mění* [on line]. Praha: EDUin o.p.s. [cit. 2015-05-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-maturita-z-matematiky-by-mela-byt-povinna-jen-tehdy-pokud-se-zmeni/>>.

3 Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Písek

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Písek dále SOŠ a SOU Písek, je škola s 135letou historií, jejímž zřizovatelem je od 1. 7. 2001 Jihočeský kraj, a která stále patří mezi největší školy v jižních Čechách. Vedle učňovských oborů, se škola rozrostla i o nástavbové studium a čtyřleté maturitní obory, o které byl zejména velký zájem v devadesátých letech dvacátého století.

3.1 Vznik a vývoj školy

Historie vzniku Střední odborné školy a Středního odborného učiliště sahá do roku 1881, kdy v Písku vznikla samostatná živnostenská škola, která je skutečnou předchůdkyní dnešní školy. Vyučování na této škole bylo bezplatné a zápis činil 50 krejcarů. Výuka probíhala od 1. října do 30. dubna. V roce 1884 navštěvovalo školu 123 učňů, kteří byli rozděleni do dvou tříd, jejichž počet postupně narůstal. Vyučít jste se mohli v oborech, jako byl truhlář, kovář, kolář, obuvník, krejčí, štětkař, pekař, kartáčník, zámečník, malíř, nožíř, řezbář, sedlář, cukrář, zhotovitel hudebních nástrojů, řezník a klempíř. Předměty, které se v daném roce 1884 vyučovaly, byly: Počátky kreslení od ruky, Měřictví a geometrické rýsování, Stavitelská řemesla, Strojnická řemesla, Umělá a drobná řemesla, Písemnosti, Živnostenské počty, Krasopis, Český jazyk, Zeměpis, Účetnictví a Náboženství. V roce 1906 byla škola rozšířena na trojtřídní a ve školním roce 1912 vzniklo dalších 7 tříd s 11 odděleními, do kterých chodilo na 412 učňů.⁶⁵

Škola, kde se stále navyšoval počet žáků, často měnila svojí adresu, stejně tak jako se měnily úřední názvy učiliště i její zřizovatelé. Prvním místem, které ožilo živnostenským učňovským křikem, byly prostory, v kterých sídlila donedávna Obchodní akademie, tedy v Karlově ulici. Následně se škola několikrát stěhovala a její jednotlivé třídy byly rozmístěny po celém městě. V roce 1939 odborná škola

⁶⁵ Srov. MĚCHURA, V., KOČMANOVÁ, I. *Počítej s námi. Písek, 2012*. Nepublikovaný rukopis.

živnostenská dala ke schválení plány na stavbu vlastní budovy a jako stavební místo bylo vybráno bývalé tržiště nedaleko nemocnice, dnešní Čapkova ulice. Téhož roku se škola rozrostla o další obory, jako byly knihaři a čalouníci. Nová budova školy, na které pracovali zejména učni pod vedením mistrů, byla otevřena v roce 1942 a dostala název Základní škola odborná, později Základní učňovská škola. Do nových prostor musela být na základě reorganizací přesunuta i Střední průmyslová škola strojnická z Českých Budějovic, a i když se původní prostory zvětšily přestavbou, stala se budova pro obě školy nepostačující. Proto se v roce 1952 škola opět přesouvá a to budovy reálky v ulici Komenského č. 20 a v roce 1953 se přestěhovala do budovy bývalého gymnázia v Komenského ulici č. 86, ve kterých působí dodnes. Budova byla v té době majetkem města Písek, byla postavena v roce 1878 a do roku 1953 z ní vycházeli studenti slavného píseckého gymnázia.

Srovnám-li tehdejší výuku s dnešním vzděláváním, zjistíme, že teoretická příprava, která probíhala ve škole, byla oddělena od praktické. Tu garantovaly jednotlivé cechy a velmi pozorně a pečlivě sledovaly její úroveň. Teoretická výuka byla organizována přibližně stejným způsobem jako dnes. Škola, která přečkala obě světové války, zaznamenala další vzestup v poválečném období, které bylo charakteristické velkým rozmachem učňovského školství. Škola díky dobré spolupráci s velkými podniky v Písku, jako byl JITEX, Elektropřístroj, Hikor, Kovošvit, Okresní stavební podnik, Pramen, Vodohospodářské opravy a strojírna, otevřela nové obory, které reagovaly na tehdejší poptávku na trhu práce. Mezi nové obory patřil například instalatér, elektroinstalatér, tesař, automechanik, prodavač, elektromechanik, kominík, pletařky, prodavačky, švadleny, mechanik-opravář silničních vozidel, stavební truhlář a truhlář nábytkář.

V osmdesátých letech dvacátého století opět dochází k zásadním změnám a další rekonstrukci školy, kde do této doby chybělo na škole ústřední topení. Osamostatňují se textilní obory a vzniká samostatné Střední odborné učiliště textilní, které se z důvodů velkého množství učňů již nevejde do budovy Komenského ulice, a tyto obory se stěhují do zrekonstruované budovy dřívějšího konfekčního provozu JITEX v Nádražní ulici.

90. léta jsou obdobím nevídaných změn a to nejenom v životě naší společnosti, v ekonomice, ale také ve školství. Písecké učiliště díky uskutečňování všech předchozích plánů bylo na změny poměrně dobře připraveno. A opět dochází k rozsáhlé

rekonstrukci budovy. V roce 1997 byly otevřeny nové restaurační prostory s barem, nová kuchyně, školní bufet a cvičná prodejna pro prodavače. Pro stavební obory a truhláře byla otevřena rýsozna vybavená novými rýsovacími prkny a komplety. Vznikly nové prostory, kam patřily kabiny učitelů, ředitelna, recepce, tělocvična a další prostory důležité k výuce. Učiliště se stalo nejlépe vybavenou školou a bylo schopno rozšířit stávající obory o kuchaře, číšníky, ale také o maturitní obor Obchodník a poskytnout vyučeným žákům možnost pokračovat v nástavbovém studiu. Ve školním roce 1997/1998 pracovalo ve škole 18 učitelů odborných předmětů, 13 učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů, 2 externí učitelé, kteří na škole vyučovali na 800 žáků. Výuka žáků začala probíhat ve spolupráci s novými firmami a novým prvkem v systému vzdělávání se na škole vedle závěrečných zkoušek staly i maturity, kdy v dubnu 1998 čekaly na studenty první testy Sondy maturant 98. Podle tabulky výsledků prokazovala maturitní třída oboru Obchodník velmi dobrou úroveň, srovnatelnou i s ostatními typy středních škol.

V únoru 1999 se učiliště stalo čestným členem nově založeného Regionálního cechu pokrývačů, tesařů a klempířů.⁶⁶

3.2 Současnost

V současné době škola pokračuje ve své dlouholeté tradici a to opět v nově zrekonstruovaných budovách vybavených moderní technikou, která slouží pro praktickou i teoretickou výuku.

Mezi tradiční studijní obory na této škole patří tříleté učební obory s možností získání výučního listu skupiny H, jako jsou; Zedník, Tesař, Klempíř, Instalatér, Montér suchých staveb, Truhlář, Automechanik, Prodavač, Kuchař, Číšník-Servírka, Kuchař-Číšník pro pohostinství a Cukrář/ka. Všechny tyto obory mají vždy jeden týden teoretické a jeden týden praktické výuky v prostorách školy, přímo u konkrétních firem, nebo na střediscích odborné výuky v regionu.

⁶⁶ Srov. *SOŠ a SOU Písek, Kronika školy*.

Dalším typem studia na SOŠ a SOU Písek jsou tříleté studijní obory se zvýšenou dotací praktické výuky, které jsou zejména vhodné pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v oborech skupiny E, které jsou ukončené závěrečnou zkouškou s možností získání výučního listu. Jde o Květinářské práce, Pečovatelské práce, Kuchařské práce, Malířské a natěračské práce, Zámečnické práce a Zednické práce.

Na SOŠ a SOU Písek je také možnost studovat dva maturitní obory. Jedním z daných oborů je Provoz a ekonomika dopravy. Tento obor se na dané škole vyučuje prvním rokem a nahradil tak dosavadní obor Obchodně – podnikatelská činnost, který byl srovnatelný s obsahem studia na Obchodní akademii a jazykové škole v Písku. Žáci se v novém oboru vzdělávají v oblasti logistiky, dopravy a přepravy, zásilatelských služeb, ekonomice a podnikání. Vykonnávají především činnosti charakteru provozního a obchodně podnikatelského a absolventi studia budou disponovat kompetencemi pro samostatné podnikání. Důraz je také kladen na jazykové dovednosti a součástí studia je získání zdarma řidičského oprávnění skupiny B. Po ukončení studijního oboru Provoz a ekonomika dopravy mají dále možnost studovat navazující vzdělání na vyšší odborné škole a vysoké škole. Obor připravuje žáky pro uplatnění zejména ve funkcích pozice středního managementu, logistice v dopravě a přepravě a v oblasti správy dopravní infrastruktury či v organizacích a obchodně-ekonomických činnostech ve specifických druzích dopravy.⁶⁷

Druhým čtyřletým maturitním oborem je obor Autotronik, který připravuje své žáky pro údržbu, diagnostiku a opravu motorových vozidel. Výuka se skládá z teoretických vyučovacích předmětů realizovaných v učebnách školy a z odborného výcviku realizovaného ve školních dílnách nebo na pracovištích autoopraven. Velký důraz je kladen zejména na odborné předměty, jako je Řízení motorových vozidel, Motorová vozidla, Elektrické příslušenství, Elektronika a Technická mechanika. Součástí vzdělávacího programu je i příprava k získání řidičského oprávnění pro skupinu B a C. Absolventi tohoto oboru jsou schopni uplatnit své znalosti především autooprávací praxi, ve výrobě aut a v živnostenském podnikání.⁶⁸

⁶⁷ Srov. *Přehled oborů ve školním roce 2015/2016* [on line]. Písek: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště [cit. 2015-02-01] Dostupné na WWW: <http://www.soupi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=129%3Aped&catid=39&Itemid=37>.

⁶⁸ Srov. Tamtéž.

K dalšímu studijním oborům na této škole patří obory nástavbového studia. Dva z nich jsou formou dvouleté denní nastavby, které jsou zakončeny maturitní zkouškou a jde o obory Podnikání a Dřevařská a nábytkářská výroba a Stavební provoz. Třetí obor Podnikání je distanční forma studia v trvání tří let a je též ukončen maturitní zkouškou. Společným obsahem studia těchto oborů je prohloubení a rozšíření dosavadních znalostí žáků zaměřených na podnikatelské činnosti zejména v oboru své profese.

Zhodnotím-li školní rok 2014/2015 je zde patrné, že se škola zapojuje do mnoha projektů, které zvyšují úroveň vzdělávání na dané škole. V rámci těchto projektů získala škola 3.430.500,00 Kč, které použila na vybavení pro teoretickou i praktickou výuku. Dále se v daném školním roce realizovalo několik náročných stavebních úprav, kam patřila výměna oken, zateplení objektu školy a rekonstrukce půdního prostoru, střechy a podlah tříd v celkové hodnotě 27,6 milionů Kč, které jsou realizovány z vlastních finančních zdrojů školy a za finančního přispění Jihočeského kraje.⁶⁹

Kladně je také možné ohodnotit úspěšnost žáků u závěrečných zkoušek ve všech učebních oborech podle Jednotného zadání závěrečných zkoušek, která byla 76 %. Avšak výsledky a úroveň maturitních zkoušek oproti závěrečným zkouškám nedosahovala zdaleka takových výsledků. Pokud tyto výsledky porovnáme s ostatními středními školami podobného typu, nepatřila úspěšnost maturitních zkoušek k těm nejhorším a činila 39,2 %.

V neposlední řadě je nutné zmínit, že se SOŠ a SOU Písek potýká s neustálým poklesem počtu žáků, a to díky malému zájmu o učební obory, o které je dlouhodobě nízká poptávka na všech středních školách podobného typu. Přesto stále tato škola patří mezi největší školy v Jihočeském kraji a snaží se pružně reagovat na aktuální stav požadavků na trhu práce změnou nabídky studijních oborů a kromě vzniku nového oboru Provoz a ekonomika dopravy chce škola v budoucnu otevřít nový strojní učební obor, s ohledem na uplatnitelnost v praxi v písecké průmyslové zóně.

Ve školním roce 2014/2015 bylo v červnu 2015 na dané škole 626 žáků. Na úseku teoretické výuky pracovalo celkem 52 pedagogických pracovníků z toho a v oblasti praktické výuky pak 38 učitelů odborného výcviku.

⁶⁹ Srov. *Základní dokumenty školy 2015/2016* [on line]. Písek: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště [cit. 2015-01-15] Dostupné na WWW:
<http://www.sou-pi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=79>

Tabulka pohybů žáků v rámci školního roku na SOŠ a SOU Písek

Tabulka č. 5

školní rok	2005/2006	2007/2008	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2014/2015
počty žáků (červen)	---	1079	1118	981	898	839	626
změna oboru v rámci školy	13	16	35	36	28	34	30
opakování ročníku	9	15	34	27	41	29	53
nástup po přerušení	1	12	5	12	13	18	7
jiné přijetí	0	25	71	2	85	79	26
odchod na jinou školu	10	7	30	23	27	29	20
přerušení studia	3	18	14	36	50	33	58
ukončení studia	87	75	81	110	82	90	83

zpracovala Petra Vítková dne 24. 2. 2016 z dat systému Bakalář

3.2.1 Prevence sociálně patologických jevů na SOŠ a SOU Písek

Na SOŠ a SOU Písek kromě speciálních pedagogů, výchovného poradce, působí také metodik prevence sociálně patologických jevů, který ve spolupráci s pedagogy zpracoval Minimální program prevence sociálně patologických jevů, který měl v daném školním roce 2014/2015 sloužit i k prevenci a intervenci předčasných odchodů žáků na dané škole. Přestože škola nemá zpracovanou příručku opatření Prevence a intervence předčasných odchodů ze SOŠ a SOU Písek, neznamená to, že se jimi škola nezabývá.

Mezi preventivní, intervenční a kompenzační opatření školy patří

Podpora rozhodování žáků na ZŠ

- náborové akce na ZŠ
- navázání spolupráce s poradenskými pracovníky na ZŠ
- dny otevřených dveří
- soutěže pro žáky ZŠ a SŠ
- individuální setkávání s rodiči a budoucími žáky

Podpora se zaměřením na žáky SOŠ a SOU Písek

- adaptační kurz
- diagnostika žáků na vstupu a výstupu
- kontrola docházky a prospěchů pomocí online systému
- školní akce
- finanční ohodnocení za dobrý prospěch a docházku
- výchovné komise
- individuální rozhovory s výchovným poradcem či metodikem
- řešení problémů ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou
- individuální vzdělávací plán a individuální vzdělávací přístup
- pomoc při řešení krizových sociálních situací žáků ve spolupráci s příslušnými orgány
- spolupráce školy s OSPOD
- doučování nebo individuální konzultace
- přestup na snadnější obor
- opakování ročníku
- přerušování ročníku
- rekvalifikační kurzy
- umožnění dalších kurzů
- stipendia u některých oborů

Podpora se zaměřením na pedagogické pracovníky SOŠ a SOU Písek

- školení
- zvyšování kvalifikace pedagogů v oblasti speciální pedagogiky
- projekty zaměřené na problematiku prevence sociálně-patologických jevů
- možnost konzultací se speciálními pedagogy

3.2.2 Spolupráce se zahraniční partnerskou školou v Geislingenu

Ve školním roce 200/2001 byla SOŠ a SOU Písek oslovena odbornou školou v Geislingenu zaměřenou na technické obory s nabídkou vzájemné spolupráce v rámci oboru truhlář. Cílem spolupráce obou škol se stala vzájemná výměna odborných informací, rozvíjení jazykové úrovně žáků, rozvíjení znalostí a schopností při práci s výpočetní technikou a vzájemné poznání obou zemí. Spolupráce obou škol probíhá formou čtyřdenních návštěv, kde vybraní žáci s pedagogy mají možnost se podílet na mnoha sportovních, kulturně společenských a odborných akcích. Učitelé obou škol se vzájemně seznamují s výukou řemeslníků, účastní se teoretické a praktické výuky a sdílejí tak dlouholeté zkušenosti formou vzájemné spolupráce.

Zajímavým zjištěním je, že výuka oboru Truhlář je v této spolkové zemi realizována v délce tří let, žáci ve škole absolvují odborné předměty, matematiku, výpočetní techniku a cizí jazyk. Matematika a ITE jsou zaměřeny na aplikaci v daném oboru (např. výuka ITE – grafické programy, programování CNC). Odborná příprava není ve škole členěna na teoretickou a praktickou, ale tyto složky se vzájemně prolínají. K tomu je vhodně řešeno vybavení školy i personální zajištění. Každá dílna je vlastně odbornou učebnou, kde je jak výrobní zařízení, tak i prostor pro výklad (lavice, prezentační technika). Dílny/učebny jsou odborně zařízeny podle fází výroby/truhlářských činností. Jedná se o rukodílny, strojovnu se základními dřevoobráběcími stroji, dílnu s CNC, lakovnu se vzorkovnou nátěrových hmot a materiálů pro povrchovou úpravu, lis pro dýchování desek se zkušebnou vlastností lepidel a další. Praxe žáků je zajištěna na pracovištích odborných firem, které zpravidla jednotlivé žáky přijímají a následně je dávají na výuku do školy (v množství dle potřeb firmy). Pracovní zařazení ve firmách by mělo být s ohledem na časový harmonogram, v podstatě se jedná o modulovou výuku, kdy je období trávené ve škole (3 až 4 týdny, následně dva měsíce ve firmě – závisí na oboru a ročníku) věnované jednomu tématu/oblasti výroby a na toto pak navazuje praxe (ne vždy se daří toto plně zajistit, v oblastech, kde to nejde, je zvýšen důraz na školní výuku). Toto platí pro obor Truhlář, škola v Geislingenu dále vyučuje například obor Kadeřník, kde je výuka postavena jinak. Celková doba přípravy je kratší (jeden nebo dva roky), výuka ve škole je na začátku v delším rozsahu, pak navazuje dlouhodobá praxe v reálném pracovním prostředí. Žáci, kteří na školu tohoto typu nastupují, již mají uzavřenu všeobecnou

přípravu (po deseti letech). Škola realizuje i výukové programy „na zakázku“. Jedná se o princip spolupráce mezi úřadem práce, hospodářskou komorou a školou/školami. V případě, že firma/zaměstnavatel plánuje rozšíření výroby nebo jinak vyhodnotí možnost nedostatku pracovníků pro konkrétní pozici, osloví hospodářskou komoru. Ta jako zástupce zaměstnavatelů ve spolupráci s úřadem práce (lidské zdroje) a vybranou školou (garance odborné úrovně přípravy) připraví vzdělávací program podle požadavků zaměstnavatele (obsah, časový rozsah, podíl výuky a praxe, možnost využití firemního zařízení pro výuku...). Toto se odehrává na regionální úrovni. Neúspěšní žáci, pokud je žák neúspěšný (což znamená, že nesplňuje podmínky zaměstnavatele a neprospívá ve škole), firma ukončuje smluvní vztah. Taková osoba se musí registrovat na úřadu práce, kde však není do věku 24 let zařazena do evidence nezaměstnaných, ale je navržen jiný obor vzdělávání, sjednán nový zaměstnavatel pro kterého je nadále nově žák připravován. V případě, že je zařazen do systému, má možnost finančních výhod. Pracovní odměna v cca $\frac{3}{4}$ reálné mzdy, příspěvek na vlastní bydlení a další. Pokud do dovršení 24 let není v systému, žádné financování nemá zajištěné.

V jednotlivých spolkových zemích se systém liší. Uvedu-li například zkušenost z přípravy číšníků a kuchařů z Rakouska, zjišťují, že žáci mají 10 měsíců praxe a 2 měsíce výuky ve škole v jednom kalendářním roce. Volno zde mají pouze formou dovolené. Firma přijímá žáka jako svého zaměstnance v pozici příprava a určuje školu, ve které se žák odborně „doškoluje“ a konkrétní zaměstnanci mají na starosti přípravu žáků v jednotlivých oblastech.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkum hodnot vzdělání na SOŠ a SOU Písek

Cílem výzkumu prostřednictvím kvalitativního tak kvantitativního šetření je zkoumání hodnot vzdělání u žáků na SOŠ a SOU Písek a zjištění toho, jakou hodnotu má pro dané žáky vzdělání pro uplatnění se na trhu práce. Důvodem daného výzkumu je zmapovat aktuální situaci na dané škole, ve které se zvyšuje procento žáků, kteří školu nedokončí.

Pro získání informací jsem zvolila anonymní dotazníkové šetření určené pro žáky a pedagogy SOŠ a SOU Písek a polostandardizovaný rozhovor s žáky SOŠ a SOU Písek, kteří přestoupili z oboru na jiný obor, opakovali ročník či školu nedokončili.

Po domluvě s vedením školy byli učitelé seznámeni na pedagogické radě s možností vyplnění dotazníků, které jsou součástí diplomové práce: „Hodnota vzdělání v kontextu jiných hodnot na SOŠ a SOU Písek“ a slouží ke zpracování dané závěrečné práce na TF JCU. Poté byli žáci osloveni učiteli v rámci společenských věd o dobrovolné vyplnění dotazníku. Každý žák i učitel měl možnost dobrovolně vyplnit dotazník ve škole či doma. Online dotazníky byly uvedeny na adresách:

- pro žáky: <http://www.surveio.com/survey/d/S7O8C8Y1G6G0X8D4O>
- pro pedagogy: <http://www.surveio.com/survey/d/T5Y1Y5A8Z2I9F8R8O>

Dotazník se skládal ze 12 otázek, kde měl každý respondent možnost zaškrtnout vždy minimálně jednu odpověď, která byla pro něj/ni charakteristická, nebo která nejlépe vyjadřovala jeho/její názor či postoj. Dotazník pro žáky vyplnilo 190 respondentů a celková úspěšnost vyplnění dotazníku byla 68 %. Dotazník pro pedagogy vyplnilo 31 respondentů a celková úspěšnost vyplnění dotazníku byla 44 %. Oba dotazníky bylo možné vyplnit od 1. 4. do 30. 5. 2015.

Výsledková část dotazníkového šetření je rozdělena do třech dílčích kapitol:

- Hodnocení školy;
- Důležitost vzdělání;
- Příčiny předčasných odchodů či přestupů žáků na SOŠ a SOU Písek.

Mezi dílčí cíle daného průzkumu patří:

- Zjistit, zdali jsou žáci s volbou školy a oboru na naší škole spokojeni;
- Zjistit, jakou hodnotu má pro žáky SOŠ a SOU vzdělání;
- Zjistit, jaké jsou obvyklé příčiny předčasného ukončení studia žáků této školy.

Výsledky budou prezentovány v tabulkách a slovním rozbořem, které budou ve shrnutí na východiskové hypotézy verifikovány nebo odmítnuty.

Hypotézy

H. Předčasné odchody ze vzdělání jsou často spjaty se špatným zázemím žáků v rodině, či špatnou volbou oboru, nebo se jedná pouze o nezám o vzdělání na SOŠ a SOU Písek.

H1/ Předčasné odchody jsou důsledkem nevhodného přístupu žáků ke škole.

H2/ Předčasné odchody jsou implikací špatných změn ve školství.

4.1 Hodnocení školy žáky a pedagogy SOŠ a SOU Písek

V této empirické části se zaměřím na analýzu a prezentaci získaných výsledků hodnocení školy danými žáky a pedagogy, kteří mají možnost se zcela anonymně vyjádřit, zdali jsou na dané škole spokojeni a ohodnotit práci žáků a pedagogů, která by měla napovědět o aktuálním sociálním klimatu na dané škole.

Vycházím z toho, že klima školy má zásadní vliv na celkovou kvalitu interpersonálních vztahů, protože právě škola je místem, kde dochází k intenzivnímu sociálnímu učení. Žáci zde mají prostor naslouchat dospělým, dívat se jak učitelé s žáky, s pedagogy, s rodiči či veřejností mluví. Obě tyto strany tak reagují na sociální vztahy, které se díky školnímu prostředí vytvářejí, proto je klíčové, že žák či učitel, který je spokojený na dané škole, je více motivován a to nejen z hlediska sociálního, ale též z hlediska emocionálního. První otázka tohoto bloku zněla: „Jste celkově spokojen/a na SOŠ a SOU Písek?“

Jste celkově spokojen/a na SOŠ a SOU Písek?

Tabulka č. 6

Možnosti odpovědí	Podíl
● velmi spokojen/a	16 %
● spíše spokojen/a	70 %
● spíše nespokojen/a	13 %
● velmi nespokojen/a	2 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Z výsledků je patrné, že z celkového počtu dotazovaných je převážná většina žáků, tedy 70 % dotazovaných žáků, spíše spokojena na dané škole. Tento výsledek, pokud v něm žáci zohlednili nejenom své aktuální pocity, ale i přístup ke škole, školní výsledky, či vztahy k učitelům a k sobě navzájem, je poměrně příjemným zjištěním.

Znamená, že pouze 2 % respondentů dotazníkového šetření jsou ve škole velmi nespokojeni.

Další otázka, jejíž výsledek byl zaznamenán v tabulce č. v dotazníku pro žáky, zní: „Jste spokojeni s oborem, který jste si zvolil/a?“

Jste spokojen/a s oborem, který jste si zvolil/a?

Tabulka č. 7

Možnosti odpovědí	Podíl
● ano	82 %
● ne	18 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Z údajů v tabulce vyplývá, že převážná většina dotazovaných je spokojena s daným oborem, který si zvolila. Zde je však nutné se zamyslet nad žáky, kteří odpověděli opačně, protože 18 % respondentů je dle odpovědi nespokojeno s volbou svého oboru, což může mít i za následek, že tito žáci nejsou dostatečně motivováni k tomu, aby svůj obor dokončili. Nesprávná volba oboru zapříčiňuje v motivačním procesu směřování k nedokončení studia, nedostatečné intenzitě práce, v tomto případě ve školní přípravě a stálosti, která je spojená s vytrvalostí neboli vůlí. To znamená, že tato motivace je velice těsně svázaná s vůlí každého žáka při uskutečňování určitého cíle, která je na školách spojena s maturitní či závěrečnou zkouškou. Nedostatek či absence tohoto chtění neboli záměrného, cílevědomého úsilí směřujícího k dosažení vědomě k vytyčenému cíli vystudovat i nevhodně zvolený obor, je v tomto věku pro mnohé mladé obrovskou překážkou, kde se často pedagogové přesvědčují, že vůle je limitovaný zdroj, který je často demotivován špatnými výsledky žáků a časté predikce žáků, že vytyčeného cíle není možné dosáhnout. Právě zde nastává opačný efekt v učení, kdy žák, který získává špatné známky, nedostává tak vhodné motivy, namísto zvýšení intenzity učení a možné změny k přístupu ke škole, snižuje své vklady, přestává se učit a školu často ukončí nebo přestoupí na lehčí obor.

A poslední tabulkou určenou žákům tohoto bloku, je hodnocení činnosti pedagogů na SOŠ a SOU Písek. Žáci mohli ohodnotit činnost učitelů od škály jedna jako nejhorší hodnocení po škálu deset.

Jak hodnotíte činnost pedagogů na SOŠ a SOU Písek?

Tabulka č. 8

●	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	●
nejhorší hodnocení	8 (4 %)	8 (4 %)	15 (8 %)	8 (4 %)	29 (16 %)	27 (14 %)	32 (17 %)	36 (19 %)	15 (8 %)	12 (6 %)	nejlepší hodnocení

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Ve výše uvedené tabulce k hodnocení pedagogů na SOŠ a SOU Písek 14 % respondentů zaškrtno 9 – 10 bodů jako nejlepší hodnocení. Je zajímavé, že většina žáků se pohybovala v rozmezí pěti až osmi bodů, to znamená, že většina dotazovaných respondentů hodnotí činnost pedagogů pozitivně.

Další výsledky k hodnocení školy se týkají názorů pedagogů.

Jste celkově spokojen/a na SOŠ a SOU Písek

Tabulka č. 9

Možnosti odpovědí	Podíl
● velmi spokojen/a	13 %
● spíše spokojen/a	77 %
● spíše nespokojen/a	10 %
● velmi nespokojen/a	0 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

I zde ve výše uvedené tabulce pro pedagogy se setkáváme s takřka stejným výsledkem, tedy, že převážná většina dotazovaných je na škole spíše spokojena. V této

tabulce je patrné, že ani jeden pedagog není velmi nespokojen a naopak 4 respondenti z celkového počtu 31 učitelů jsou na škole velmi spokojeni. Je tedy opět nutné podotknout, že kvalita klimatu školy závisí zejména na jednotlivých učitelích, u kterých by měla být charakteristická vysoká erudice jednak z lidského tak profesního hlediska. Protože, právě spokojený učitel by měl o to lépe usilovat o zkvalitňování své práce, vzdělávat se, učit se novým věcem a motivovat žáky pro zaujetí k práci a za její výsledky, kde je i zodpovědnost za úspěšné zvládnutí závěrečných a maturitních zkoušek.

Jak hodnotíte Vaši spolupráci s ředitelem školy?

Tabulka č. 10

Možnosti odpovědí	Podíl
● zcela vyhovující	26 %
● spíše vyhovující	61 %
● spíše nevyhovující	10 %
● zcela nevyhovující	3 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Podle výsledku z výše uvedené tabulky, ve kterém hodnotí učitelé spolupráci s ředitelem školy, je zřejmé, že převážná většina respondentů považuje spolupráci s ředitelem za zcela či spíše vyhovující, což se také může odrážet na celkové spokojenosti ve škole, tedy i jejího platového ohodnocení, pochvaly či umožnění profesního růstu. Tyto všechny aspekty pak přispívají ke spokojenosti žáků, učitelů i vedení.

Jak hodnotíte Vaši spolupráci s ostatními učiteli?

Tabulka č. 11

Možnosti odpovědí	Podíl
● zcela vyhovující	13 %
● spíše vyhovující	84 %
● spíše nevhovující	0 %
● zcela nevhovující	3 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Za dobré vztahy mezi kolegy se často považuje otevřenost a snaha o spolupráci, kde mají učitelé možnost sdílet své dosavadní zkušenosti s kolegy, požádat o radu či naopak umět přijmout kritiku nejen od svých nadřízených, ale i od kolegů. Důvěra, pohoda, vzájemný respekt, úcta, tolerance a spolupráce by měly být klíčovými znaky pro dobrý kolektiv, ať už na půdě školy SOŠ a SOU Písek či na jiné škole. Z výše uvedeného tabulky je patrné, že v dotazníku pro pedagogy, uvedlo 30 respondentů, že má dobré vztahy i se svými kolegy.

Jak hodnotíte práci žáků?

Tabulka č. 12

Možnosti odpovědí	Podíl
● zcela vyhovující	0 %
● spíše vyhovující	29 %
● spíše nevyhovující	65 %
● zcela nevyhovující	6 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Z výše uvedené tabulky, hodnotili pedagogové práci žáků za spíše nevyhovující. Můžeme pouze spekulovat, zdali se jedná o žáky, kteří se systematicky nepřipravují na výuku, mají vysokou absenci či zvolili obor, který nejsou schopni zvládnout. Zhodnotím-li fakt, že nejvíce učitelů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, jsou pedagogové s více jak 20letou praxí, mohli by pedagogové srovnávat dosažené výsledky žáků, kteří jsou nyní ve školách, s výsledky žáků, kteří školu navštěvovali například před více jak deseti lety. Uvědomím-li si, že úroveň vzdělanosti má tendenci sestupnou, podpořenou masmédií a rychlému tempu, kterému se škola nedokáže rychle přizpůsobovat, podpořenou nedostatkem žáků a integrační a inkluzivní politikou, může mnoha učitelům připadat, že práce žáků je spíše nevyhovující.

4.2 Důležitost vzdělání u žáků SOŠ a SOU Písek

Důležitost vzdělání, potřeba se stále vzdělávat, dosahovat dobrých výsledků je jeden ze základních předpokladů hospodářského, politického i společenského rozvoje společnosti. Jsou však mladí lidé dostatečně připraveni a motivováni na rychle se měnící tempo života, když mnoho mladých lidí, i přestože mají možnost dostat se na široké spektrum škol, školu z mnoha důvodů nedokončí? Z níže uvedených tabulek je analýza a prezentace získaných výsledků hodnocení důležitosti vzdělání u žáků SOŠ a SOU Písek.

Je Vaše budoucí dosažené vzdělání na této škole důležité pro uplatnění se na trhu práce?

Tabulka č. 13

Možnosti odpovědí	Podíl
 ano	96 %
 ne	4 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

V druhé kapitole dotazníkového šetření s významem důležitosti vzdělání je v tabulce dobře vidět, že 96 % dotazovaných respondentů považuje jejich budoucí dosažené vzdělání na této škole za důležité pro uplatnění se na trhu práce. To znamená, že většina žáků by chtěla dosáhnout závěrečných a maturitních zkoušek, které tak mohou napomoci najít si lépe placené zaměstnání či dále pokračovat ve vzdělání.

Je vzdělání zárukou úspěchu?

Tabulka č. 14

Možnosti odpovědí	Podíl
● samozřejmě, že ano	30 %
● spíše ano	48 %
● spíše ne	18 %
● vůbec ne	4 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Z tabulky je vidět, že slovo úspěch nemá u žáků mnohdy jednotný význam. Pro některé je tedy úspěch spojován se vzděláním, pro jiné to však může být jen relativní pojem, který může být spojován s popularitou, s majetkem či s jen s velkou láskou. Přesto zde 78 % respondentů spojuje vzdělání s úspěchem, který by se tak mohl definovat, jako dosažení důležitého smysluplného cíle. Tyto důležité mezníky nám pak mohou otevřít cestu k dalším obzorům, kterých bychom rádi v životě dosáhli.

Vzdělání v daném oboru nemá význam, práci seženu i tak.

Tabulka č. 15

Možnosti odpovědí	Podíl
● souhlasím s výše uvedenou větou	44 %
● nesouhlasím s výše uvedenou větou	56 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

K následující větě: „Vzdělání v daném oboru nemá význam, práci seženu i tak.“ Souhlasila s výše uvedenou větou nadpoloviční většina, tedy 56 % respondentů. I když význam vzdělání hraje v současném světě významnou úlohu a jsme si všichni vědomi, že vzdělání je celoživotní záležitostí, je důležité položit si otázku; Kam se však ztratil význam učňovského vzdělávání.

4.3 Názory žáků a pedagogů na předčasné odchody žáků na SOŠ a SOU Písek

V této části se zaměřím na analýzu a prezentaci získaných výsledků názorů žáků a pedagogů SOŠ a SOU Písek na předčasné odchody žáků na dané škole.

Jaké jsou podle Vás obvyklé příčiny předčasných odchodů žáků na této škole?

Tabulka č. 16

Možnosti odpovědí	Podíl
● rodinné problémy	30 %
● osobní problémy žáka	50 %
● nízký sociální status žáka	11 %
● nesprávná volba oboru	53 %
● rozpory s učiteli	36 %
● špatné výsledky žáka	48 %
● lenost	60 %
● špatné uplatnění na trhu práce	6 %
● nemám ponětí	8 %
● jiné (uveď)	11 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Poslední blok byl věnován problematice předčasných odchodů žáků z dané školy. Žáci mohli, zaškrtnou jednu až všech deset možností. Z tabulky je vidět, že je zde zastoupena celá řada možností, kterou žáci označili jako nejčastější příčiny předčasných odchodů žáků SOŠ a SOU Písek. Mezi nejčastější volby patří lenost, nesprávná volba oboru a osobní problémy žáka a špatné výsledky žáka. Porovnáme tyto výsledky pak

s tabulkou pro pedagogy, zjistíme, že žáci i učitelé zařadili na první místo jednu z hlavních příčin lenost.

Lenost neboli nečinnost či zahálka se považuje za známku slabé vůle, běžně se takové chování dostaví, když se nám do něčeho nechce nebo když máme pocit, že úkoly, které máme, jsou pro nás velice složité či je nám to zkrátka jedno, a i když je lenost problémem především morálním a dokonce patří mezi sedm smrtelných hříchů lidstva, stává se, že lenivý člověk často nevyužívá potenciál svých schopností a není tedy ani ochotný učit se či se aktivně zapojit do procesu vzdělávání. Mnohem větším problémem u dnešní mládeže není jen lenivost, ale prokrastinace, neboli tendence odkládat plnění činností a úkolů, zejména povinností, na pozdější dobu. Žák není schopný odolávat aktuálním požitkům, kam patří zejména Facebook, Youtube a internet. Dlouhodobý cíl v podobě úspěšného ukončení školy je tedy často nahrazován činnostmi přinášející krátkodobý požitek v přítomnosti. Prokrastinace neboli otálení s plněním úkolů, může mít mnoho forem, v podstatě však často vede k neustálému stresu z povinností, který člověk, v tomto případě žák, stále odsouvá na další dny. Výsledkem tak mohou být špatné známky žáka, které pak často končí opakováním ročníku, přestupem na jiný obor, či předčasným odchodem ze školy.

Mezi další nejčastější problémy spojené s předčasnými odchody žáků ze školy patří podle dotazovaných respondentů nesprávná volba oboru. Otázka, kterou je tady nutné si položit, je jak pomoci žákům, aby jejich volba byla správná? Jak žák čelí problému kam na školu? Je dobře informován o tom, jaké má možnosti? Konzultuje své pochybnosti s učiteli? Mají možnost se jednotliví žáci a jejich rodiče poradit s odborníky, s učiteli a výchovnými poradci na základních školách, a pokud ano, využívají této možnosti? Protože díky dobře zvolenému oboru s ohledem na znalosti a dovednosti žáka, jeho motivaci a pomoci rodiny, můžeme předejít problému předčasného ukončení studia, opakování ročníku či přestupu na jiný obor.

Zajímavým číslem z výše uvedené tabulky, že 50 % respondentů vidí za předčasnými odchody žáků z této školy osobní problémy žáka. Může se především jednat o žáky, jejichž rodinné prostředí je zatíženo více rizikovými faktory najednou. Největší procento těchto žáků se právě vzdělává na učňovských a odborných školách, a pokud se k těmto závažným rizikovým faktorům rodinného zázemí, jako je nízké vzdělání rodičů, nezaměstnanost rodičů, disfunkční rodiny, násilí, nemoci, osiření dítěte

a jiné přidají špatné výsledky ve škole, neshody v kolektivu, mohou pak všechny tyto okolnosti vést k předčasnému odchodu žáka ze školy.

Jaké jsou podle Vás obvyklé příčiny předčasného ukončení studia žáků této školy?

Tabulka č. 17

Možnosti odpovědí	Podíl
● rodinné problémy	29 %
● osobní problémy žáka	36 %
● nízký sociální status žáka	29 %
● nesprávná volba oboru	32 %
● nedostatečná motivace žáka	58 %
● rozpory s učiteli	0 %
● špatné výsledky žáka	45 %
● lenost	81 %
● špatné uplatnění na trhu práce	3 %
● nemám ponětí	3 %
● jiné (uved')	3 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

V tabulce pro pedagogy, kde mohli učitelé zvolit jednu až deset možností, je stejně tak jako u žáků na prvním místě lenost. V druhém pořadí pak nedostatečná motivace žáka, k níž se přiklání 58 % pedagogů. Již v předchozích grafech jsem se zmínila, že motivace ovlivňuje žákovu úspěšnost, výkon i jeho osobnost. Motivace je tedy jednou z podmínek efektivního učení, která ovlivňuje paměťové pochody, rychlost a hloubku učení, koncentraci, ale i emocionální naladění žáků. Motivovaný žák má tedy daleko větší vůli, více smyslu a chtění započaté vzdělání dokončit. Proto je práce s motivací

jedna z klíčových úkolů učitele, který se může setkat s mnoha motivačními problémy ve škole, jako je nuda žáků, frustrace žákovských potřeb, strach ve škole, motivační konflikty, nedostatečně rozvinuté potřeby u žáků, ale i nadměrná motivace.⁷⁰

Zajímavým zjištěním je, že ani jeden z 31 pedagogů neuvedl jako důvod předčasného ukončení studia žáků na této škole rozpory s učiteli.

Patříte mezi žáky, kteří opakovali ročník či přestoupili na jiný obor?

Tabulka č. 18

Možnosti odpovědí		Podíl
●	ano	25 %
●	ne	75 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Z posledních údajů bylo zjištěno, že z celkového počtu 190 respondentů patří 25 % žáků k těm, kteří opakovali či přestoupili na jiný obor. Toto zjištění je poměrně alarmující, i v porovnání s číslem všech žáků k tomuto datu, což bylo v červnu 2015 celkem 626 žáků na dané škole. Z těchto 47 respondentů 43 odpovědělo na níže uvedenou otázku: Co bylo příčinou Vašeho odchodu či přestupu?

Pokud se tak stalo, co bylo příčinou Vašeho odchodu či přestupu?

V poslední otázce v dotazníku pro žáky měli žáci možnost uvést konkrétní okolnosti jejich přestupu či odchodu ze školy. Mezi nejčastější příčiny předčasného odchodu či přestupu respondenti uvedli špatnou volbu oboru a neshody s učiteli, obě varianty žáci zmínili osmkrát, další z příčin byla lenost, zdravotní problémy, které respondenti uvedli třikrát, a osobní problémy, které se objevily dvakrát. Někteří žáci také zmínili podmíněné vyloučení ze školy, krádež, dojíždění, drogy, či nelibost k rannímu vstávání, která by mohla být spojena s gastronomickými obory třetího ročníku, kdy žák musí docházet na praxi již na šestou hodinu ráno.

⁷⁰ PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení: perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*, s. 121.

4.4 Sociodemografické charakteristiky žáků a pedagogů

Tato část se týká pěti tabulek, ve kterých je zaznamenán počet respondentů SOŠ a SOU Písek. U žáků je procentuálně znázorněn počet žáků v jednotlivých ročnících, kteří anonymně vyplnili dotazník. U pedagogů je v tabulce zaznamenáno profesní zaměření a doba souhrnné délky pedagogické činnosti u jednotlivých respondentů.

Jsem žákem

Tabulka č. 19

Možnosti odpovědí	Podíl
● I. ročníku	23,2 %
● II. ročníku	22,1 %
● III. ročníku	37,4 %
● IV. ročníku	10 %
● nástavbového studia	7,4 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Pozice

Tabulka č. 20

Možnosti odpovědí	Podíl
● jsem učitel všeobecně vzdělávacích předmětů	52 %
● jsem učitel odborných předmětů	42 %
● jsem učitel odborného výcviku	6 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

Ve školním roce 2014/2015 působilo na škole celkem 52 pedagogických pracovníků včetně ředitele a zástupců ředitele. V oblasti praktické výuky působilo v daném školním roce 38 učitelů odborného výcviku. Z daného grafu je tedy vidět, že

pedagogové všeobecně vzdělávacích a odborných předmětů byli zastoupeni v 56 % a učitelé odborného výcviku pouze v 5 %.

Souhrnná délka mé pedagogické činnosti

Tabulka č. 21

Možnosti odpovědí	Podíl
● 0 - 1 rok	0 %
● 2 - 5 let	9 %
● 6 - 10 let	23 %
● 11 - 20 let	23 %
● 21 let a výše	45 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2015

4.5 Analýza a prezentace získaných výsledků z kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru

Pro polostrukturovaný rozhovor bylo náhodně vybráno pět žáků, kteří byli ochotni odpovědět na otázky, které se týkaly jejich přestupu na jiný obor, opakování ročníku či předčasného ukončení studia. Tři žáci byli z tříletých učebních oborů. Dvě žákyně z oboru Cukrář/ka a jeden žák z oboru Montér suchých staveb, dále byli vybráni dva žáci ze čtyřletých maturitních oborů; Obchodně – podnikatelské činnosti a Provoz a ekonomika dopravy. Po krátkém přestavení jednotlivých účastníků rozhovoru a zmapování jedné třídy, do níž chodily dvě účastnice polostrukturovaného rozhovoru, se zaměřím na vyhodnocení jednotlivých klíčových otázek každého žáka.

Seznam klíčových otázek, na které žáci měli možnost odpovědět:

- Zdali je pro ně vzdělání důležité;
- Co bylo příčinou jejich přestupu/opakování ročníku či předčasné ukončení školy;
- Jaké jsou jejich hodnoty;
- Kdo je jejich vzorem.

Vybraní žáci:

1. **D.**, datum narození 1997, obor: Obchodně – podnikatelská činnost
2. **L.**, datum narození 1996, obor: Číšník/Servírka
3. **J.**, datum narození 1993, obor: Montér suchých staveb
4. **A.**, datum narození 1997, obor: Cukrář/Cukrářka
5. **J.**, datum narození 1997, obor: Provoz a ekonomika dopravy
- 6.

1. D.

D. se po základní škole přihlásil na VOŠ, SOŠ Automobilní a technickou školu v Českých Budějovicích. Avšak po krátké době byl ze školy vyloučen a 21. 10. 2013 přestoupil na SOŠ a SOU Písek, kde se rychle zadaptoval novému kolektivu. D. v prvním pololetí na novém oboru Obchodně – podnikatelská činnost měl 110 hodin absence a neprospěl z 5 předmětů. Na konci prvního ročníku pak zameškal 98 hodin

a ze všech předmětů prospěl. V druhém ročníku však D. absence dosáhla 270 zameškaných hodin a neprospěl ze 7 předmětů. Na konci druhého ročníku získal D. 2 nedostatečné, deset N a zameškal 237 hodin. Byl však přesvědčen, že si všechny předměty zvládne opravit v rámci zkoušek, které měl stanovené na srpen. Druhý den zkoušení, ale získal nedostatečnou z českého jazyka, a i když mu třídní učitelka dala ještě šanci si tuto známku opravit další den, přišel D. opět nepřipraven. D. tedy získal třetí nedostatečnou známku, a pokud chtěl nadále pokračovat ve svém studiu, zbyla D. jediná možnost zažádat o opakování ročníku. V prvním ročníku nebyla D. udělena žádná výchovná opatření. Ve druhém ročníku pak získal napomenutí a důtku třídního učitele za pozdní příchody a neomluvenou absenci.

D. je tedy dnes opět ve druhém ročníku, v novém kolektivu s novou třídní učitelkou a opět, i když ne tak ve velkém rozsahu získal v pololetí dvě nedostatečné a dvě N za absenci.

2. L.

L., se na naší škole v roce 2015 vyučila v oboru Číšník/Servírka, který uzavřela složením zkoušek ve druhém termínu, jelikož byla hodnocena stupněm N z praxe za špatnou docházku. L. tedy nejdříve chodila na šestileté písecké francouzské gymnázium, které opustila z důvodů špatných známek z chemie, matematiky a fyziky. Poté nastoupila na SOŠ a SOU Písek na obor Obchodně – podnikatelská činnost, který opět z důvodů špatných známek a velké absence opustila ve třetím ročníku. Následně přestoupila do druhého ročníku na obor Číšník/Servírka, který úspěšně ukončila až v druhém termínu. I když L. patřila mezi nadanější žáky v této třídě, nikdy neměla snahu získat lepší známky a do školy chodila zcela sporadicky. O to horší to bylo na praxi, kterou několikrát změnila, a pokaždé měla mnoho důvodů, proč na ni nechodit. Kromě školy navštěvovala L. i brigádu v jednom místním baru a občas z důvodů práce na brigádě nepřišla do školy.

Za dva roky na učebním oboru bylo L. uděleno mnoho výchovných opatření spojených zejména s docházkou, které se několikrát projednávaly na výchovné komisi, přesto se její vztah ke škole nikterak nezlepšil. Vše pak vygradovalo ve třetím ročníku, kdy L. chtěla dvakrát přerušit studium či školu ukončit. Po konzultaci s třídní učitelkou a osobních domluvách zástupkyně ředitele a učitelky odborných předmětů změnila L. názor a školu za pomoci pedagogů a nového partnera dokončila.

3. J.

Žák J., studující obor Montér suchých staveb, přestoupil na SOŠ a SOU Písek z několika středních a učňovských škol, ze kterých vždy předčasně odešel nebo byl vyloučen.

Zmapuju-li, J. školní výsledky na současné škole zjistíme, že J. na naší škole nejdříve nastoupil na Malířské a natěračské práce. Tento obor je zařazen do středního vzdělání kategorie E a je zejména určen žákům s velmi slabým prospěchem nebo žákům vycházejících z nižších ročníků ZŠ. Po velice krátké době tedy 23. 9. 2013 J. přestoupil na obor Montér suchých staveb, který je zařazen do kategorie H, na kterém měl na konci prvního ročníku vyznamenání, kde za první pololetí zameškal pouhých 14 hodin. V druhém pololetí měl J. 87 zameškané absence. Zajímavý obrat nastal ve druhém ročníku, kde v pololetí neprospěl a dosáhl 84 hodin zameškané absence. Na konci druhého ročníku se jeho absence o něco zvýšila, na 104 zameškaných hodin, ale zvládl veškeré nedostatečné známky opravit. Ve třetím ročníku J. zameškal ve škole 92 hodin a vypadalo to, že budeme mít opět vyznamenání, které si těsně před uzavřením klasifikace pokazil, přesto mu třídní učitel udělil pochvalu třídního učitele za velmi dobrý prospěch. J. neměl po dobu předcházejících ročníků, žádná výchovná opatření. Ve třetím ročníku, pak za nepovolené opuštění školy a pozdní příchod na vyučování, získal od zástupce ředitele napomenutí a důtku třídního učitele. V obou případech se jednalo o nutnou potřebu si zakouřit před školou.

4. A.

A. si v deváté třídě na základní škole si podala přihlášku na obor Kuchař – Číšník, který ke konci prázdnin její otec změnil. Anna tedy v roce 2012 nastoupila na obor Kuchař. Tento obor však A. nikterak neoslovil a po konzultaci s třídní učitelkou a vedením školy přestoupila v říjnu na obor Cukrář/Cukrářka.

S A. po dobu studií nebyly skoro žádné problémy, docházku měla poměrně vyhovující, známky dobré a často projevovala o daný předmět zájem.

A. měla však mnohem větší problémy na praxi, kde se její špatné hygienické návyky musely v rámci školy a praxe řešit se zákonným zástupcem. Otec A. byl upozorněn, pokud se aktuální situace nebude řešit, vznikne tak škole oznamovací povinnost, na podezření zanedbání povinné péče. Otec byl také srozuměn, že A. nechodí na žádné obědy a často se jí dělá nevolno z důvodů toho, že celý den nic nejedla. Otec se přiznal,

že je na všechno prakticky sám a musel se starat o dva dnes již dospělé syny a dceru bez pomoci matky, která od nich odešla a často na své děti neplatila výživné. Po konzultaci s rodičem se po krátké době situace vylepšila. Od té doby měla A. jen drobné incidenty se spolužáky, které po návrhu třídní učitelky řešila rozmluvou s výchovným poradcem, který v rámci společných setkání nadále sledoval její rodinné zázemí.

Ve třetím ročníku kolem Vánoc se A. rozhodla, že studium ukončí a odejde se svým přítelem od rodiny, kde společně asi tak půl roku bydleli. Její rozhodnutí se snažila třídní učitelka i učitelky odborných předmětů a výchovný poradce A. rozmluvit. A. své rozhodnutí odejít ze školy nezměnila, nechala si však možnost vrátit se zpět do školy a k 31. 12. 2014 požádala o přerušení studia.

V září v roce 2015 A. opět nastoupila do třetího ročníku na stejný obor Cukrář/ka, ze kterého byla dne 6. 11. 2015 vyloučena za nedoloženou absenci. A. v té době již nežila se svým přítelem a nový přítel jí po krátké době opustil. V době pořizování polostrukturovaného rozhovoru, tedy 21. 10. 2015 se A. již opět vrátila k otci a k jednomu z bratrů do nového pronajatého domu. A. se momentálně těšila, že bude mít možnost si svůj nový pokoj zařídit podle svých představ a téhož dne před rozhovorem se účastnila přijímacího pohovoru na novou práci, v místním závodě v průmyslové zóně v Písku. Hlavní činností této firmy je lisování svařování ocelových dílů pro automobilový průmysl, který zaměstnává cca 600 zaměstnanců a A. by měla pracovat na expedici a balení s nástupným platem kolem cca 14 tisíc hrubého. A i když A. věděla, že by bylo vhodnější opět zažádat o nové přerušení studia, této situace nevyužila a díky tomu v listopadu za nedoloženou absenci přestala být žákyní školy v souladu se školskými předpisy.

5. J.

Žák J., přestoupil v letošním školním roce, tedy v roce 2014/15, ze dvou píseckých škol na nově otevřený obor Provoz a ekonomika dopravy na SOŠ a SOU Písek. Důvodem přestupu z prvně volené školy, byla nedostatečná známka z matematiky, kterou J. ani rámci komisionální zkoušky konané v srpnu, nedokázal opravit. J. se tedy rozhodl přejít na jinou školu a zvolil i odlišný obor, na který za pomoci kamaráda vůbec nechodil. Daný obor si tedy zopakoval, a protože opět nebyl úspěšný, přešel na nový obor, na SOŠ a SOU Písek. V současnosti má J. za sebou první pololetí, které zvládl

poměrně úspěšně, nemá žádné nedostatečné a byl klasifikován ze všech předmětů. J. měl 109 zameškaných hodin, ve kterých nebyla žádná neomluvená absence.

Z následujícího popisu jedné ze tříd na SOŠ a SOU Písek, kam docházely obě respondenty polostrukturovaného rozhovoru, je ukázáno, jak složitá může být situace v jednotlivých třídách.

L. stejně tak jako další účastnice rozhovoru A., chodily společně do třídy, která byla dvou oborová. Tuto třídu navštěvovali žáci z oboru Cukrář/ka a Číšník/Servírka. Důležité je zmínit, že touto třídou prošlo za tři roky 41 žáků a k závěrečným zkouškám jich došlo pouhých 21 z nich.

17 žáků této třídy pak úspěšně zvládlo závěrečné zkoušky v prvním termínu. Práce ve třídě, do které obě děvčata chodila, byla poměrně náročná, protože zde bylo mnoho žáků s různými problémy, jako byla disociální porucha osobnosti, dále zde byli žáci, kteří přestupovali s oboru na obor, opakovali ročník, měli diagnostikovanou lehčí LMD, či se jednalo o žáky, kteří byli ze sociálně znevýhodněné rodiny. Ve třídě bylo i několik velice netolerantních a sobeckých žáků a šest žákyň romské národnosti, které školu nedokončily. Do této třídy chodila i žákyně, u které byl diagnostikovaný Tourettův syndrom. Tato žákyně však nejlépe zvládla závěrečné zkoušky a získala na konci třetího ročníku dvě vyznamenání a nyní pokračuje na této škole ve studium na novém oboru Provoz a ekonomika dopravy.

Začlenění této žákyně nebyla vůbec jednoduchá záležitost. Žáci svoji spolužačku ze začátku vyčleňovali ze svého kolektivu a často se jí posmívali, ale po realizaci přednášky v rámci občanské nauky a se svolením žákyně a zákonného zástupce, se mohli žáci za pomoci krátkého videa a diskuze podívat do života člověka s Tourettovým syndromem, a teprve poté přestali jakkoliv upozorňovat a řešit spolužaččiny nespécifické projevy chování, ke kterým zejména patřilo chrochtání a houpání se na židli.

Přestože práce s touto třídou byla nelehká, žáci měli možnost se po dobu tří let účastnit mnoha školních a mimoškolních akcí, jako byl adaptační kurz, výlet do Prahy, rafty či návštěvy muzeí. Žáci se také účastnili soudního procesu v prostorách Okresního soudu v Písku a navštívili nevšední projekt prevence drog a násilí, ve kterém vystupovaly vězeňkyně ve výkonu trestu. Dále se někteří žáci účastnili školních i okresních soutěží, kde získali i výborná umístění.

Ve druhém ročníku byli žáci zařazeni do programu primární prevence za spolupráce sociálně – psychologického centra Arkáda, který sídlí ve městě Písek. Program se snažil za pomoci zážitkové formy stabilizovat situaci ve třídě a minimalizovat projevy rizikového chování žáků. Přesto se domnívám, že největší zásluhu na minimalizování těchto projevů mělo ukončení studia a odchod několika problémových žáků, kdy se poté chování žáků výrazně zlepšilo.

V rámci této třídy bylo také nutné kontaktovat orgán sociálně právní ochrany dětí, a to z důvodů podezření na domácí psychické a fyzické týrání jedné z žákyň.

Na konci třetího ročníku po závěrečných zkouškách škola za pomoci pedagogů připravila pro tuto třídu i slavnostní pasování v prostorách školní restaurace za účasti rodičů a přátel.

Přes všechny možné motivace a snahy ze strany pedagogů, výchovného poradce a třídní učitelky, jsme však nedokázali zabránit 20 žákům k předčasnému odchodu či přestupu z daných dvou oborů v této třídě. Sedm žákyň za dobu studií muselo řešit problém s těhotenstvím a pouze jedna z těchto maminek si poté dodělala školu a zvládla v druhém termínu závěrečné zkoušky. Smutným příkladem je pak žákyně, která k nám přestoupila již z jiné střední školy a v druhém ročníku, po mnoha snahách, konzultacích a rozhovorech s rodiči, skončila jako prostitutka, která je dnes i závislá na tvrdých drogách a bydlí a „pracuje“ v Praze.

Podobnost/Neshoda jednotlivých odpovědí na dané otázky:

- Otázka č. 1: Je vzdělání důležité?
- Otázka č. 2: Souhlasíte s výrokem, že vzdělání v daném oboru nemá význam, práci seženu i tak?
- Otázka č. 3: Kdyby byla možnost vrátit se před rozhodnutím, kam na školu, jak byste se dnes rozhodl/a?
- Otázka č. 4: Co bylo příčinou opakování nebo přestupu na jiný obor?
- Otázka č. 5: Jaké jsou vaše hodnoty?
- Otázka č. 6: Kdo je vaším vzorem?

číslo otázky	D.	L.	J.	A.	J.
1.	hodně důležité	nyní ano	nyní na prvním místě	v dnešní době ne	už ano
2.	jako nevím	ne	práci seženu, ale určitě ne tak zaplacenou	ano	padesát na padesát
3.	jiný obor	první obor	první obor	neví jaký obor	nynější obor
4.	špatná parta	lenost, nezájem o daný obor	drogy	zdravotní a jiné problémy	lenost
5.	rodina	ještě o nich nepřemýšlela	rodina, vzdělání a vnitřní štěstí	rodina	rodina
6.	rodinný právník	nikdo	nikdo	bratr	občas nějaký herec

Zhodnocení polostrukturovaného rozhovoru s jednotlivými respondenty

1. D.

D. je typickým příkladem dnešního studenta, který školou proplová a čeká, že se to vždy nějakým způsobem zvládne, což mu občas i vyjde. Z daného rozhovoru je patrné, že jej škola nudí a častá absence ve škole měla za následek, že D. získal na konci druhého ročníku dvě pětky a byl neklasifikován z deseti předmětů.

Dotazovaný respondent si často ve svých odpovědích protiřečí. Své názory nemá nikterak sjednocené, a na otázku: Zdali je pro něj vzdělání důležité, odpověděl no hodně důležitý. V dalších odpovědích na dané otázky D. tvrdí, že vše co dělá, dělá prakticky pouze pro rodiče, aby je nezklamal. Z těchto odpovědí, tedy není možné přesně určit jaký je jeho důvod setrvávání na škole, protože i když je pro D. vzdělání velice důležité, známky a vysoká absence tomu neodpovídá.

D. má u učitelského sboru pověst velice milého žáka, který však veškeré důležité činnosti přesouvá na pozdější dobu, škola jej nudí, a když ve škole setrvá, nejdůležitější jsou pro něj přestávky, kdy si může povídat se svými spolužáky. Dle slov nové třídní učitelky se D. nejeví jako problémový žák, veškeré odchody hlásí dopředu, vše včas omlouvá a látku si doplňuje. Přesto v letošním pololetí, kdy D. opakoval již podruhé druhý ročník Obchodně – podnikatelské činnosti, získal dvě nedostatečné, a to z matematiky, na kterou má třídní učitelku, a druhou nedostatečnou známku získal z ekonomie. Neklasifikován byl z účetnictví a obchodního provozu. Za pozdní omlouvání a neomluvenou absenci získal dvě výchovná opatření a to napomenutí a důtku třídního učitele. V opakovaném druhém ročníku zameškal D. za první pololetí 217 hodin.

2. L.

L. v rámci společného rozhovoru přiznala, že za příčinami školních neúspěchů vidí zejména lenost a nezájem o daný obor. Přesto kdyby se L. měla dnes zpětně rozhodnout kam na školu, opět by si vybrala francouzské gymnázium, tedy prvně volený obor. Vzdělání bylo pro L. momentálně velice důležité, už právě proto, že se chtěla s partnerem odstěhovat do Švýcarska a poslední překážkou k úspěšnému dokončení školy, chyběly L. jen závěrečné zkoušky na daném oboru Číšník/Servírka. Na otázku, zdali je vzdělání zárukou úspěchu, L. odpověděla, že ne, protože většina přátel, které

L. zná, mají vysokoškolské vzdělání, přesto skončí úplně někde jinde, než by chtěli. K otázce jaké jsou její hodnoty, překvapivě odpověděla, že o tom ještě nepřemýšlela a podobně se vyjádřila i k otázce, kdo je jejím vzorem, odpověděla L., že nikdo.

Zhodnotíme-li L. situaci, obor změnila třikrát, její první volbou se stalo Francouzské gymnázium, poté čtyřletý maturitní obor Obchodně – podnikatelská činnost, kterou ve třetím ročníku opustila a přestoupila na učební obor Číšník/Servírka, který po mnoha peripetiích zvládla. I když byl tento obor Číšník/Servírka pro L. jistým obohacujícím, důležitost přikládala pouze k výučnímu listu. Zajímavým zjištěním bylo, že to, co L. na přestupu mezi obory vadí, je, že nemohla mít maturitní ples.

L. je velice usměvavá a pohledná mladá slečna. I když to v rozhovoru nebylo zcela patrné, L. si byla a je dobře vědoma, že hezký vzhled je její největší předností. Vždy dobře věděla, jaké jsou nové módní trendy a co si obléknout a školní povinnosti řešila jen tehdy, když to bylo naprosto nevyhnutelné. L. přes veškeré školní nedostatky nyní žije společně s přítelem ve Švýcarsku, kde v současnosti získala i pracovní povolení a shání práci.

3. J.

J. je 23letý žák SOŠ a SOU Písek, který nastoupil před třemi lety, tedy v roce 2013 na tříletý učební nejdříve na obor Malířské a natěračské práce a po necelém měsíci přestoupil na obor Montér suchých staveb. V rámci daného výzkumného šetření vyplynulo, že J. před nástupem na SOŠ a SOU Písek vystřídal několik škol, které nikdy nedodělal. J. tedy předčasně odešel či byl vyloučen ze dvou maturitních oborů a dvou učňovských oborů na jiných školách.

Daný respondent otevřeně přiznal, že za příčinami všech svých odchodů, přestupů a vyloučení byly jeho problémy spojené s drogovou závislostí, s drogami začal experimentovat již ve dvanácti letech na základní škole. J. problémy byly natolik závažné, že mu musel být i soudně určen pobyt v diagnostickém ústavu, což byla pro J. podle jeho slov jedna z nejhorších životních zkušeností. Na otázku, zdali se tomu dalo nějakým způsobem zabránit, odpověděl, že určitě ano, ale parta starších kamarádů, vystřídání několika základních škol, aby se zakryly problémy spojené marihuanou, a slabá vůle zapříčinila, že je dnes ve svých 23 letech ve třetím ročníku na oboru Montér suchých staveb.

Na otázku, zdali je pro něj vzdělání důležité, J. odpověděl, že je pro něj vzdělání momentálně na prvním místě, protože jak sám zjistil, bez vzdělání to v životě nejde. Je přesvědčen, že vzdělání není zárukou úspěchu, ale napomůže to tomu. K otázce, jaké jsou jeho hodnoty, J. odpověděl, že se v jeho hodnotách objevilo i vzdělání, které tam předtím nebylo, dále důležitost přikládá i rodině a vnitřnímu štěstí. Z rozhovoru bylo patrné, že J. dnes ví, čeho v životě chce dosáhnout a má tedy přesně vytyčený cíl k jeho dosažení. Je vděčný své matce za to, že to s ním nevzdala a umožnila mu nadále pokračovat ve studiu. Ve svých přestupech, opakování a životních peripetiích nevidí nic pozitivního. Konstatoval, že je to poměrně smutné být v tolika letech teprve ve třetím ročníku. Jeho chtění kamarádit se staršími se nakonec úplně obrátilo, protože dnes chodí do třídy s o pět let mladšími spolužáky a naprosto se tak vzdálil od svých vrstevníků.

S J. jsem měla možnost se setkat v rámci suplovaných hodin, kde jsem byla mile překvapena, z jeho aktivního přístupu k výuce, a bylo na něm i vidět, že se chce něčemu novému přiučit. I když nemá v plánu dělat dané řemeslo, potřebuje výuční list k tomu, aby mohl dále pokračovat v nástavbě a posléze dělat práci, která by jej bavila. Pokud by se dnes J. měl opět rozhodnout znova, kam z deváté třídy na školu, odpověděl, že by určitě zvolil stejnou školu, a snažil by se ji i úspěšně dokončit. J. mi v jedné ze suplovaných hodin otevřeně přiznal, že je dnes přesvědčen, že jeho brzká zkušenost s marihuanou měla raketový vzestup a rychlý pád, už právě proto, že ve dvanácti letech neměl v sobě dané žádné vnitřní hodnoty a motivy, které by mu napomohly tomu všemu zabránit.

4. A.

Z následného rozhovoru s A., vyplynulo, že i když je A. stále naší žákyní, nemá v úmyslu ve studiu nadále setrvávat, protože chtěla nastoupit do práce v místní průmyslové zóně a přispět tak rodině na výdaje spojené s bydlením. Pro A. tedy momentálně nebylo vzdělání důležité, i když ke konci rozhovoru přiznala, že kdyby měla výuční list, mohla by se dostat na vyšší pozici. Za příčinou svého rozhodnutí předčasně ukončit obor Cukrář/ka viděla své zdravotní problémy, které byly spojené s potravinou alergií na mléko a vejce.

A. svojí lékařskou zprávu předala třídní učitelce a její aktuálně vzniklá situace se řešila s vedoucí úseku odborného výcviku a zástupcem ředitele. A. bylo nejdříve doporučeno setrvat na daném oboru, což A. ani za žádných možných změn v rámci

praxe nechtěla. Poté jí bylo nabídnuto přestoupit na obor Prodavač/ka do druhého ročníku s tím, že by musela vykonat rozdílové zkoušky a probíranou látku si doplnit. Ani tato varianta se A. moc nezamlouvala. Vedoucí úseku odborného výcviku i zástupce ředitele tedy A. doporučili pečlivě zvážit všechny možné varianty a popřípadě odejít na jinou školu, kde by se mohla vyučit v jiném oboru, jako například Zahradník/ce, či zvolit jiný pro ni vhodný obor s ohledem na její potravinovou alergii.

A. se oproti ostatním respondentům polostrukturovaného rozhovoru musela v životě potýkat s mnoha rodinnými problémy. Vliv sociálně-ekonomického zázemí v rodině u A. z velké míry zapříčinil nedokončení vzdělání a A. tak předčasně odešla z oboru, na kterém měla poměrně dobré výsledky. Špatné sociálně-ekonomické zázemí v rodině, nevhodně zvolené obory, potravinová alergie, touha se osamostatnit a přílišná důvěřivost často až naivita respondentky měly za následek, že A. předčasně odešla ze školy, kterou by však byla schopná úspěšně dokončit. Přesto všechno, čím si A. prošla, je pro ni velice důležité, aby její rodina a blízcí přátelé byli zdraví a za svůj vzor považuje svého bratra, který má dokončené středoškolské vzdělání s maturitou a je na poměrně dobré pracovní pozici v průmyslové zóně, kde bude pracovat i A.

5. J.

J. po deváté třídě základní školy nastoupil na Střední průmyslovou školu a Vyšší odbornou školu, Písek, která byla podle slov J. docela náročná, proto také na konci prvního roku měl nedostatečnou známku z matematiky. V rámci prázdnin si tedy podal přihlášku na Střední zdravotnickou školu Písek, a protože komisionální zkoušku na průmyslové škole nezvládl, nastoupil znova do prvního ročníku na střední zdravotnickou školu. Na této škole měl však obrovské problémy s absencí, musel si daný ročník opět zopakovat. Přesto jeho výsledky byly opět špatné. Rozhodl se opět změnit školu a nastoupil na třetí maturitní obor Provoz a ekonomika dopravy na SOŠ a SOU Písek.

J. v rámci rozhovoru přiznal, že za příčinami jeho přestupů a opakování byla nejdříve špatná příprava do hodin, přesto však věřil, že tím nějak projde, což se ale nestalo. Na druhé škole se k lenosti přidalo chození za školu a možná i neobliba u jedné z učitelek na dané škole. I když měl od rodiny mnoho trestů a zákazů za špatné výsledky ve škole, nedokázal to změnit. Za velkou motivaci ke změně přístupu ke škole považuje svojí nynější přítelkyni, která studuje na píseckém gymnáziu. Na otázku, zdali

je pro daného respondenta vzdělání důležité, odpověděl tazateli, že už ano, protože by rád šel na vysokou školu. Na otázku, jaké jsou vaše hodnoty, odpověděl, že je to rodina, přítelkyně a škola, která je tak na třetím místě. J. přiznává, že jej zlobí, že díky svým přestupům a opakováním ztratil tři roky, a kdyby se měl dnes opět vrátit před rozhodnutí, kam na střední školu, nebyl si jistý, jak odpovědět.

Přestože J. na otázku „Kdyby byla možnost vrátit se před rozhodnutím, kam na školu, jak byste se dnes rozhodl?“ Odpověděl, že by si zvolil nynější obor Provoz a ekonomika dopravy, ve kterém J. v pololetí neprodal a v některých předmětech měl i dobré výsledky, stalo se, že J., aniž by dal vědět třídnímu učiteli, přestoupil dne 7. 3. 2016 v rámci školy na tříletý učební obor Zedník, kde zástupci ředitele, který jeho žádost posuzoval, řekl, že chce přestoupit, protože jej nynější obor nebaví a z hlavního předmětu mu vychází známka dostatečná.

Shrnutí

Z výsledků empirického šetření jsem zjistila, že žáci SOŠ a SOU Písek a stejně tak učitelé jsou v převažující většině na škole spokojeni. Pro žáky je dle výše uvedených výsledků vzdělání důležité a za příčinami předčasných odchodů je dle žáků i pedagogů uvedeno mnoho důvodů, které mohou zapříčinit nedokončení studia. Žáci sami přiznávají, že se často nedostatečně připravují na výuku, přesouvají důležité věci na pozdější dobu a mylně se domnívají, že se to vše nějakým způsobem povede zvládnout, a pokud ne, jsou si dobře vědomi, že je zde možnost přejít na lehčí obor, opakovat ročník, či dočasně přerušit započaté studium. Z daného šetření je také patrná nerozhodnost u žáků ve volbě oborů, a proto se stále častěji setkáváme s žáky, kteří změni obor či obor opakují více jak třikrát. Znepokojivé zjištění je skutečnost, že si žáci nikterak neuvědomují, že volba budoucího oboru je volena často na základě pouze žákova momentálního nadšení, nápadu nebo vlivu rodiny či kamarádů, a přehlížejí skutečnost, že pro zvolený obor nemají dostatečné předpoklady.

Z vyhodnocení dotazníků určených pro žáky a pedagogy a polostrukturovaného rozhovoru s pěti respondenty vyplynuly odpovědi na stanovené hypotézy.

H. Předčasné odchody ze vzdělání jsou často spjaty se špatným zázemím žáků v rodině, či špatnou volbou oboru, nebo se jedná pouze o nezáměr o vzdělání na SOŠ a SOU Písek. Stanovená hypotéza potvrdila, že důvody k předčasným odchodům ze vzdělání jsou u žáků v mnoha případech ve špatném zázemí v rodině, zejména jedná-li se o žáky ze sociálně slabé nebo znevýhodněné rodiny. V mnoha případech se potvrdilo i to, že za předčasnými odchody ze vzdělání může být nevhodně zvolený obor. Z provedeného šetření se však nedá potvrdit ani vyvrátit hypotéza, že za předčasným odchodem ze vzdělání je nezáměr o vzdělání na SOŠ a SOU Písek.

H1/ Předčasné odchody jsou důsledkem nevhodného přístupu žáků ke škole. Tato hypotéza má zcela jednoznačnou schodu u žáků i pedagogů, kteří se domnívají, že za předčasnými odchody ze vzdělání se skrývá lenost. To znamená, že můžeme potvrdit hypotézu, že za předčasnými odchody je špatný přístup žáků ke škole, kteří nejsou schopni se dostatečně a systematicky připravovat do hodin, ale třeba i důsledně přistupovat k praxi ve svém oboru. Tento nevhodný přístup žáků ke škole vede ke

špatným známám, nebo k neklasifikování na konci školního roku, či varovně v pololetí. Žákům často nejde o dosažení dobrého prospěchu a velký počet zameškaných hodin pak způsobuje komplikace na konci školního roku nebo u závěrečných a maturitních zkoušek.

H2/ Předčasné odchody jsou implikací špatně připravených změn ve školství. Tato hypotéza nebyla jednoznačně potvrzena, lze ale ze získaných údajů usoudit, že žáci nemají dostatečnou motivaci dosahovat dobrých výsledků už na základních školách, protože jsou si dobře vědomi, že se prakticky dostanou na všechny střední školy a maturitní zkouška je pro žáky na základních školách tak vzdálený cíl, aby věděli, že je důležité se už na základní škole lépe a systematicky učit. Absence dlouhodobého strategického plánování a časté změny názorů na školství, masírované médii, vytváří u žáků mnoho mylných představ a chaosu, které pak vedou k neuváženým krokům v budoucí volbě oboru. Otázkou ale zůstává, jestli školství jako celek správně reagovalo na změny ve společnosti změnou podmínek a vytvořením dostatečného prostoru jak pro žáky, tak pro samotné školy a učitele v nich.

Diskuze

Zaměřím-li se na situaci na této konkrétní škole, SOŠ a SOU Písek, není současný stav zcela příznivý už právě proto, že je škola institucí poměrně velikou. A obory, které škola nabízí, jsou pro žáky v současné podobě spíše neatraktivní, zejména jedná-li se o učňovské obory. Přesto se škola snaží danou situaci řešit a v roce 2015/2016 otevřela nový obor Provoz a ekonomika dopravy, který nahradil dosavadní obor Obchodně – podnikatelská činnost, a dále se škola chystá otevřít nový strojní učební obor, který vzešel přímo z požadavků firem písecké průmyslové zóny. Atraktivnosti tříletých oborů nenahrává ani skutečnost, že se často ve veřejnosti a v médiích vedou diskuze, zda je vhodné nadále podporovat odborné vzdělávání ve formě učňovské přípravy pro určité profese, nebo je nutné zvýšit podíl studentů ve všeobecném středním vzdělávání s maturitou. Podle expertů Výboru pro vzdělávací politiku OECD, kteří se v červnu 2014 účastnili diskuze Kulatého stolu SKAV a EDUin nad dokumentem Strategie 2020, „je žádoucí, aby střední školství v České republice bylo zaměřené všeobecně, protože žáci zejména na učilištích nezískávají dovednosti potřebné pro uplatnění na pracovním trhu a nedovedou se adaptovat na proměnlivé požadavky trhu práce a samostatně řešit problémy. Dále se domnívají, že systém v České republice je navíc velmi nepropustný a absolventi středních odborných škol a učilišť mají malou šanci si vzdělání doplnit nebo pokračovat ve studiu na vyšším stupni.“⁷¹ Opačné tvrzení pak zastávají odborníci z praxe, například bývalý ředitel pražského gymnázia PORG, Václav Klaus ml., který říká, že „maturuje příliš mnoho mladých lidí a lidé studují místo toho, aby se dobře vyučili v řemesle.“⁷²

Z výše uvedených poznatků je však přesto patrné, že propustnost mezi jednotlivými obory je minimálně na SOŠ a SOU Písek poměrně dobrá a žák, který získal výuční list má dále možnost se vzdělávat a dosáhnout tak úplného středoškolského vzdělání s maturitou, ať už v nástavbovém studiu nebo když si zvolí čtyřletý maturitní obor. Nedomnívám se, že je žádoucí výrazně omezit počet učňovských škol, nýbrž je vhodné

⁷¹ Tisková zpráva: „Česká republika nepotřebuje víc učňů,“ říká expertka z OECD [on line]. Praha: EDUin, o.p.s. [cit. 2014-06-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-ceska-republika-nepotrebue-vic-ucnu-rika-expertka-z-oecd/>>.

⁷² Ředitel Klaus varuje – máme moc maturantů, je z toho fraška [on line]. Praha: Parlamentní listy.cz. 2014 [cit. 2014-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Reditel-Klaus-varuje-Mame-moc-maturantu-je-z-toho-fraska-272141>>.

je více přizpůsobovat podle požadavků na trhu práce. Naopak podle *vzdělanosti obyvatelstva/educational attainment of the population*, definována experty OECD následně *Education at a Glance 2014* patří obyvatelstvo České republiky k populacím s nejvyšší úrovní vzdělanosti, kdy 92 % lidí ve věku 25 – 64 let, dosahuje alespoň středního vzdělání, průměr v zemích OECD je přitom 75 %.⁷³ Příznivým výsledkům ve srovnávacích výzkumech nahrává i skutečnost, „že ve statistikách OECD se nerozlišuje kvalita vyššího sekundárního vzdělání podle toho, zda se jedná o vzdělání na úrovni učňovské přípravy nebo na úrovni všeobecného/odborného vzdělání zakončeného maturitou.“⁷⁴

Přesto v ČR došlo k velikému zvýšení podílu studentů ve všeobecném středním vzdělání s maturitou. Srovnáme-li například rok 1995 a rok 2014 zjistíme, že v roce 1995 byl v ČR podíl studentů ve všeobecném středním vzdělání s maturitou jen 16 %, a v roce 2014 z celkového počtu 412.784 žáků studovalo 33 % ve všeobecném středním vzdělání s maturitou.

Nahlédnu-li do aktuálních čísel statistiky nezaměstnanosti podle úrovně vzdělání, zjistíme, „že vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává u osob se základním vzděláním, která činí 22,8 %. Naopak nízká míra nezaměstnanosti je trvale u vysokoškoláků a ta je 2, 3 % a u osob s úplným středním vzděláním s maturitou, která je 3,2 %. Pozitivním zjištěním je, že významně klesla míra nezaměstnanosti v početné skupině osob se středním vzděláním bez maturity vč. vyučených a to na 4,6 %.“⁷⁵ Mezi zajímavá čísla pak může zařadit míru nezaměstnanosti čerstvých absolventů v ČR v letech 2011 až 2015, kdy opět nízká míra nezaměstnanosti je u gymnaziálního vzdělání, kategorie K, která je 3,8 %, druhé v pořadí je střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, kategorie M, kde míra nezaměstnanosti se dostala pod desetiprocentní hranici, tedy na 9,6 %. Velice dobré výsledky jsou i u středního vzdělání s výučním listem, kategorie H, kdy například v roce 2013 byla míra nezaměstnanosti u absolventů 26,2 %, snížila se tato hodnota pro rok 2015 na 12, 6 %. O něco hůře je na tom střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem, tedy vzdělání kategorie

⁷³ *České školství v mezinárodním srovnání* [on line]. Praha: MŠMT [cit. 2015-11-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>>.

⁷⁴ PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*, s. 125.

⁷⁵ *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2015*. [on line]. Praha: ČSÚ [cit. 2016-02-03]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-4-ctvrtleti-2015>>.

L, kdy míra nezaměstnanosti se pohybuje na 13,2 %. A nejmenší uplatnitelnost na trhu práce je u absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem, kategorie E, která činila 21,7 % v roce 2015.⁷⁶

Žáci SOŠ a SOU Písek, kteří úspěšně zvládli závěrečné zkoušky, nebo získali výuční list, a stejně tak žáci, kteří absolvovali střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, mají v současné době lepší podmínky se lépe zařadit do procesu práce, než tomu bylo například v roce 2013. K tomu je však potřeba značná míra sebekázně z jejich strany, ale i snahy pedagogů, kteří žáky připravují k závěrečným a maturitním zkouškám.

Žáci mají v dnešní době modifikované hodnoty, a přestože z daného šetření vyplývá, že je pro žáky SOŠ a SOU Písek vzdělání důležité, výsledky ve vzdělání, zejména u maturit (úspěšnost ve školním roce 2014/2015 byla pouhých 39,2 %) a velké procento předčasných odchodů žáků ze školy tomuto zjištění zcela neodpovídají. V hodnotové orientaci hraje u žáků vzdělání určitou významnou roli, ale pravděpodobně méně významnou, než vyplývá z daného výzkumu. Samozřejmě k tomu přispívá i skutečnost, že žáci, zejména na středních odborných školách a středních odborných učilištích, v mnoha případech pocházejí ze znevýhodňujícího sociálně-ekonomického zázemí, což bylo například patrné v rozhovoru s A., která, přestože měla dobré výsledky ve škole, řešila existenční problémy, které jí donutily, vedle zdravotních problémů, školu opustit. Co však považují za zajímavé je, že u dané žákyně bylo velice důležité, aby její rodina a blízcí přátelé byli zdraví a za svůj vzor považuje svého staršího bratra, který má dokončené středoškolské vzdělání s maturitou a má dle jejích slov i dobré zaměstnání. V průběhu rozhovorů s jednotlivými náhodně vybranými žáky také vyplynulo, že všichni žáci pocházejí z neúplných rodin, přesto pro všechny respondenty má rodina důležitou hodnotovou roli, a to především ten rodič, který je v jejich „přešlapech“ dokázal pochopit a současně je i podporuje ve snaze zvolené vzdělání dokončit.

Podle známého psychologa L. Kohlberga, který klasifikoval 3 úrovně morálního vývoje, je zřejmé, že jednotliví respondenti již dosahují postkonvenční úrovně, kdy jsou sami schopni nejen normy akceptovat, ale jsou též schopni je i vyhodnocovat, avšak podle svých měřítek a morálních principů.

⁷⁶ Srov. *Nezaměstnanost absolventů – skupiny oborů vzdělání* [on line]. Praha: NÚV [cit. 2016-02-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05>>.

Alarmující čísla byla zaznamenána u počtu žáků, kteří školu předčasně opustili či z mnoha různých důvodů přerušili. Počet žáků, kteří školu předčasně ukončili, se od roku 2006 do roku 2014 pohybuje v rozmezí 75 až 110 případů. Ve školním roce 2014/2015 odešlo ze školy 83 žáků a studium přerušilo na 58 žáků. Narůstající počet žáků byl taktéž zaznamenán v případě opakování ročníku. Ve školním roce 2014/2015 opakovalo ročník 53 žáků (v tomto počtu však nejsou zohledněni žáci, kteří přestoupili na jiný obor a současně opakovali ročník).

K problematice předčasných odchodů žáků z dané školy, ke které se mohli vyjádřit žáci, ale i učitelé SOŠ a SOU v dotazníkovém šetření a v polostrukturovaném rozhovoru, byla zaznamenána celá řada důvodů, které vedou žáky k předčasnému odchodu ze školy. Za nejčastější důvod předčasného ukončení studia považují žáci, ale stejně tak i učitelé, lenost. Mezi dalšími nejčastějšími důvody předčasného odchodu či přestupu byla zmíněna nesprávná volba oboru, špatné studijní výsledky a osobní problémy žáka. Zajímavé je zjištění, že ani jeden učitel na SOŠ a SOU Písek se nedomnívá, že za předčasnými odchody či přestupy žáků na této škole mohou být neshody s učiteli. Naopak 36 % žáků se domnívá, že za předčasnými odchody a přestupy mohou být právě zmíněné rozpory s učiteli. Ti žáci, kteří již touto zkušeností prošli, ale uvedli, že za jejich předčasným odchodem ze školy či přestupu byla nejenom lenost, ale i nesprávná volba oboru, dále pak zdravotní problémy, osobní problémy, ale i drogová závislost, nelibost v ranním vstávání, krádež či těhotenství.

Zjednodušeně můžeme důvody předčasných odchodů rozdělit do dvou základních skupin a to na viditelné a skryté důvody předčasných odchodů ze vzdělávání na SOŠ a SOU Písek.

VIDITELNÉ DŮVODY

SKRYTÉ DŮVODY

předčasných odchodů žáků ze vzdělávání

- chybná volba oboru nebo školy
- nezájem o vzdělávání
- nezájem rodiny
- finanční problémy rodiny či žáka

- špatný prospěch žáka
- absence, neplnění školních povinností
- časná snaha se osamostatnit
- výchovné problémy
- drogové či jiné závislosti
- zdravotní problémy nebo těhotenství
- jiné problémy žáka (psychologického charakteru)

Škola, na které působí aktuálně na 52 pedagogických pracovníků, z toho jeden výchovný poradce, jeden metodik prevence sociálně patologických jevů a sedm speciálních pedagogů v úseku teoretické výuky a 38 učitelů odborného výcviku, se v současné době se potýká problémem neustálého poklesu počtu žáků, kteří by měli zájem o vyučení se poctivému řemeslu. Dle slov ředitele školy se škola potýká nejen s klesajícím počtem zájemců, ale také především s velice nízkou úrovní znalostí a dovedností žáků, kteří přicházejí ze základních škol. V rozhovoru pro Týdeník Písecké postřehy z 10. února 2016 vidí ředitel školy za problémy současného stavu školství chybu v systému, kvůli které svádějí školy boj o žáka a připouští, že vzdělávací proces na školách tohoto typu je velice náročný.

Nenahrává tomu ani současný způsob financování středních škol, které je uskutečňováno normativní metodou, kdy jsou školy financovány podle počtu žáků v jednotlivých školách. Tento stav je v takové podobě neudržitelný, nicméně stále přetrvává, a protože převis nabídky středních škol nad poptávkou vytváří situace, kdy jsou školy zcela odkázány na počty žáků, často se stává, že školy přijímají žáky, kteří k danému oboru nemají intelektuální či morálně volní předpoklady. A i když se tím fakticky snižuje úroveň vzdělání, školy si jsou vědomé, že bez těchto žáků by mohlo dojít i k jejich zániku. Proto tento stav přetrvává dále.

Velkou otázkou je však pohyb žáků, kteří byli ze středních škol z mnoha důvodů vyloučení či před vyloučením odešli dobrovolně. Tito žáci, kteří se hlásí do nových škol, často zatajují skutečné důvody jejich odchodu, a pokud se žák hlásí do prvního ročníku, předkládá škole vysvědčení z deváté a osmé třídy a škola tak často neověřuje důvody žákova odchodu z předchozího vzdělávání. V dnešní době tedy není nikterak neobvyklé vidět více jak osmnáctileté žáky v prvních ročnících středních škol.

Dalším fenoménem, se kterým se učitelé na středních školách v současnosti stále více setkávají, jsou žáci, kteří setrvávají na středních školách do svých 26 let. Za

důvodem setrvávání se často objevuje způsob, jak si prodloužit mládí a oddálit tak nástup do práce. Nebo za dalším důvodem setrvávání na škole, do tak vysokého věku, může být snaha pobírat sirotčí důchod či sociální dávky pro rodinu. Stává se tak, že pro žáka není prioritou získat další vzdělání, a často jen migruje do svých 26 let napříč mnoha obory. A to i bez ukončení alespoň jednoho studijního oboru získáním závěrečného certifikátu o splnění a úspěšném ukončení vzdělávání.

Přesto převážná většina učitelů i žáků z daného vzorku je na škole spokojena. Učitelé kladně hodnotí vztahy na pracovišti a spolupráci s ředitelem školy, ve kterém si cení ředitelova vstřícného jednání, serióznosti a komunikativnosti. U hodnocení práce žáků jsou učitelé méně spokojeni a podle dotazovaných respondentů jí hodnotí jako spíše nevyhovující. V případě hodnocení pedagogů žáky je zajímavé, že dotazovaní respondenti hodnotí činnost pedagogů na lépe jak dobře.

Z daného šetření také vyplývá, že se škola aktivně snaží žákům pomoci a vyvíjí mnoho opatření, aby se zabránilo předčasným odchodům žáků ze studia. Za velice úspěšné považují propracovaný systém náborových akcí na ZŠ, dny otevřených dveří a soutěže pro žáky ZŠ a SŠ. K prevenci a intervenci předčasných odchodů a přestupů žáků je na škole využívána kontrola docházky a prospěchu pomocí online systému. Problémy žáků jsou projednávány na jednání výchovné komise, žákům jsou umožněny individuální rozhovory s výchovným poradcem, metodikem nebo třídními učiteli. K prevenci a intervenci také na škole slouží doučování nebo individuální konzultace. V oblasti podpory zaměřené na pedagogické pracovníky klade škola důraz na zvyšování kvalifikace pedagogů v oblasti speciální pedagogiky. Učitelům je umožněno účastnit se školení, které si sami vybrali, nebo které jim škola zprostředkovává za podpory projektů a grantů. Žákům, kteří jsou již ohroženi předčasným odchodem, je často umožněn přestup na snadnější obor, opakování ročníku, či přerušení studia s možností se do dvou let vrátit a vzdělání si dokončit.

Význam potřebnosti učňovského vzdělávání nepřímo potvrzuje i skutečnost, že na této škole ve školním roce 2014/2015 zvládlo úspěšně 76 % žáků závěrečné zkoušky podle Jednotného zadání závěrečných zkoušek.

ZÁVĚR

Hodnotový systém současného dospívajícího jedince se utváří ve složitých podmínkách. „*Společnost dává jedinci signály o možnosti jednat v rozporu s hodnotovým systémem společnosti.*“⁷⁷ Proto obavy o změnách orientace hodnot u mladých lidí jsou oprávněné, a to zejména v důsledku rozvíjení komunikačních technologií, které nám každodenně podávají jako naprosto běžný a přijatelný pestrobarevný obraz v podobě nezájmu, sobeckého jednání, sexuální otevřenosti, glorifikaci neschopnosti a korupce v mnoha podobách. Problém s hodnotami u dospívající mládeže není však spojen s jejich nedostatkem, ale často jde jen o jejich množství a nejasnost priorit. Dospívající v této době mění závislost na své rodině a postupně se osamostatňují. Roste význam vrstevnické skupiny, přátel a partnerských vztahů, přesto v této době nejsou dostatečně zralí na manželské a rodičovské povinnosti.

U dospívající mládeže se mění postoj ke škole, kde dobrý výkon přestává být cílem a stává se prostředkem, zde však může nastat problém zejména u žáků učebních oborů, protože postavení učně má ve společnosti malou prestiž a tudíž není představa její ztráty nikterak ohrožující, protože pro ně výsledek nemá potřebou subjektivní hodnotu. Stává se tak, že žák, který se s danou školou zcela neztotožní, a to se často projevuje povrchní akceptací, naprostou lhostejností nebo dokonce odporem ke škole, může zvolit jako řešení svůj předčasný odchod ze školy.⁷⁸ Žáci v této době mají často v sobě vnitřní rozkol, a pokud jsou dlouhodobě nespokojeni a frustrováni, mají potřebu šokovat a vyvolat tak alespoň nějakou citovou odezvu. Zde je velice důležitá role učitele/pedagoga, který by měl být schopen žáky usměrnit, motivovat a předávat hodnoty, které jsou důležité pro harmonický rozvoj jedince. Pro mnoho žáků, zejména z méně podnětného prostředí, je dobře fungující škola tou jedinou a poslední šancí, jak se z uzavřeného negativního kruhu vymanit. Profese učitele se stává stále náročnější a přispívá k tomu i krize rodiny, kde děti v důsledku rozpadlých manželství trpí často nejrůznějšími poruchami chování, mají problém respektovat jakoukoliv autoritu, a učitel kromě špatně nastaveného inkluzivního vzdělávání, musí čelit nejrůznějším projevům asociálního chování, na které není a ani nemůže být dostatečně připraven a vybaven.

⁷⁷ SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*, s. 9.

⁷⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Dětství a dospívání*, s. 370.

Na středních odborných školách, jako je SOŠ a SOU Písek, je poměrně velký podíl žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a škola se tak často stává jediným místem, kde se žáci mohou setkávat s mnoha podněty, které nejsou směřovány pouze jen na příkazy a zákazy a na dodržování stanovených předpisů, kodexů a právních norem.

Škola by měla být místem, kde se žáci mohou setkat s mnohostí v podobě kulturních hodnot a vhodných stimulů, které jim budou napomáhat k dosažení jednotlivých cílů, kam patří i dokončené vzdělání. K tomu, aby dospívající mládež mohla své vzdělání úspěšně dokončit, potřebují stabilní a spolehlivé prostředí, hodnoty a výchova k hodnotám jsou jedním z možných způsobů, jak toho dosáhnout. Protože pokud chceme, aby škola vychovávala civilizované lidi, je podle Mouniera důležité, *„aby výchova seznamovala s různými životními způsoby a hodnotami a učila mladé lidi rozpoznávat, jaké je morální vyznění našich činů, která je v dnešní době více než potřebné.“*⁷⁹

Edukace a výchova k hodnotám je tedy hlavní prioritou školství vyspělých zemí, které vzdělávacími systémy připravují své svěřence na budoucí život. Porovnáme-li Českou republikou s Evropou, patří obyvatelstvo České republiky k populacím s nejvyšší úrovní vzdělanosti, k tomu však přispívá právě učňovské vzdělávání, které má u nás poměrně silnou tradici. To je však nutné přizpůsobit nejen požadavkům na trhu práce, ale je zde nutná i změna v obsahu vzdělávání, které by mělo být více transparentní a umožnit žákům se lépe adaptovat na měnící se podmínky ve společnosti. Současné školství má ale mnoho rezerv, které je zapotřebí ještě přesněji definovat. Mezi nejvíce potřebné a zásadní změny ve školství považuji ujasnění si priorit investic do vzdělání, které by mělo vycházet z tradic českého a evropské vzdělávání.

V oblasti sekundárního vzdělávání je nutná změna způsobu financování středních škol, kde normativní metoda financování je nevyhovující a je i v zásadním rozporu s hlavní myšlenkou kurikulární reformy středního vzdělávání, protože chceme-li dosáhnout zvyšující se kvality vzdělávání, která bude zajištěna vyšším počtem pedagogů, potřebných zejména pro integrační a inkluzivní vzdělávání, bude se počet pedagogů snižovat už právě s ohledem na demografické studie, které vykazují stále snižující se počet nově příchozích žáků na střední školy. Nelze tedy nadále udržovat zprůměrovaný přístup k financování škol, pokud chceme dosahovat efektivity

⁷⁹ PRUDKÝ, L. *Studie o hodnotách*, s. 193.

a zkvalitňování vzdělávání na středních školách. Současný poměr počtu pedagogických pracovníků a žáků je již prostě nadále neudržitelný.

Z hlediska aktuální situace na sledované škole SOŠ a SOU Písek je zřejmé, že stejně jako jiné školy, se SOŠ a SOU Písek potýká se stále se snižujícím počtem nově příchozích žáků, a přestože vytváří nové a kvalitní obory, není o vzdělávání na této škole z pohledu žáků velký zájem. Přesto převážná většina učitelů a žáků z daného vzorku je na škole spokojená. Alarmujícím zjištěním je, že na této škole je dlouhodobě mnoho žáků, kteří předčasně ukončili své vzdělání, a nově narůstá i počet těch, kteří opakují ročník. Dotazníkovým šetřením a polostrukturovanými rozhovory byla zaznamenána celá řada důvodů, které vedou žáky k předčasnému odchodu ze školy. Nejvíce respondentů však odpovědělo, že za předčasným ukončením studia u žáků na této škole se skrývá lenost.

Svůj cíl práce považuji za naplněný a to hlavně díky dostatečnému počtu dotazníků, které se podařilo získat, a jejich následnému vyhodnocení, které lze vzhledem k rozsahu diplomové práce považovat za dostatečné. Kvalitativní výzkum pak slouží k možnému dokreslení situace na sledované škole. Provedeným výzkumem, kdy se mi podařilo oslovit na 190 žáků a 31 učitelů, jsem získala velmi zajímavé výsledky, ze kterých se mi podařilo potvrdit hypotézu, že předčasné odchody ze vzdělání jsou často spjaty se špatným zázemím žáků v rodině, špatnou volbou oboru a nevhodného přístupu žáků ke škole. Získané poznatky nevedou sice přímo ke změně nynější situaci, ale lze z nich vyvodit možnosti pro prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání u žáků na SOŠ a SOU Písek, které vedou k nepříznivým jevům zejména z hlediska vyššího rizika nezaměstnanosti mladistvých.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné

- ČERNÝ, K. *Vzdělanostní společnost po česku?* Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-582-1.
- DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1998. ISBN 80-86-039-79-X.
- HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy. Problematika hodnot a hodnotové orientace I*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996. ISBN 80-7083-19-0.
- JEŽKOVÁ, V. a kol. *Školní vzdělávání ve Velké Británii*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1784-8.
- JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-697-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia Praha, 1999. ISBN 80-200-0690-7
- PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení: perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-729-0092-7.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- PETRUSEK, M. a kol. *Velký psychologický slovník II*. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti*. Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0747-2.
- PRUDKÝ, L., a kol. *Inventura hodnot – Výsledky sociologických výzkumů ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.
- PRUDKÝ, L. a kol. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-266-0.
- PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-290-4.

- PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-416-5.
- SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004.
ISBN 80-86320-33-2.
- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
- ŠPŮR, J. *Úvod do systematické filosofie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-067-3.
- VALÍŠKOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2010.
ISBN 978-80-247-3357-9.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie – Dětství a dospívání*.
Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-2462-153-1.

Elektronické

- České školství v mezinárodním srovnání 2015* [on line]. MŠMT © 2013 – 2016.
[cit. 2016-01-16]. Dostupné na WWW:
<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>>. *Czech Republic*, [on line]. © Onisep/AGEFA PME 2013. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW:
<<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/czech-republic/>>.
- France*, [on line]. © Onisep/AGEFA PME 2013. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/france/>>.
- GARNSWORTHY, J. *Povinná školní docházka: secondary school (11-14 let)* [on line]. Velká Británie online magazín [cit. 2015-07-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.velka-britanie.co.uk/povinna-skolni-dochazka-secondary-schools-11-14-let/>>.

- KOHOUTEK, R. *Zájmy, potřeby a hodnotová orientace člověka* [online] 3. 12. 2009. [cit. 2015-09-12]. Dostupné na WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/zajmy-a-hodnotove-orientace-cloveka>>.
- Komparativní analýza vzdělávacích systémů ve vybraných zemích EU – ISCED 1,2* [on line]. Analýza byla vypracována pro potřeby společnosti Člověk v tísni, o.p.s. 2012. [cit. 2016-02-07] Dostupné na WWW: <https://www.clovekvtsni.cz/uploads/file/1360764270-an_KA3_komparace.pdf>.
- Mezinárodní klasifikace pro vzdělávací programy ISCED ohlednutí za její historii a nová verze ISCED 2011* [on line]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné na WWW: <<http://www.refernet.cz/aktuality/ostatni/mezinarodni-klasifikace-pro-vzdelavaci-programy-isced-ohlednuti-za-jeji-historii>>.
- Národní ústav pro vzdělávání* [on line]. Praha: NÚV. [cit. 2015-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/t/stredni-vzdelavani>>.
- NOVÁ, A. *Odborné vzdělávání a trh práce*. [on line]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/O/17513/ODBORNE-VZDELAVANI-A-TRH-PRACE.html/>>.
- Nezaměstnanost absolventů – skupiny oborů vzdělání* [on line]. Praha: NÚV. [cit. 2016-02-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05>>.
- Povinná školní docházka (16-18 let): Sixth Form, College, Apprenticeship* [on line]. © 2012 - 2016 velka-britanie.co.uk | © ČTK. [cit. 2016-03-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.velka-britanie.co.uk/povinna-skolni-dochazka-sixth-form-college-apprenticeships-16-18-let/>>
- Přehled oborů ve školním roce 2015/2016* [on line]. Písek: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště [cit. 2015-02-01] Dostupné na WWW: <http://www.soupi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=129%3Aped&catid=39&Itemid=37>.

- Ředitel Klaus varuje – máme moc maturantů, je z toho fraška* [on line]. Praha: Parlamentní listy.cz. 2014 [cit. 2014-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Reditel-Klaus-varuje-Mame-moc-maturantu-je-z-toho-fraska-272141>>.
- Sociálně patologické jevy* [on line]. Praha: ICM Infokity 2016. [cit. 2016-01-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.icm-infokity.cz/socialne-patologicke-jevy-2/>>.
- SOCHOROVÁ, Z. *Přijímací zkoušky na střední školu: termíny, jak vybrat SŠ, co potřebujete vědět k přijímacím zkouškám.* [on line]. Praha: AMOS – KamPoMaturite.cz, s.r.o. [cit. 2016-02-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.kampomaturite.cz/jak-si-vybrat-stredni-skolu/prijimaci-zkousky-na-stredni-skolu-terminy-jak#ixzz41r18upfB>>.
- Strategie Evropa 2020* [on line]. Vláda ČR © 2009-2016 [cit. 2016-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>>.
- Strategie vzdělávací politiky 2020* [on line]. MŠMT © 2013 – 2016 [cit. 2016-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>>.
- Strategie Evropa 2020 v kostce* [on line]. [cit. 2014-11-28]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-nutshell/index_cs.htm>.
- Sweden*, [on line]. © Onisep/AGEFA PME 2013. [cit. 2016-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/sweden/>>.
- TILLNER, J. *Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání* [on line]. Praha: NÚV 2013. [cit. 2014-11-28]. Dostupné na WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/Predcasne_odchody_12_2013.pdf>.
- Tisková zpráva: “Česká republika nepotřebuje víc učňů,“ říká expertka z OECD* [on line]. Praha: EDUin, o.p.s. [cit. 2014-06-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-ceska-republika-nepotrebuje-vic-ucnu-rika-expertka-z-oecd/>>.

- Tisková zpráva: Maturita z matematiky by měla být povinná jen tehdy, pokud se mění* [on line]. Praha: EDUin o.p.s. [cit. 2015-05-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-maturita-z-matematiky-by-mela-byt-povinna-jen-tehdy-pokud-se-zmeni/>>.
- TRHLÍKOVÁ, J. *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol*. Příručka opatření. Praha 2015. NÚV s. 8. [on line]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/t/prevence-a-intervence-predcasnych-odchodu-ze-strednich-skol>>.
- TUČEK, M. *Jaké hodnoty jsou pro nás důležité – červen 2014?* [online]. Praha: CVVM. [cit. 22-05-12]. Dostupné na WWW: <<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jake-hodnoty-jsou-pro-nas-dulezite-cerven-2014>>.
- UK education system* [on line]. Published on January 21, 2016. [cit. 2016-02-10] Dostupné na WWW: <<http://educounselor.xyz/2016/01/21/uk-education-system/>>.
- Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2014*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, s. 83. [on line]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/file/36121/>>.
- Základní dokumenty školy 2015/2016* [on line]. Písek: Střední odborná škola a Střední odborné učiliště [cit. 2015-01-15] Dostupné na WWW: <http://www.sou-pi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=79>.
- Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2015*. [on line]. Praha: ČSÚ [cit. 2016-02-03]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-4-ctvrtleti-2015>>.
- Zpravodaj – odborné vzdělávání v zahraničí, XVII, 5/2006*, [on line]. Praha: NÚV. [cit. 2015-12-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2006/Zp0605a.pdf>>.

Jiné

MĚCHURA, V., KOČMANOVÁ, I. *Počítej s námi. Písek, 2012.* Nепublikovaný rukopis.

SOŠ a SOU Písek, Kronika školy.

Seznam příloh

- Příloha č. I.** Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek – dotazník pro žáky
Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek – dotazník pro učitele
- CD** Audio nahrávka rozhovorů se žáky
Přepis nahrávek rozhovorů ve formátu PDF
Závěrečné zprávy online dotazníků ve formátu PDF

Přílohy

Příloha č. I.

Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek – dotazník pro žáky

Název dotazníku:	Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek – dotazník pro žáky
Počet návštěv:	268
Cílová skupina:	průzkum je určen pro žáky na SOŠ a SOU Písek
Autor průzkumu:	Bc. Petra Vítková
Datum zahájení šetření:	08. 04. 2015
Počet otázek:	12
Počet dokončených:	190
Veřejná adresa výsledků:	http://www.surveio.com/survey/d/S7O8C8Y1G6G0X8D4O

Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění jednoduchého dotazníku. Tento dotazník je součástí diplomové práce: „Hodnota vzdělání v kontextu hodnot studentů SOŠ a SOU Písek“ a slouží ke zpracování dané závěrečné práce TF JCU. Dotazníky jsou zcela anonymní.

Děkuji za spolupráci

Bc. Petra Vítková

*Tento dotazník obsahuje 12 otázek. U každé otázky **ZAŠKRTNĚTE/OZNAČTE KŘÍŽKEM**, prosím, vždy minimálně jednu odpověď, která je pro Vás charakteristická, nebo která nejlépe vyjadřuje Váš názor či postoj.*

1. Jsem žák SOŠ a SOU Písek

ano

ne

2. Jsem žákem

I. ročníku

II. ročníku

III. ročníku

IV. ročníku

nástavbového studia

3. Jste celkově spokojen/a na SOŠ a SOU Písek?

velmi spokojen/a

spíše spokojen/a

spíše nespokojen/a

velmi nespokojen/a

4. Jak hodnotíte činnost pedagogů na SOŠ a SOU Písek?

1 – nejhorší hodnocení; 10 – nejlepší hodnocení

nejhorší

nejlepší

5. Je pro Vás vzdělání důležité?

ano

ne

6. Jste spokojeni s oborem, který jste si zvolil/a?

ano

ne

7. Je Vaše budoucí dosažené vzdělání na této škole důležité pro uplatnění se na trhu práce?

samozřejmě, že ano

spíše ano

spíše ne

vůbec ne

8. Je vzdělání zárukou úspěchu?

samozřejmě, že ano

spíše ano

spíše ne

vůbec ne

9. Vzdělání v daném oboru nemá význam, práci seženu i tak.

souhlasím s výše uvedenou větou

nesouhlasím s výše uvedenou větou

10. Jaké jsou podle Vás obvyklé příčiny předčasných odchodů žáků na této škole?

(možnost zaškrtnout více variant)

rodinné problémy

osobní problémy žáky

nízký sociální status žáka

nesprávná volba oboru

nedostatečná motivace žáka

rozpory s učiteli

špatné výsledky žáka

lenost

špatné uplatnění na trhu práce

nemám ponětí

Jiné (uved')

11. Patříte mezi žáky, kteří opakovali ročník či přestoupili na jiný obor?

ano

ne

12. Pokud se tak stalo, co bylo příčinou Vašeho odchodu či přestupu?

Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek – dotazník pro učitele

Název dotazníku: Hodnota vzdělávání na SOŠ a SOU Písek
Počet návštěv: 278
Cílová skupina: průzkum je určen pro učitele na SOŠ a SOU Písek
Autor průzkumu: Bc. Petra Vítková
Datum zahájení šetření: 08. 04. 2015
Počet otázek: 12
Návratnost otázek: 31
Veřejná adresa výsledků: <http://www.surveio.com/survey/d/T5Y1Y5A8Z2I9F8R8O>

1. Jsem pedagog SOŠ a SOU Písek

ano

ne

2. Pozice

jsem pedagog pro teoretickou výuku

jsem pedagog pro praktickou výuku

3. Souhrnná délka mé pedagogické činnosti

0 – 1 rok

2 – 5 let

6 – 10 let

11 – 20 let

21 a více let

4. Jste celkově spokojen/a na SOŠ a SOU Písek?

velmi spokojen/a

spíše spokojen/a

spíše nespokojen/a

velmi nespokojen/a

5. Jak hodnotíte Vaši spolupráci s ředitelem školy?

zcela vyhovující

spíše vyhovující

spíše nevhovující

zcela nevhovující

6. Ve které oblasti je podle Vás spolupráce s ředitelem nejlepší?

(možnost zaškrtnout více variant)

ve všech oblastech

ochota, laskavost

komunikace

profesionalita

seriózní, vstřícné jednání

řešení problémů

nikde

7. Jak hodnotíte Vaši spolupráci s ostatními učiteli?

zcela vyhovující

spíše vyhovující

spíše nevhovující

zcela nevhovující

8. Jak hodnotíte práci žáků?

zcela vyhovující

spíše vyhovující

spíše nevhovující

zcela nevhovující

9. Jaké jsou podle Vás obvyklé příčiny předčasných odchodů žáků na této škole?

(možnost zaškrtnout více variant)

rodinné problémy

osobní problémy žáky

nízký sociální status žáka

nesprávná volba oboru

nedostatečná motivace žáka

rozpory s učiteli

špatné výsledky žáka

lenost

špatné uplatnění na trhu práce

nemám ponětí

Jiné (uveď)

10. Jak hodnotíte svoji činnost?

HODNOTÍCÍ KRITÉRIA

1 vynikající

2 velmi dobrý

3 dobrý

4 průměrný

5 podprůměrný

1. Kvalita práce ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	2. Pracovní výkonnost ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	3. Samostatnost ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
4. Odborné znalosti ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	5. Spolehlivost ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	6. Schopnost sebe prosazení ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
7. Komunikace ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	8. Aktivita ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	9. Profesní rozvoj ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
10. Sociální status ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	11. Flexibilita ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	12. Řídící a organizační schopnosti ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

11. Máte možnost konzultovat své profesní problémy s nadřízenými?

ano

ne

12. Vyjádřete laskavě svůj názor na pracovní podmínky, prostředí a vztahy, zejména pokud se domníváte, že omezují Vaši práci. Uveďte také své návrhy, jak dosáhnout vyšší kvality, výkonnosti a efektivity práce úseku, kde působilte. Sdělte také další informace, o kterých se domníváte, že mají vliv na Vaši činnost.

Seznam zkratek

AV ČR	Akademie věd České republiky
BAC PRO	Baccalauréat professionnel/profesionální bakalauréat
BEP	Brevet d'études professionnels/vysvědčení o profesním vzdělání
BTEC	Business and Technology Education Council/Rada pro vzdělávání v oblasti obchodu a techniky
CAP	Certificat d'aptitude professionnelle/osvědčení profesní způsobilosti
CERMAT	Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání
CFA	Centre de formation d'apprentis/střediska přípravy učňů
CNC	Computer Numeric Control/číslicové řízení počítačem, nejčastěji u obráběcích strojů
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
EDUin	obecně prospěšná společnost, zabývající se vzděláváním
EU	Evropská Unie
GCSE	General Certificates of Secondary Education
DfEE	Department for Education and Employment
HNC	Higher National Certificate
HND	Higher National Diplomas
ISCED	International Standard Classification of Education/Mezinárodní klasifikace vzdělávání
ITE	Ústav informační technologie a elektroniky
JITEX	Jihočeské textilie, bývalý závod ve městě Písek
KKOV	Klasifikace kmenových oborů vzdělání
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
NVQ	National Vocational Qualification/Národní odborná kvalifikace
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development/Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PORG	Gymnázium a ZŠ, o.p.s.
RVP	Rámcové vzdělávací programy
SEGPA	Sections d'enseignement général et professionnel adapté/Všeobecná a odborná adaptovaná vzdělávací sekce
SOŠ a SOU Písek	Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Písek
SKAV	Stálá konference asociací ve vzdělávání
SŠ	Střední škola
UK	Spojené království
VOŠ	Vyšší odborná škola

Abstrakt

VÍTKOVÁ, P. *Hodnota vzdělání v kontextu hodnot studentů SOŠ a SOU PÍSEK*. České Budějovice, 2016. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra Pedagogiky. Vedoucí práce J. Mišovič.

Klíčová slova: hodnoty, hodnotová orientace, žák, škola, vyšší sekundární vzdělávání, vzdělání, předčasné odchody ze škol, vzdělávací politika, SOŠ a SOU Písek

Diplomová práce se zabývá hodnotovou orientací, hodnotou vzdělání a důvody předčasných odchodů žáků ze škol a na SOŠ a SOU Písek. Teoretická se zabývá vymezením pojmů hodnota, hodnotová orientace u dospívající mládeže a determinanty, které hodnoty mladých lidí ovlivňují. Práce popisuje systém vyššího sekundárního vzdělávání v ČR a u vybraných zemí EU. Přibližuje strategii vzdělávací politiky do roku 2020 a mapuje aktuální situaci na SOŠ a SOU Písek. Pozornost je věnována výskytu jevu předčasných odchodů žáků ze škol v ČR v porovnávání s vybranými členskými státy EU a prezentuje závěry některých českých a mezinárodních výzkumů. Praktická část práce se zabývá vlastním empirickým průzkumem, který je zacílen na hodnoty vzdělání a důvody předčasných odchodů žáků na SOŠ a SOU Písek. Průzkum je zaměřen na zjištění, zda je pro dané žáky vzdělání důležité a jaké jsou konkrétní důvody předčasných odchodů žáků na této škole.

Abstract

Education Value in the Context of students Values at Secondary and Vocational School in Písek

Key words: values, value orientation, pupil/student, school, upper secondary education, education, early school leaving/dropout, Secondary and Vocational School in Písek

This thesis deals with the topics of value orientation, value of education and reasons for early-quits schools both generally and particularly focused on SOŠ and SOU Písek. The theoretical part defines basic terms such as value, and value orientation of adolescents and determinants which influence the youth's values. Furthermore, the thesis describes the system of higher secondary education in the Czech Republic and selected EU countries. It introduces the strategy of education policy to year 2020 and depicts the present situation at SOŠ and SOU Písek. The matter of concentration is occurrence of early-quits schools in the Czech Republic in comparison with selected EU countries. Moreover, the thesis presents findings of some Czech as well as international researches. The practical part goes into the empiric research which is focused on values of education and practical reasons of early-quits school at SOŠ and SOU Písek. The research particularly investigates the fact whether these students find education important and what the practical reasons of early-quits are at this school.